

NÕUKOGUDE KOOL

Nr. 7/8

1945

RK PEDAGOOGILINE KIRJANDUS
TALLINN

SISUKORD:

ENSV Õpetajate I Vabariiklik Kongress 15.—17. augustil 1945 Tallinnas.

	Lk.
EK(b)P Keskkomitee sekretär sm. Karotamme kõne	289
Nõukogude Eesti kooli kasvatusülesandeist — Hariduse Rahvakomissar prof. J. Nuudi kõnest	300
Besti NSV järjekordsed majanduslikud ja poliitilised ülesanded — ENSV Rahvakomissaride Nõukogu esimees sm. A. Veimeri kõne	309
Läkitus eesti õpetajaile ja haridustöölisele	323
Nõukogude Liidu suurele juhile seltsimees STALINILE	325
ENSV Õpetajate I Vabariikliku Kongressi resolutsioon	327
ENSV Rahvakomissaride Nõukogu aseesimees sm. N. Andre- seni lõppsõna	333
Fr. Engelsi pedagoogiline süsteem	336
H. Puusner. Kommunistliku noorsooühingu ja pioneeride organi- satsiooni osa kooli õppe- ja kasvatustöös	338

Metoodikast.

Prof. V. N. Bernadski. Ajalooliste isiksuste iseloomustamisest ajaloo õpetamisel	343
P. Viires. Praktilise keeleravi teostamisest keeleõpetuse süste- maatilise kursuse kõrval	352

Koolitöö praktikast.

A. Aret. Plaanimine koolis	359
--------------------------------------	-----

Kõigi maade proletaarlased, ühinege!

NÕUKOGUDE KOOL

EESTI NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKU VABARIIGI HARIDUSE RAHVAKOMISSARIAADI
PEDAGOOGILINE AJAKIRI

III AASTAKÄIK

Nr. 7/8

Juuli/August

1945

ENSV Õpetajate I Vabariiklik Kongress 15.—17. augustil 1945 Tallinnas.

EK(b)P KESKKOMITEE sekretär sm. N. Karotamme kõne.

Lugupeetud seltsimehed!

Suurima meeleheaga tervitan ma Nõukogude Eesti haritlaskonna arvukaima ja ühe tähtsama osa kongressi — õpetajate kongressi!

Ma tahtsin oma sõnavõttu kasutada mõningate põhiülesannete märkimiseks, mis seisavad Nõukogude Eesti kooli ja Nõukogude Eesti õpetajaskonna ees praegusel ajal.

I

Enne paar sõna üldisest olukorrast. Sõda Euroopas on lõppenud. Fašistlik Saksamaa on purustatud lõplikult, ta on tingimusteta kapituleerunud ühinenud rahvaste ees, eelkõige Nõukogude Liidu, Inglismaa ja Ameerika Ühendriikide vägevuse ees. 9. novembril 1941. a. ütles Hitler Münchenis järgmist: „Kõik on võimalik, ainult üks asi mitte, et Saksamaa kunagi veel kapituleeruks“. See ajaloo suurima roimari ja kelkija ennustus on luhtunud täiesti. Hitlerlik-fašistlik süsteem, mis oli ehitatud valele, vägivallale, ülekohtule, jõhkrale rassiteooriale ja metsikule terrorile, see süsteem on hukkunud vabadustarmastavate rahvaste hoopide all.

Möödamannes olgu öeldud, et on läinud täide Hjalmar Mäe n. ü. „ettekuulutus“, mille ta lausus Tartus 23. juunil 1942. a.: „Iga süsteem hävib, kui ta pole ehitatud tõe ja õigusele.“ Hitlerlik süsteem hävis, see süsteem, mis oli ehitatud valele, vägivallale, ülekohtule ja metsikule

terrorile, nagu ma eespool mainisin. Vist ainukene kord oma elus lausus sakslaste palgasulane õige mõtte, mis täide läks vastu tolle isiku enda tahtmist.

Nõukogude Liit on võitnud Suure Isamaasõja, ta on äsja lõppenud sõjast tulnud välja veelgi tugevamana, kui ta oli enne sõda nii poliitiliselt, majanduslikult kui ka sõjaliselt. Sõprus ja üksmeel liitlasmaade vahel, eelkõige juhtivate suurriikide — Nõukogude Liidu, Inglismaa ja Ameerika Ühendriikide — vahel on kõvenenud. Sellest räägib kogu rahvusvahelise olukorra areng eriti viimasel ajal, mille kujukaks näiteks on äsja toimunud Berliini konverents. Liitlastevaheliste tülide ja kokkupõrgete ootajad, meie nn. „valge laeva“ ootajate klikk on armetult läbi kukkunud.

Sõda Kaug-Idas läheneb lõpule. Nõukogude Liit, olles truu oma liitlase kohustustele, kuulutas Jaapanile sõja selleks, et kiiremini likvideerida viimane sõjakolle Kaug-Idas, et hävitada Jaapani imperialism. Jaapan on võtnud vastu tingimusteta kapituleerumise nõude, mille liitlased talle esitasid.

Ligi 11 kuud on Tallinn saksa okupatsioonist vaba. Kogu Nõukogude Eestis käib hoogne sotsialistlik ülesehitustöö. Ikka kindlamini koonduvad eesti töörahva hulgas bolševike partei, Nõukogude valituse ja seltsimees Stalini ümber. Eesti töörahvas võib märkida juba olulisi saavutusi oma rahvamajanduse ja kultuurasutuste taastamise töös. Seda võib igaüks oma silmaga näha ja me ei hakka neid saavutusi siin loetlema. Muidugi näha võib neid saavutusi ja näeb neid see, kes avasilmadega vaatab tegelikule elule, kes pole löödud fašistliku või kodanlik-natsionalistliku pimedusega, mis ei lase näha tegelikku elu sellisena, nagu ta tõepoolest on, ja mis igati püüab võltsida ja vasidada tegelikku elu fakte enese ja teiste petmiseks.

II

Missugused on Nõukogude Eesti pedagoogika ja pedagoogide põhiülesanded selles olukorras Nõukogude Eestis? Mul ei tarvitse rääkida sellest, et Nõukogude koolil on suur ja tähtis osa täita sotsialistlikus ülesehitustöös. Meie ees seisab ülesanne muuta eesti kool eesti kodanluse klassivõimu ja saksa fašistlike okupantide tööriistast, milleks ta oli minevikus, ühiskonna sotsialistliku ümberehitamise vahendiks. Siin on juba paljudi tehtud, kuid sisuliselt seisab, nagu mulle näib, suurem osa tööd veel ees.

Kodanliku kasvatuspoliitika kohta rääkis Fr. Engels oma raamatus „Töölisklassi olukorrast Inglismaal“ järgmist: „Siin kasvatus õpetab vagurust, siin on kõik painduv ning kohandatud valitseva poliitika ja usu vajadusele, nii et tööline kuuleb ainult sõnakuulmise, passiivsuse ja saatusele alistumise jutlustamist“. Ja samas raama-

tus teisel ütleb Engels: „Kui kodanlus annab neile, (s. o. tööliste) elamisvõimalust ainult niipalju, kuipalju see talle vajalik on, siis pole midagi imestada selle üle, et ta ka haridust annab neile ainult niipalju, kuivõrd see ta huvidele vastab“. See on kogu kodanliku koolipoliitika sisu. See oli koolipoliitika sisu ka kodanlikus Eestis. Muuta on tööliklass suutnud olukorda oma kasuks ainult sel määral, kuidas ta on võidelnud, kuipalju tal on olnud jõudu võitluseks kodanliku korra vastu.

Nõukogude võim on töörahva võim, ta on rahva määratusuure enamuse võim, võim, mida tarvitatakse uue ühiskonna ülesehitamiseks, ja vana korra, kapitalistliku korra jäänuste vastupanu mahasurumiseks. Järelikult Nõukogude riik ei või lubada igasugust kasvatust koolis ja rahva hulgas. Ta võib lubada ja lubab ning teostab sellist kasvatuspoliitikat, mis on kasulik ja vastuvõetav töötavale rahvale. Nõukogude kool peab olema ja on nõukogude riigi, sotsialistliku riigi, töörahva riigi teenistuses. Kõik, mis eesti koolis on veel vaenulikke nõukogude korrale, töörahva võimule, tuleb sealt kõrvaldada viivitamata ja kiiresti. Mida kiiremini, seda parem. Kodanliku nn. „iseisvuse“ paarikümne aasta kestel kooli sisendatud kodanlik-natsionalistlik ideoloogia on ohtlikumaid tegureid, mille vastu tuleb võidelda kogu järjekindlusega ja kogu teravusega.

Laste õpetamine ja kasvatamine on kaksainus, on ühtne ülesanne ja protsess. Kool peab andma õpilastele kindlaid, konkreetseid teadmisi õppekava ulatuses, kindlalt omandatud ja põhjalikke teadmisi. Ta peab noorsoole andma tahte alati püüda edasi, õppida, täiendada teadmisi ka peale kooli ning omandada uusi kogemusi, rohkendada oma kogemuste tagavara. Ta ülesandeks on kasvatada igakülgset arenenud ja haritud kodanikke, kes omavad kaasaegse progressiivseima marksistlik-leninliku maailmavaate, selle ainuõige, teadusliku maailmavaate. Kooli ülesandeks on kasvatada õpilastes kommunistlikku moraali, kasvatada neis nõukogulikke vourusi. Nõukogude Eesti kooli ja õpetajaskonna ülesandeks on kasvatada uue sotsialistliku ja kommunistliku ühiskonna ehitajaid meie järelpõlvest, kasvatada inimesi, kelledel on, nagu seltsimees Stalin ütles 1935. a., „selge siht, visadus sihi taotlemisel ja kindel iseloom, mis murrab teel igasugused takistused“. Selle kohaselt tuleb kasvatada ka õpilaste iseloomu, kasvatada uue sotsialistliku ühiskonna väarikaid kodanikke, nende parimate loomujoontega. See õpetajaskonna töö on tähtis osa kogu eesti rahva kasvatamises nõukogulikus vaimus, milline ülesanne on praegu ühe tähtsama ülesandena meie kõikide ees.

III

Missugused on need nõukogude inimese põhilised loomujooned, mida meie kool peab eesti

noorsoos kasvatama? Need on: töökus, tööarmastus, töö tähtsusest arusaamine. Armastada tööd, sest töö lõi inimese. Mäletavasti kodanlikus Eestis olid ideaaliks paljudele noortele kinodiivad ja kinonäitlejad, logelejad business-man'ide võsud, kerge põli, rikkakssaamine jne. Füüsilist tööd põlati ja seda muide kapitalistlikus korras teatud mõttes õigusega, sest seal on töö kurnamine, töö kurnajate klasside heaks. Meil, sotsialistlikus korras, Nõukogude korras on töö kogu meie elu ja tegevuse aluseks. Sellest momendist peale, kui töö muutis ahvi inimeseks, pole töö kogu maailma ajaloos seni andnud kuskil mujal nii hiilgavaid ja õilsaid tulemusi ega sellisel mõõdul näidanud oma hiigeljõudu, kui just praegu Nõukogude Liidus, Nõukogude vabariikides, töötava rahva riikides. Meil Eestis on juba alanud see suur vaba loova töö võidukäik kõikidel ühiskondlikkudel elualadel.

Edasi. Ausus ja siirus, tööarmastus, seltsimehelikkus, tahtekindlus, püsivus ja visadus hea taotlemisel, oskus oma töö puudusi näha ja neid parandada — need on nõukogude inimese olulisemaid loomujooni. Neid peab meie kool arendama ja kasvatama eesti noorsoos.

Noorsugu armastab jälgida õilsaid eeskujusid, neid eeskujusid tuleb talle näidata, lähedasteks ja omasteks teha. Suured inimesed, kes on kogu oma elu andnud võitlusele ja tööle töörahva hüvanguks, peavad olema meie noorsoole eeskujuks. Need on eelkõige meie juhid: Lenin, Stalin, Marx, Engels, Eesti töörahva juhte Viktor Kingissepp ja palju teisi. Neid suuri töömehi kõikidel aladel, kes on teinud progressiivset tööd, tuleb eeskujuks seada.

Vanade iganenud eelarvamuste äravõtmine noorsoo seas, ta mõtte äratamine initsiatiivsele tegevusele, uurimisele ja juurdlemisele, — see on kooli ülesanne. Tervis on kasvatada armastust hea raamatu vastu kui tubli seltsimehe vastu. Raskusi mitte karta, takistusi ületada ja võita, — selline arusaamine, selline küsimustesse suhtumine peab sisendatama meie noorsoosse. Pole olemas ülepääsematuid raskusi, seda on tarvis õpetada lastele, seda teadmist on tarvis neis kasvatada.

Tervis on kasvatada nõukogude patriotismi, armastust oma sotsialistliku kodumaa vastu ja kasvatada viha sotsialistliku kodumaa ja nõukogude võimu vaenlaste vastu, töörahva vaenlaste vastu. Ainult see armastab meie nõukogude kodumaad tuliselt, kes oskab selle kodumaa vaenlasi sama tuliselt vihata. Truudus meie nõukogude kodumaale viimse veretilgani, meie nõukogude kodumaa huvid seada alati üle kõige muu, sest ainult nõukogude riigi huvide eduka teostamise kaudu on võimalik tõepoolest põhjalik ja edukas iga üksiku nõukogude kodaniku huvide teostamine, — selles vaimus kasvatagu kool meie noorsugu. Armastus ja truudus bolševistliku partei, Lenini ja Stalini partei vastu, armastus, lugupidamine ja austus meie suurema juhi seltsimees Stalini vastu, poolehoid bolševike parteile ja kogu ta poliitikale ja ennastsalgav võitlus selle partei eesmärkide ja sihtide teostamise eest, — need on omadused, mida tuleb kasvatada meie

noorsoos. Need eesmärgid ja sihid, mis on bolševike parteil, on kogu töörahva sihid ja eesmärgid, sest bolševike parteil ja nõukogude võimal ei ole muid sihte ja eesmärke, kui need, mis on töörahva sihid ja eesmärgid.

Laste kasvatamine nõukogude rahvaste sõpruse vaimus, eriti eesti rahva ja vene rahva vaheliste sõprussidemete edasise kõvendamise vaimus on olulisemaid ülesandeid, mis meie koolil ees seisab. Tänu nõukogude rahvaste ja kõigepealt vene rahva abile, võis eesti rahvas vabaneda saksa okupatsiooni alt, võis taas saavutada oma vabaduse, sõltumatuse ja rahvariikluse. Seda aaret — Nõukogude Liidu rahvaste sõprust ja vendlust — peame meie hoidma kui oma silmatera.

Tarvis on kasvatada armastust Nõukogude Eesti vastu, ta kultuuri parimate saavutuste, ta majanduse, looduse jne. vastu. Muide, vähe, liiga vähe on meil olemas veel Eesti looduse häid kirjeldusi meie kirjanduses. Tahaksime neid näha palju rohkem, ootame neid meie parimatelt sulemeestelt.

Raamatutarkus, mida õpivad lapsed, peab olema kindlasti seotud sotsialistliku ehitustöö praktikaga. Teooria ja praktika ühtsus, oskus teoreetilisi teadmisi rakendada tegelikus elus, on põhilisi omadusi meie marksistlikus maailmavaates. Ja kogu koolitöö peab olema seotud sotsialistliku ehitustöö praktikaga ja kaasaegse teaduse arenguga. Ta peab pidama sammu selle teadusega ja mitte ta arengust maha jääma.

Kindel usk inimõistuse äraarvamata suuresse jõusse ja võime-tesse, looduse suurimate saladuste avastamisse, võitlus vanade eelarvamuste vastu, usu vastu üleloomulikkudesse jõududesse, ebausust vastu, ükskõik kui rafineeritud kujul ta ka esineb — see on nõukogude õppe- ja kasvatustöö olulisemaid aluseid.

Kooli ülesanne on leida ja kasvatada meie noorsoos leiduvaid ja tekkivaid talente, neid toetada, õpetada, kasvatada, arendada hoolikalt, nagu õpetab seda meile seltsimees Stalin. Nõukogude kord annab kõige avaramad võimalused uute talentide massilisele tekkimisele, avanemisele ja arenemisele. Paljud tuhanded inimesed ärkavad meil praegu teadlikule elule. Tarvis on neid aidata. Tarvis on neid juhtida õigele teele, kiirendada nende kasvu ja arengut. See on tähtis ülesanne, mis meie kooli ja koolitegelaste ees seisab.

Nõukogude õpetaja kasvatab sõnaga, ta kasvatab isikliku eeskujuga ja ka karistusega, sest õiglane ja õige karistus on tähtis ja tõhus kasvatusvahend koolis.

IV

Kuid töö koolis ei ole veel kogu töö, mis õpetajal tuleb teha. Selles töös tuleb tingimata arvestada veel kooli ja kodu vahet ja nende vastastikuse mõju küsimust. Kooli kaudu on võimalik mõjutada kodu, laste kaudu nende vanemaid, ja vastupidi, kodu mõjutab

lapsi ja nende kaudu kooli, õpetaja tööd selles koolis, ta töö tulemusi. Kodu mõju koolile võib olla progressiivne, kuid ta võib olla ka tagurlik. Tarvis on, et meie nõukogude kool ja kodu moodustaks ühtse tervikliku kasvatusprotsessi ja teatud määral samuti ka õpetamisprotsessi. Tavaliselt on meil kool domineerivalt progressiivse mõjutaja osas kodu suhtes. Seega seisab kooli ja õpetaja ees väga tähtis töö, väga tähtis ülesanne lastevanemate, perekonna, meie kodu kasvatamise alal nõukogude vaimus. Tagurlik kodu võib kooli progressiivse, nõukoguliku kasvatustöö lapse kallal suurel määral maha kiskuda. Õpetaja üks olulisemaid ülesandeid seisab selles, et valvata neid kodusid, neid vanemaid, kes kipuvad maha kiskuma koolis tehtavat progressiivset tööd, et seda mõju paralüeerida ja kogu oma oskust ja teadmist ning kõiki vahendeid kasutada selle kodu ümberkasvatamiseks nõukogude vaimus, et ta ei oleks mitte takistaja, vaid aitaks kaasa nõukogude kooli tööle. See tähendab seda, et on tarvis teha ulatuslikku ja järjekindlat poliitilist kasvatus- ja selgitustööd ka väljaspool kooli. Nõukogude õpetaja peab olema rahvaõpetaja, rahvavalgustaja selle sõna parimas ja kõige laiemas mõttes.

Milles seisneb see töö?

Õpetaja peab agaralt osa võtma riigi poliitilisest elust ja poliitilisest selgitustööst. Ta peab tegema pidevalt poliithariduslikku tööd. Ta peab agaralt osa võtma seltskondlikust tegevusest väljaspool kooli, eriti maal. See töö peab endastmõistetavalt seatud olema sellistesse raamidesse, et ta ei takistaks põhitööd — nimelt otsest koolitööd. Õpetajate osavõtt kogu meie rahvamajanduse ja kultuurasutuste taastamise tööst on olulisemaid ja tähtsamaid tingimusi selle ülesande edukaks lahendamiseks.

Järgmiste tähtsamate küsimuste käsitlemisele ja töödele on tarvis juhtida meie õpetajaskonna erilist tähelepanu, — esiteks, Nõukogude valitsuse ja bolševike partei poliitika selgitamine rahvale, seaduste ja määruste selgitamine ja rahva organiseerimine ja õhutamine nõukogude seaduste täitmisele. Edasi, võitlus saksa okupatsiooni järelmõjude vastu kõikidel aladel, fašistliku ideoloogia jäänuste ja ta mõju vastu meie rahva hulgas, ning kodanliku Eesti kui reaktsioonilise kliki võimu tõelise loomuse ja olukorra selgitamist rahvale, ta paljastamist. Väga tähtsa ülesandena seisab õpetajate ees pidev rahvusvahelise olukorra selgitamine rahvale.

Edasi, nõukogude valitsuse rahvuspoliitika selgitamine, nõukogude rahvaste sõpruse vaimu kasvatamine meie elanikkonna hulgas ja austuse ja lugupidamise kasvatamine Punaarmee kui meie päästja ja vabastaja vastu. Tarvis on kõikidele, end ilmaaegu nõukogude võimu eest varjavatele ollustele, keda meil veel leidub, nende käitumise mõttetust ja ohtlikkust selgitada, eriti praeguses olukorras.

Tarvis on meie elanikkonnale, meie töötavale rahvale selgitada inimühiskonna arenguseadusi, tarvis on loodusteadusi popularisee-

rida, tarvis on kunstilise isetegevuse igakülgsest arendamisest, igakülgsest organiseerimisest osa võtta. Edasi on õpetajal tarvis tegutseda ajakirjanduse alal, olla kaastööline meie nõukogude lehtedes ja levitada meie ajakirjandust. Tarvis on pidevalt korraldada lastevanemate koosolekuid koolitöö küsimuste arutamiseks ja lahendamiseks. Muide, see töö on õieti juba sisult otsese koolitöö valdkonda kuuluv ülesanne.

Suured ülesanded seisavad õpetajail ees külanõukogude ja valdade täitevkomiteede abistamises nende töös, edasi pioneeride ja kommunistlikkude noorte organisatsioonide loomisel ja nende tegevuse abistamise ja korraldamise alal. (See on samuti juba otseselt koolitöösse puutuv ülesanne). Aktiivne osavõtt riiklike ja muude tähtpäevade pühitsemise ettevalmistamisest ja läbiviimisest nii koolis kui ka väljaspool kooli, see on õpetaja tähtsamaid ülesandeid.

Need on mõned kõige olulisemad ülesanded, mis õpetajate ees seisavad koolivälise töö alal, seltskondliku töö alal, selle töö alal, mis on lahutamatu osa kogu kooli tööst.

Iga nõukogude õpetaja kohus on alati näha seda uut ja progressiivset, mis nii suure hooga tekib ja areneb kõikjal meie töörahva hulgas, meie töörahva vabas loovas töös, ning aidata sel uuel, sel progressiivsel kiiremini kasvada ja areneda. Siin on näiteks sotsialistlik võistlus, mille kohta fakte meie ajakirjandusest võib tuua lugematul arvul. Need on noorte brigaadid tööstustes, need on meie külas tekkinud nõukogude patriootide Puusepa, Mardo, Tomsoni jt. tunnustust ja lugupidamist vääriavad algatused, millede kohta teie olete võinud lugeda ajakirjandusest teateid. Võtame näiteks kas või Imavere valla rahva üleskutse riiginormide täitmise kohta, või talupidajate vastastikuse abistamise põllutöodel. Need on printsiipiaalselt uued nähted meie elus, eriti külas, kus kadedus ja vimm üleaedse vahel on olnud tavaline nähe. Nüüd, nõukogude korras, me näeme, kuidas vastastikune abistamine, seltsimehelik koostöö üldiste riiklikkude ja kogu rahva ees seisvate ülesannete lahendamisel võtab ikka rohkem ja rohkem hoogu. See on nõukogude kord, mis võimaldab selliste nähete tekkimist, see on bolševikkude partei ja nõukogude valitsuse töörahva põhilistele huvidele vastava poliitika teostamise tulemus.

Seda tööd väljaspool kooli kutsub meie õpetajaid tegema mitte üksnes ta nõukogude õpetaja, nõukogude pedagoogi kutse ja kutsumus, vaid samal määral kutsub seda tegema ka ta kui nõukogude kodaniku kohus ja ülesanne. Nõukogude võim on riiklikult ja moraalselt õigustatud nõudma ja nõudma meie õpetajailt seda tööd. Seda tuleb meie õpetajail meeles pidada.

V

Missugused nõudmised esitab see kõik Nõukogude Eesti õpetajaile, igaühele neist?

Möödamannes peab mainima, et kui õpetajaskond kapitalistlikus korras on üks selle korra tugesid (ta oli seda ka kodanlikus Eestis), siis nüüd, nõukogude korras, Nõukogude Eestis, peab õpetajaskond muutuma üheks nõukogude korra toeks, sotsialistliku korra toeks. Selleks, et eesti õpetajaskond tema ees seisvate suurte ja tähtsate ülesannetega toime tuleks, et ta ülalmainitud põhimõtteid teostaks oma töös noorsoo koolitamisel ja kasvatamisel ja poliitilises selgitustöös täiskasvanute hulgas, selleks peab ta ise need tõesed täies ulatuses omaks võtma. Selleta pole mõeldav ta edukas töö. See tähendab, et kasvataja ja õpetaja vajab ise kasvatamist ja õpetamist, eesti õpetajaskond vajab kasvatamist nõukogude vaimus. See on meie koolielu ja koolipoliitika põhiküsimus käesoleval ajal. Eeskätt ja just selle küsimuse lahendamiseks sõltub ka kõikide muude meie ees seisvate küsimuste lahendamine meie koolipõllul. Meil tuleb luua, kasvatada Eestis niisugune tõeline nõukogude õpetajaskond. Ta moodustub uutest jõududest tööliste, talupoegade ja haritlaste hulgast, kes saavad nõukogude kasvatusel algusest peale. Ent see võtab aega. Ta moodustub parimatest ollustest vanast, kodanlikust korras pärinevast õpetajaskonnast. Osale sellest õpetajaskonnast käivad uued ülesanded kindlasti üle jõu. Need inimesed jätab elu kõrvale. Teine osa ei taha põhimõtteliselt nõukogude võimuga koos töötada. Need on nõukogude võimu vaenlased. Neid olluseid endastmõistetavalt ei tohi lasta koolitöö lähedale.

Meie kutsume kõiki tõsiseid koolimehi, kõiki õpetajaid, kes ausalt tahavad töötada, endiga kaasa uut, nõukogude kooli Eestis üles ehitama meie rahva hüvanguks, meie nõukogude kodumaa hüvanguks. Tarvis on vaadata edasi tulevikku, näha ühiskonna arengu põhimist suunda, sihti ja mitte kramplikult, lühinägelikult kinni pidada minevikust, mineviku regressiivsetest harjumustest ja vaadetest. Ainult nõukogude võim loob õpetajale kõige avaramad võimalused oma progressiivsete teadmiste ja kogemuste rakendamiseks. Lenin ütles juba 1923. a., nagu teie näete siin seinal oleval loosungilgi: „Rahvakooliõpetaja peab meil tõstetama sellisele kõrgusele, millisel ta kunagi pole olnud, ei ole ega võigi olla kodanlikus ühiskonnas“. Seda meie suure juhi põhimõtet saame meie kõige järjekindlamalt rakendada. Igasugusele rahvavaenulisele tegevusele, kui seda mõnel pool õpetajaskonnas peaks esinema, teeb nõukogude võim kindlalt ja otsustavalt lõpu.

Nõukogude õpetaja töö edukuseks on vajalik, et õpetaja oleks lähedalt seotud bolševistliku parteiga, ta ideedega. Et ta võtaks need ideed omaks. See tähendab kõigepealt tihedat ja kindlat kontakti, sideme pidamist meie bolševike partei organisatsioonidega, kommunistidega, nendega läbikäimine, nendega kokkusaamine, nendega nõupidamine töö küsimuste ja nende lahendamise üle. Kõik see aitab lähendada õpetajaid meie bolševikkude parteile, kõike juhtivale organisatsioonile meie nõukogude korras.

Meie õpetajaskonnal on tarvis põhjalikult uurida, õppida marksistlikku-leninlikku teooriat, õppida dialektilise materialismi meetodit, sest ainult see võimaldab nõukogude õpetajal tõepoolest viljakalt töötada. Tarvis on õppida seda teaduste teadust, marksistlik-leninlikku filosoofiat, tarvis on, et meie õpetajaskond tunneks põhjalikult dialektilist ja ajaloolist materialismi.

Edasi seisab meie ees suur ülesanne klassikalise pedagoogika päranduse tundmaõppimise, ta kriitilise uurimise ja õppimise alal. Näiteks Pestalozzi (muide selle omaaegse suure pedagoogi sünnist möödub tuleval aastal 200 aastat). Ta pedagoogilistes vaadetes on palju positiivset õppetöö küsimuste alal. Kuid on ka palju idealistlikku ja väära, mis ei sobi nõukogude korda. On tarvis konkreetselt uurida ja tutvuda tema ja paljude teiste mineviku suurte pedagoogide tööga ja õpetusega. Eriti on aga tähtis uurida Marxi ja Engelsi, Lenini ja Stalini vaateid pedagoogilistes küsimustes, kooli küsimustes üldse. Tarvis on uurida vene pedagoogikat, uurida Belinski, Herzeni, Tšernõševski, Ušinski jt. vaateid kasvatusküsimustes.

Möödamannes siinkohal tahaksin toonitada vene kultuuri suurte saavutuste tundmaõppimise vajadust eesti õpetajaskonna poolt kõigil aladel. Vene rahvas on veerandsajandiga teinud kõigil ühiskondliku elu aladel ära seda, milleks teistel rahvastel on kulunud sajandeid aega. Ühiskondliku korra poolest on aga vene rahvas jõudnud kõigist kapitalistlike maade rahvastest kaugele ette. Ta saavutused väärivad suurimat austust, lugupidamist, uurimist. Meil esineb kahjuks veel väga palju provintsiaalset ja rumalat üleõla-vaatamist kõige peale, mis on seotud Venemaaga. Teenimatult palju ollakse nn. „euroopaliku“ kütkeis. Meil leidub meie häbiks veel inimesi ja kahjuks ka õpetajate hulgas, kes saksakeeles purssimist peavad ülimaks euroopalikkuse ja kultuursuse tunnuseks.

Ka eesti pedagoogika ajalugu vajab uurimist. Seal tuleb viljaterad eraldada aganatest ja kahtlemata on seal palju positiivset, mis jääb eesti pedagoogilise mõtte raudvarana püsima ka meie nõukogude pedagoogikasse.

Eriti hoolikat uurimist vajavad nõukogude pedagoogika veerandsajandi pikkused kogemused, nõukogude pedagoogika teooria ja praktika, Lenini ja Stalini vaated pedagoogilistes küsimustes, nagu ma juba mainisin, ÜK(b)P Keskkomitee ja Nõukogude Valitsuse otsused, määrused ja muud dokumendid kooliküsimustes.

Nõukogude õpetajal peab olema põhjalik ja mitmekülgne haridus, olgu see ühiskondlike teaduste alal, loodusteaduste ja matemaatika alal ning edasi anatoomia, füsioloogia, psühholoogia alal, ent eelkõige aga oma erialal, mida õpetatakse.

Tarvis on hästi ja põhjalikult tunda oma õppeaine metoodikat, seda alati täiendades, alati parandades.

Nagu igal tööalal nii ka õpetaja-ametis tuleb töötada kogu hingega,

kogu innuga, anduda täiesti oma tööle, alatas täiendada ja parandada seda tööd. Mitte igalpool ei ole see meil kahjuks veel kaugeltki nii. Meil on veel palju formaalset suhtumist õppetöösse. Hiljuti tuli mul Pärnumaal ühes algkoolis kokku puutuda järgmise, võib-olla esimesel pilgul tähtsusetu faktiga. See oli vist 4. kl. õpilane, kes ei suutnud toime tulla ülesande lahendamise protsentide alal. Ta ei saanud aru, mis on protsent. Ja kui üks minu kaastööline tegi talle selgeks, mis on protsent, siis hakkasid plika silmad särama ja ta ütles, et kui mulle oleks koolis nii hästi seletatud, siis mul poleks raskusi olnud. Õpetaja, kelle ülesandeks on tolle tütarlapse õpetamine, ei teinud seda, nagu kord ja kohus. Laps rääkis, et neile antakse ülesanne kätte ja kästakse seda järgmiseks korraks ära teha, aga kuidas seda teha, seda õpetatakse pealiskaudselt. Lühike seletus minu kaastöölise poolt aitas lapse õigele teele. Kui palju edukamalt võib seda aga teha õpetaja ja ta peabki seda tegema. See, seltsimehed, näitab, et iga õpetaja peab kogu vastutustundega suhtuma oma töösse ja ülesannetesse, sest tema kätte on antud meie noorsoo ja järeldõlve kasvatamine. Õpetaja peab töötama nii, et lastel oleks pärast täiskasvanutena kõige paremad mälestused oma õpetajatest, neist, kes neid aitasid omandada oma esimesi teadmisi, kes õpetasid ja kasvasid neid.

Nõukogude Eesti õpetajaskond on möödunud aasta jooksul teinud tõsist ja tõhusat tööd Hariduse Rahvakomissariaadi ja rahvakomissar sm. Nuudi juhtimisel. Möödunud sügisel tuli koolitööd alustada väga raskes olukorras. Teie teate, missuguses olukorras oli meie koolielu pärast saksa okupantide väljakihutamist meie kodumaalt. Kuid siiski võib öelda, et enam-vähem normaalne õppeaasta on meil selja taga, esimene pärast pikka vaheaega, pärast saksa okupatsiooni. Seda peab tunnustavalt mainima. Nõukogude Eesti valitsus on hinnanud meie parimate pedagoogide tööd, neile aunimetusi andes. See on tunnustus mitte üksnes neile seltsimeestele, vaid kogu eesti progressiivsele õpetajaskonnale.

Kuid meil on veel palju ülesandeid lahendamata ka meie õpetajate majandusliku olukorra parandamise alal. Siin on veel palju teha, eriti maal, olgu see riietuse, toidu, korteriolude küsimuses jne. Endastmõistetavalt on möödunud sõjaaastad avaldanud siin oma rasket ja ränka mõju ja tolle lühikese ajaga pole olnud võimalik muidugi veel kõiki sõjatagajärgi likvideerida. Kuid siiski palju rohkem on võimalik teha sel alal, kui seni on tehtud. Kohalikud partei ja nõukogude asutused ja organisatsioonid peavad kõige suuremat tähelepanu osutama õpetajate majandusliku olukorra küsimuste lahendamiseks ja nende parandamiseks. Ja mida enam kasvab nõukogude riigi jõukus, seda rohkem võib ta kulutada raha hariduse peale ja meie nõukogude õpetajaskonna elujärge parandamisele.

Jäädavalt on nüüd möödas kodanliku Eesti aeg, kus õpetaja tööle saamine või töölolemine sõltus mõne hallparuni vallavanema või töu-

sikust linnaisa tahtmisest ja soosingust. See oli alandav ja häbistav õpetajale. Eesti kodanluse tegi palju sõnu haridusest ja kultuurist, ent tegelikult ei suudetud kuigi paljuga toime tulla. Hoolitseti vaid fassaadi eest, et see oleks sile ja särav.

Jäädavalt on möödunud ka saksa okupatsiooni sünged päevad. Saksa okupatsioon oli tegelikult eesti kooli laostumise ja kägistamise aeg, see oli kooli muutmine saksastamise vahendiks. Teie mäletate veel seda, kuidas saksa okupatsiooni ajal kärbiti õppeplaani, õppeaineid, kuidas õppetunni pikkus lühendati kuni 30 minutini, kuidas klassid töötasid ülepäeviti jne. jne. Koolid, õpetajad ja õpilased olid rohkem ametis kaltsude, kontide, metallide ja muu prahi korjamisega sakslastele kui õppetööga. Saksa okupatsiooni ajal väljaantud õpikutes ülistati antisemitismi, fašismi, hitlerismi, Mussolinit ja Hitlerit, õhutati vaenu Nõukogude Liidu ja Nõukogude Eesti vastu. (Näiteks Parijõe, Algma ja Kuusiku „Ajaloo õpik“, ka Adamsoni ajalooõpik gümnaasiumidele, maateaduse õpikud jne.). Keegi Elmar Kuusik kirjutas „Eesti Koolis“ (see nimi ei olnud omal kohal, tegelikult oli siin tegemist saksa kooliga, mida tehti eesti keeles), — too Kuusik kirjutas „muistendist mõisnike erakorralisest karmusest ning 700-aastasest orjusest“. Ja edasi: „Muistend 700-aastasest orjusest tuleb revideerida“. Ja veel: „Landesveeri sõjas tuleks näha mõlemale poolele halba teinud saatuslikku viiga“. Niisiis — teoorjus on muistend, aganaleib, peks mõisatallis, haagreht, esimese öö õigus, Anija meeste Tallinnas käik jne. jne. — kõik see olevat muistend, mitte reaalne ajalugu. Kõike seda püüdsid tolle Kuusiku taolised sakslaste palgasulased „saatusühtluseks“ tembeldada. See on jõe vassimine ja võltsimine saksa okupantide meeleheaks. Tegelikud elu hirmsad faktid, 700-a. orjuse võltsisid nad sakslaste meeleheaks. Kõrgematesse koolidesse astujailt nõuti saksa okupatsiooni ajal kas tööteenistuses käimist või vähemalt pool aastat aktiivset võitlust bolševike vastu. Nii on kirjutatud kõrgematesse koolidesse vastuvõtmise tingimustes. Fašistliku organisatsiooni „Eesti Noored“ põhikiri § 1 räägib: „Kohustada noori positiivsele koostööle saksa ja eesti rahva võitlus- ja saatusühtluse kindlustamisel, neid Euroopa eelpostina kaasa tõmmates Uue-Euroopa ülesehitamisele Adolf Hitleri juhtimisel“. Kui rumal ja jabur see kõik on eriti praegusel hetkel, seda taipab nüüd vist iga inimene. Kui veel aastat poolteist tagasi oli see okupatsioonivõimude ja nende käsilaste ametlik poliitika kogu eesti noorsoo suhtes. Jõe ja hukatusttoov poliitika.

Kõik see on nüüd minevik ja on möödunud. Ent meie ei tohi seda minevikku unustada. Ta olgu meile õpetuseks ja hoiatuseks. Õpetajate kohus on üksikasjaliselt paljastada saksa okupatsiooni ajal valitunud olukorda koolides ja tolleaegset fašistlikku koolipoliitikat. Kahjuks pole sel alal veel seni kuigi palju tehtud.

Need on põhimised nõudmised, mis praegune olukord eesti õpetajaskonna ette seab.

Käesolev kongress on kutsutud üksikasjaliselt arutama kõiki Nõukogude Eesti kooli probleeme ja ülesandeid.

Tahaksin loota, et poliitilised probleemid selles arutelus mitte tagaplaanile ei jääks, vaid esikohal asuksid, sest neist sõltub praegu kõigi muude küsimuste lahendus.

VI

Ma jõuan lõpule oma sõnavõtuga. Tõsised, suured ja vastutusrikkad on ülesanded, mis seisavad eesti õpetajaskonna ees. Teie kätte, seltsimehed, on usaldatud meie noorsoo kasvatamine. Noorsugu on aga meie tulevik. Seega on teie käes teatud mõttes meie rahva tulevik. See esitab meie õpetajaskonnale tõsiseid nõudmisi, paneb talle ülisuure vastutuse.

Kõige tähtsam probleem ja ülesanne meie koolielus praegu on eesti õpetajaskonna ümberkasvatamine nõukogude vaimus, meie ajastu progressiivseima ideestiku, bolševistliku ideestiku vaimus. See põhiülesanne nõuab kõigilt meie koolitegelastelt, kõigilt partei ja nõukogude organisatsioonidelt ning asutustelt, eelkõige aga igalt õpetajalt endalt kõige innukamat, püsivamat ja järjekindlamat tööd sel alal. Ma olen kindel, et meie kõik ühisel jõul nii selle kui ka kõigi muude meie ees seisvate ülesannetega edukalt toime tuleme.

See kõik sõltub vaid meist endast.

Selle veendumuse annab mulle see, et meie ees seisvad sihid ja ülesanded on selged; selged on ka abinõud, kuidas neid ülesandeid lahendada, ja et eesti õpetajaskond, kelle eesrindlik osa siin kongressil viibib, oma määratusuures enamuses siiralt tahab teha oma armastatud tööd nõukogude vaimus. Tihtilugu puudub vaid oskus seda teha. Ent see asi on parandatav. Oskust on võimalik omandada ja käesolev kongress aitab täita seda lünka.

Veel kord — tervitan eesti õpetajaskonna ülemaalist kongressi ja soovin teie tööle edu ning head kordaminekut!

Jõudu tööle nõukogude hariduspõllul, seltsimehed!

Nõukogude Eesti kooli kasvatusülesandeist.

*Hariduse Rahvakomissar prof. J. Nuudi kõnest I Vabariiklikul
Õpetajate Kongressil*

Algan just kasvatusülesannetest, sest need on tsentraalse tähtsusega koolis üldse, eriti aga Nõukogude Eesti koolides praegusel ajajärgul. On ju meil kõigil hästi teada, et Nõukogude Eesti pinnal täna veel pole jäljetult kadunud läbielatud faaside kahjulikud järeloomad.

Väliselt need järelmõjud tulenevad kahes liinis.

1. Okupatsiooniaegne fašistlik saksa võim on püüdnud sisendada eesti rahvale, eeskätt aga eesti noorsoole, vaateid ja mõtteid, mis risti vastukäivad on tõe ja eesti rahva põliste teokspidamistele. Segasel ajal, kus poliitiliselt nõrkade inimeste lühinägelikkus ja ebakindlus soodustas rahvaenulikkude elementide kuritahtelist mängu, kaotasid mõned meie hulgast orienteerumisvõime ajalooliste suursündmuste keerises. Selle tagajärjel fašistliku mürgituse jälgi leidub veel siin ja seal meie rahva hingeelus. Kui eesti soost tütarlaps fašistlike massmõrvade puhul jubeda ükskõiksusega konstateerib „Ah — seal tapeti ju vaid juute!“, siis näitab see, milliseid kohutavaid laastavaid tulemusi on andnud fašistliku inimvihkamise teooria levitamine saksa isandate poolt meie koolinoorte väljakujunemata hingedes. Kui endine „seltskonnadaam“ Nõukogude rahva Suurt Isamaasõda suudab mõista vaid fašistliku jäburdamise seisukohalt, siis on see sümptomiks, et mõnes eesti perekonnas pesitsevad veel natsismi pisilased, mis ähvardavad pidurdada meie noorsoo kultuurilist arengut.

2. 20 aastat on Eestis valitsenud kodanlikud natsionalistid. Kodanlik Eesti Vabariik oli loodud puhverriigina Nõukogude Liidu vastu. Eesti kodanlus eraldas väliskapitali ülesandel ja toetusel Eesti territooriumi sotsialistlikust suurriigist, sest kodanlus kartis ja vihkas oktoobrirevolutsiooni järeldusi. Juhituna klassihuvidest, Eest kodanlus võttis endale ülesanded luua Eesti pinnal barjääri Venemaa vastu, luua ühtlasi platsdarmi väljaspool planeeritud sõjalisteks operatsioonideks Nõukogude võimu kukutamiseks. Klassisõda tembeldati kodanluse poolt silmakirjalikult „vabadussõjaks“. Teades väga hästi, et ta tegutses eesti töötava rahva rõhuva enamuse huvide vastu, eesti kodanlus püüdis rahvahulki uimastada marurahvusluse ideoloogiaga. Klassivõitlust kodanlus maskeeris natsionalistliku fraseoloogiaga. Kõikjal, eeskätt aga eesti noorsoole, püüti sisendada üleoleku tunnet vene rahva suhtes, püüti kunstlikult kasvatada vaenulikkust venelaste vastu. Mäletan veel praegu, kui ägedaid märkusi minule isiklikult tehti kooliülemuse poolt, kui kõnelesin vabas jutuajamises õpetajate toas vene kultuurist. „Venelastel pole üldse mingit kultuuri!“ — nii kõlas kõrge kodanliku ülemuse direktiiv sel puhul. Selletaoliste direktiivide najal kasvatati meie noori 20 aasta vältel. Pole seeõttu imestada, kui säärase „kasvatuse“ vili ennast tunda annab isegi veel täna, kui endaga lõpmatult rahulolevad tobedad väikekodanlased ülbe üleolekuga ujudes kodanliku natsionalismi sõiduvees, püüavad alavääristada suure nõukogude rahva saavutusi.

Erinevus kodanlik-natsionalistliku ja fašistliku poliitika vahel on aga tegelikult vaid näiline. Lähem analüüs näitab veenvalt, et vähemalt Eesti oludes, nende kahe voolu püüded ja eesmärgid langevad ühte laial rindel.

Tõepoolest, kodanliku natsionalismi ja fašismi ideeline ühtsus väl-

jendub kõige selgemal kujul teravas nõukogudevastases võitluses siin ja seal. Nii fašistide kui ka kodanlike natsionalistide põhiliseks unistuseks oli Nõukogude Liidu purustamine. Miks? Seepärast, et kodanlikus natsionalismis ja fašismis kehastub kapitalismi kandvate ringkondade meeleehtlik võitlus tööliklassi vastu, eriti oktoobrirevolutsiooni saavutuste vastu. Natsionalistlik propaganda on vaid võitlusvahendiks, abinõuks, millega loodeti töötavaid hulki nõrgestada ja killustada, rahvusliku sobimatuse ja rahvusliku vihkamise tundeid kultiveerides ja levitades. Hitlerlased nimetasid end silmakirjalikult „natsionaal-sotsialistideks“. Nagu seltsimees Stalin väga tabavalt seda paljastas, on see silt mõlemas osas valelik. Ei saa olla sisult sotsialistlik säärane väär ideoloogia, mille põhiliseks eesmärgiks on kapitalistide klassihuvide aktiivne kaitsmine ekspluateeritava töölikonna vastu. Ei saa samuti juttugi olla tõelistest, põhjendatud rahvuspüüetest seal, kus natsionalism on seatud põhjenduseks teiste rahvaste alavääristamisele ja orjastamisele. Hitlerlased olid rahvuslased selle sõna kõige halvemal, mustasajalises mõttes. Hitlerlikus rahvusluses kehastusid röövimperialistliku ideoloogia kõige inetumad püüded purustada töötava inimkonna ühtekuuluvuse tundeid, selleks et siis takistamatult kehtima panna ennenägemata karmil kujul kõikide töötajate halastamatu ekspluatatsioon. Fašistlike armeede tõeliseks isandaks oli rahvusvaheline suurkapital. Fašistide kallaletung kõikjal oli suunatud eeskätt kommunismi vastu, sest kommunismi võidukäik tähendas organiseeritud klassiteadliku töölikonna järjest kasvavat survet rahvusvahelisele suurkapitalile. Seetõttu kallaletung Nõukogude Liidule oligi Hitleri roimariiku sõjakäigu põhiumaks, — kõik muu oli vaid ettevalmistuseks selle põhiplaani täitmisel. Kui vähest osa kurikuulsad „aaria-tõu“ küsimused etendasid fašismi tõeliste isandate ridades, näitab kujukalt see fakt, et kodanlikus Eesti Vabariigis kõikvõimas pankur Scheel, kes teostas Eesti pinnal sama röövimperialismi programmilisi ettevalmistusi, oli omakorda Hitleri poolt otseselt allutatud tuntud Berliini pankurile Mendelsonile, kelle mitteaarialisuse suhtes ei saa olla kahte arvamust.

Kas meie Eesti kodanlike natsionalistide rahvuslus erineb oma põhiloomuselt hitlerlaste natsismist? Kas on tõsi, et eesti kodanlikud natsionalistid on vaid eestlaste kultuuri kaitsjad, et nad mõtleavad eesti rahva õnnelikule tulevikule, septsedes Eesti eraldamist Nõukogude Liidust? Ei, tuhat korda ei! Eesti kodanlikud natsionalistid mõtleavad vaid ühele ainsale asjale: kuidas kahjustada võiduka sotsialismi võidukat suurriiki, kuidas päästa suurkapitalile vähegi soodsad teise liini kaitsepositsioonid pärast Hitleri verise avantüüri nurjumist. Et neid eesti rahva ja eesti noorsoo saatus väga vähe huvitab, seda tõendab nende poolt teostatud katse saata meie noori hävingusse saksa röövimperialismi kaitseks võiduka Punaarmee vastu. Et eesti kodan-

like natsionalistide vene-vastane hoiak on tegelikult vaid nõukogude-vastane hoiak ikka samade välisisandate huvides, on näha nende natsionalistide varjamata valmisolekust soodustada Nõukogude Eesti okupeerimist ükskõik kelle poolt, kui ainult sellega Eesti saaks ära kistud Nõukogude Liidu rahvaste perest. Näiliselt „demokraatsed“ kodanlik-natsionalistlikud ninamehed ülekuulamisel ei teinud sellest mingit saladust. Oma käitumisega kodanliku Eesti viimastel aastatel kodanlik-natsionalistlikud tipud Eenpalude, Selterite, Puhkide ja teiste selletaoliste näol püüdsid igapidi tasandada teed Eesti pinnal saksa valitsemisüsteemile, arvestades, et siis Eesti lõplik mahamängimine saksa röövimperialistide kätte peaks minema üsna libedasti. Üsna avalikult levitati tol ajal mõtet, et „Eesti peab Punaväge kinni mõne nädala vältel ja siis jõuab saksa sõjavägi juba kohale“. Kas siin kusa-gil kehasub hoolitsemine eesti rahva, eesti noorsoo ja tema tuleviku eest? Ei, vastuoksa, siin väljendub hoolimatus ja ükskõiksus tõelise rahva suhtes, kehasub härrasmehelik vaade, mille järgi töötavate hul-kade ülesanne seisvat lihtsalt selles, et väikest valitud kihti teenin-dada. Ei mingit sisulist erinevust fašistide ideoloogiaga võrreldes! Kodanlikud natsionalistid püüdsid omal ajal rajada teed fašismile. Nüüd, kus fašistid on lahinguväljadel Punaväe poolt otsustavalt löödud, kodanlikud natsionalistid teevad suitsukatet taganevale fašismile, loo-tes ikkagi veel sogases vees kala püüda. Asjatult! Ajaloo õiglane otsus on langetatud. Nõukogude Eesti vabal pinnal pole elamisruumi kurnajatel ja rahvavaenlastel. Kuid Eesti lõplik vabastamine fašismi ja natsionalismi kahjulikkudest järelmõjudest ei toimu isevoolu teel, vaid nõuab hoolsat ning järjekindlat tööd kõikide nende poolt, kel-lel tõesti kallis ja südamelähedane on eesti rahva tulevik. Eeskätt see puhastustöö kahjulikkudest ideoloogilistest järelmõjudest langeb meie õpetajaskonnale, sest kurikaval klassivaenlane otsib oma kallaletun-giks alati nõrgemaid punkte ning rajab oma lootusi antud juhul meie noorsoo poliitilisele ebaküpsusele. Seetõttu klassivaenlane peab kooli sobivaks objektiks kallaletungi arendamiseks. Seda ei tohi lasta sün-dida! Ettenägelikult peame siin seadma kindlad tõkked ning kindlus-tama meie noortele immuniteeti fašistlik-natsionalistliku mürgi vastu.

Mis tuleb selleks konkreetselt ette võtta?

Kõige pealt tuleb äärmiselt tõsist tähelepanu koondada just kasva-tustöö küsimustele. Kui möödunud õppeaastal meie põhiliseks ülesan-deks oli koolid Nõukogude Eestis üldse käima panna ja luua vajalikke eeldusi selleks, et normaalne õppetöö oleks kindlustatud, siis nüüd sei-sab meie ees ülesanne kujundada kool sääraseks, nagu ta peab olema Nõukogude koolina. Antud olukorras see tähendab, et nõukoguliku kasvatustöö küsimused peavad leidma nüüd täieliku lahenduse meie koolides. Kõneldes nõukogulikust kasvatusest tõstame esile järgne-vaid momente:

1. Meie tahame saavutada seda, et meie noored õpiksid kogu hingega armastama meie suurt Nõukogude Isamaad, et meie noori tiivustaksid nõukogude rahva jõulised saavutused, et eesti noored täiest südamest kaasa elaksid nõukogude rahva rõõmudele ja muredele. Meie noortesse peab sisenduma uhkusetunne, mis õigusega täidab nõukogude inimesi, seepärast, et nad kuuluvad eesrindliku ja võimsa suurriigi kandjate hulka. Ohvrimeelsus ja kangelaslikkus, millega kõige laiemad rahvahulgad kaitsesid seda suurriiki ajaloolises Isamaasõjas metsiku ja ohtliku vaenlase vastu, peab jääma igaveseks eeskujuks meie kasvavale noorsoole edaspidisteks kangelastegudeks rahu ja sõja olukorras. Arusaamine sellest, et sotsialistlik kultuur Nõukogude Liidu ulatuses on progressiivsete jõudude pikaajalise võitluse tulemus, kus kandvas osas on esinenud kõrgeandeline ja jõuline, peenehingeline ja suuremeelne, õiglane ning ohvrimeelne suur vene rahvas, peab juhtima meie eesti noorte mõtlemist ja suunama nende tundeid. Meie noorte südamesse peab teed leidma sügav lugupidamine nõukogude rahva kõrgeväärtusliku kultuuripärandi vastu; nimed nagu Lomonossov, Puškin, Gogol, Leo Tolstoi, Tšehhov, Mussorgski, Tšaikovski ja paljud, paljud teised peavad olema meie noortele sama südamelähedased, nagu nad on kõikjal nõukogude inimeste juures. Progressiivne ja eesrindlik vene kirjandus ja vene kunst on mänginud juhtivat osa ka eesti kirjanduse ja kunsti tekkimisel ning väljaarendamisel. Seda tõsiasja tuleb täies ulatuses eesti noortele selgitada. Eelolevaks õppeaastaks väljatöötatud õppekavades on neile küsimustele pühendatud tõsiselt tähelepanu (emakeele ja kirjanduse tundide osas). Meie eeldame seejuures, et õpetajad täie tõsidusega seovad õppepalade sõnalist läbitöötamist sügava ja kaugenägeliku ideelise kasvatustööga. Meie esmajärguliseks eesmärgiks on kultuurse ja kõrgeväärtusliku nõukogude patriotismi tunnete sisendamine kasvandikesse. See nõukogude patriotism, mis tugineb humaansuse ja progressi ideaalide kandmisele ja kaitsmisele, on alati olnud ja saab ka edaspidi olema suure Nõukogude riigi jõu ning tugevuse allikas. Praegu, kus Nõukogude Liit on tulnud võitjaks nii füüsiliselt kui ka moraalselt suures ja raskes heitluses inimese ja inimvabaduse eest, kus nõukogude rahvale on suunatud kogu kultuurse maailma pilgud, kus Nõukogude sotsialistliku riigi sõnad ja ohvrid etendavad kaaluvat osa maailmapoliitikas, langevad meie õlgadele eriti suured kohustused: hoolsalt ja väärikalt tuleb järgnevale põlvele edasi anda arusaamine sellest, mille eest oleme võidelnud ja kannatanud, arusaamine saavutatud võidu ajaloolisest tähtsusest ja võidule järgnevatest ülesannetest. Jäädavalt minevikku on kadunud see aeg, kus eestlased pisirahvana tegelesid endamisi perekondlike pisiasjadega. Nüüd, kus oleme liitunud nõukogude suurrahvaga, oleme meie eestlased, täisväärised kaasvastutajad maailma edaspidise väljakujundamise eest. Täies teadvuses oma kaasvastutu-

sest ajalooliste suursündmuste käigu reguleerimise eest peab nüüd üles kasvama meie eesti noorpõlv.

2. Meie tahame saavutada seda, et eesti noorsugu täielikult õpiks mõistma suure Oktoobrirevolutsiooni pöördelist tähtsust inimkonna ajaloos ja täie innuga rakendaks kogu oma jõu sotsialistlikule ülesehitustööle ja uue sotsialistliku ühiskonna elu rajamisele ja süvendamisele. Eesti noored peavad jõudma täielikule selgusele selle kohta, et sotsialismi võidukäik on järjekindel ajaloolis-ühiskondlik protsess, et see protsess toimub raudse seaduspärasusega, nagu seda on esile toonud Marx ja Engels — teadusliku sotsialismi rajajad. On vaja meie noorsoo silmi avada suure Lenini geniaalsusele, mis kindlustas sotsialistliku revolutsiooni edukat ja õigeaegset läbiviimist Venemaal, vaatamata kapitalistlikule ümbritsemisele, tänu vene töölisproletariaadi klassiteadvusele ja poliitilisele küpsusele. Marksistlik-leninlik teooria on ajaloo suursündmuste keerises läbi teinud säärase tuleproovi ja võimaldanud saavutada sääraseid suuri võite revolutsiooni teostamisel ja edukal kaitsmisel, et pole enam mingit kahtlust selle teooria tõelisuses ja kehtivuses, pole mingit kahtlust, et marksistlik-leninlik teooria sisaldab tõelisi seadusi, millede järgi käib inimkonna areng. Sellest tuleb kõigil meil, eriti aga meie noorsool teha vastavaid järeldusi, pühendades selle teaduse omandamisele kõige tõsisemat tähelepanu. Seda, mis on teinud Lenin ja Stalin kogu töötava ja vaevleva inimkonna hüvanguks, ei ole varem teinud ükski inimkonna suurtest kangelastest. Lenin kui sotsialistliku riigi looja, korraldaja ning kauge-nägelik arenemissuundade määraja, Stalin kui selle sotsialistliku riigi geniaalne väljaarendaja ning kaitsja, väejuht ja harukordselt laia silmaringiga riigimees, rõhutute sõber ja rõhujate leppimatu vaenlane, — need nimed jäävad inimsoo ajalukku igaveseks ajaks. „Isamaa eest, Stalini eest!“ — selle hüüdsõnaga läksid meie kangelased-punaväelased tulle lahingurinetel Suures Isamaasõjas, selle hüüdsõnaga nad ületasid üliinimikkude pingutustega kõik vaenlase poolt seatud takistused, selle hüüdsõnaga nad võitsid läänes ja võidavad ka praegu kauges idas. See eeskuju peab sügavalt haarama ka kogu meie eesti noorsugu, peab kujunema vankumatuks teadmiseks, et tegutsemine Stalini nimel tähendab tegutsemist au ja vabaduse, kultuuri ja progressi nimel. Meie võitluse kõrge ideaalne tase on olnud ühtlasi meie võidu pandiks. Fašistide kaotuse üheks oluliseks põhjuseks oli nende ideoloogiline kehvus ja verevaesus. Fašistide lipukirjaks oli teiste rahvaste röövimine ja orjastamine; nad seadsid endale eesmärgiks inimkonna kultuurilist arengut seisma panna, ajalooratast tagasi pöörata kõige tumedama reaktsiooni suunas. Seepärast nad pididki lõpuks möödapääsematult kaotama. Kommunistliku (bolševike) partei eesmärgiks, vastuoks, on inimkonnas peituvatele loovatele jõududele vaba tee rajamine, orjuse ja eksploatatsiooni hävitamine, eelduste loomine selleks, et iga aus inmene saaks inimväärset elada ja töötada vaba

ühiskonna kasuks. Kommunistliku ideoloogia moraalne üleolek oli tähtsaks teguriks, mis kindlustas meile võidu. Tänu sellele moraalsele üleolekule, nõukogude rahvas omandas vajalikku hoogu ja jõudu füüsilise vastupanu organiseerimiseks agressorile ja hambuni relvastatud vaenlase otsustavaks purustamiseks veelgi võimsamate ja rohkearvuliste relvade abil. Bolševistlik ideelisus baseerub reaalsele, materialistlikule alusele. Meid huvitab elu säärasena, nagu ta tegelikult on; seda reaalselt, tõeliselt olemasolevat elu meie parandame ja kohandame reaalsete vahenditega. Meie ideed on materiaalse tõelisuse sünnitused, mitte aga überpöörduvad. Meie ei lase ennast petta muinasjutudega, ka siis, kui need muinasjutud on kenad ja meelitavad. Mõlema jalaga seisame kaljukindlalt materiaalsel alusel, teades, et ainult sel kombel saame kindlustada endale ja kõigile tulevastele põlvedele igapidi väerika ja vaba elu. Säärane terve ja loomisjõuline materialistlik maailmavaade peab levima meie koolide kaudu noorte hingedes. Õpetajate ülesandeks on selle eest hoolitseda kogu oma kasvatustöös.

3. Meie tahame saavutada seda, et eesti noored kasvaksid ja areneksid stalinliku rahvaste sõpruse õilsas vaimus. Igasugune vaenulik vahetegemine rahvuslikkudel, usulistel või muudel selletaolistel kaalutlustel on nõukogude rahvale täiesti võõras. Nõukogude inimene hindab ja austab töötavat inimest, mitte küsides missugust värvi on tema ihunahk või missuguses kirikus ta on harjunud käima. Stalinlik konstitutsioon kindlustab võrdseid õigusi kõigile Nõukogude Liidu kodanikele, olgu nad venelased või uzbekid, eestlased või grusiinlased, lätlased või juudid. Nõukogude rahvas koosneb mitmest sajast rahvusest, moodustades seejuures ikkagi monoliitse terviku. Arusaamine nõukogude rahva täielikust ühtsusest peab kujunema Nõukogude Eesti koolinoorte arengu tähtsaks nurgakiviks. Kuivõrd suur tähtsus on rahvustevahelistel sõpruse ja ühtekuuluvuse tunnetel, näeme sellest, millisel alatul viisil rahvavaenlased alati on püüdnud ja püüavad tänagi veel oma tumedate eesmärkide saavutamiseks ässitada üht rahvust teise vastu. Hitler lootis sellele, et nõukogude riiki kuuluvad üksikud mitmekesised rahvused lähevad oma vahel tülli; need Hitleri lootused ei läinud aga sugugi mitte täide. Eesti kodanlikud natsionalistid püüavad ässitada eestlasi venelaste vastu vanade kulunud võttega. Kui ka need võtted ei anna tulemusi. Valvsalt peame aga hoolt kandma selle eest, et vaenlased ei saaks oma musta ässitustööd rahvusvihkamise suunas teha meie noorte laste hulgas. Seal, kus kahjulikud mõjutused toimuvad perekondade liinis, peab iga õpetaja õigel ajal jälile jõudma ning selgekujuliselt ja autoriteetselt vahele astuma. Lihtsad, selged ja kindlakujulised vestlused lastevanematega on selles mõttes väga kasulikud. Paljudel juhtudel meie oludes õpetaja kasvatustöö peab kujunema ka lastevanemate ümberkasvatamiseks. Tsaristlik Venemaa, Lenini tuntud ütluse järgi, oli rahvaste vangla. On hädavajalik, et meie kasvav noorsugu õpiks varakult nägema ja

väärικalt hindama nõukogude võimu hoopis teist rahvuspoliitikat, nägema rahvaste jõulist õitsengut Nõukogude Liidu raamides, õpiks mõistma, et nõukogulik riigivorm on ainuke maailmas, mis kindlustab eriti väikestele rahvastele täieliku vabaduse ja puutumatus. Selles peitubki Nõukogude Liidu suur külgetõmbejõud rahvastele, kes üksinda olles, või sõltudes juhuslikkudest rahvusvahelistest kombinatsioonidest, on alalises mures oma tuleviku ja oma saatuse pärast. Sõjasündmused on andnud õppust reale väikeriikidele ning veenvalt tõendanud, et sõbralikus koostöös võimsa Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liiduga peitub ainus õige tee rahvaste õnneliku ja vaba elu kindlustamiseks. Meie koolinoored on suutelised sellest tõsi-asjast tegema õigeid järeldusi, kui õpetaja kasvatustöö on läbimõeldud ning järjekindel.

*

Siin minu poolt esile tõstetud 3 momenti — Nõukogude patriotismi kasvatamine, sotsialistliku revolutsiooni pöördelise tähtsuse selgitamine ja stalinliku rahvaste sõpruse vaimu süvendamine — on esmajärgulised tegurid nõukogude kooli kasvatustöös. On endastmõistetav, et õpetaja, kes seisab nende kasvatusülesannete ees, peab ise olema kaljukindel oma veenetes ja tõekspidamistes, kui ta tahab oma kohust ausalt ja edukalt täita. See tähendab, et iga meie õpetaja peab hoolikalt ja vahetpidamatult töötama ise enda kallal, laiendama ja süvendama oma ideelis-poliitilist silmaringi. Valitsuse ja partei organid osutavad selles mõttes eesti õpetajatele tõhusat abi. Õpetaja käsutuses on ajalehed ja ajakirjad, mitmekülgne tõsine kirjandus, seminarid, erikursused jne. Tuleb vaid panna iga meie õpetaja südamele, et tema täie tõsidusega suhtuks nendesse võimalustesse oma maailmavaate ja poliitiliste teadmiste stabiliseerimiseks. Igasugune kasvatustöö on poliitiline töö. Ei tohi olla apoliitilist, eesmärkide suhtes ükskõikset, kasvatajat. Eriti väär on aga mõnel pool pinda leidnud arvamine, et eesti õpetaja on juba poliitiliselt niivõrd küps, et pole enam midagi uut õppida. Ainult õpetajate poliitilise ebaküpsusega ja lühinägelikkusega on seletatav see, et tihtipeale on jäetud meie kasvavaid koolinoori üksinda, täiesti unustades vana tõtt, et seal, kus meie loobume tegutsemisest, seal hakkab tegevust arendama vaenlane. Nii mitmedki meie noorte hulgast ei oleks sattunud lapsikult-kergemeelselt vildakule teele, kui õpetaja hoolitsev käsi ning juhtimine oleks õigel ajal kohal olnud. Nõukogude Eesti sünn ja areng käib läbi terava klassivõitluse tule. Seda ei tohi hetkekski unustada, see nõuab valvsust, tähelepanu ja armastusega hoolitsemist meie noorte eest. Meie rahvas on väikearvuline. Okupatsiooniaegsed ohvrid seoses sõjaga on hõrendanud meie noorte ridu. Ükski noor ei tohi asjatult kaduma minna Nõukogude Eestile. Inimene on meie kõige kallim vara, eriti aga veel noor, kas-

vav ja arenev inimene. Õpetajad— hoolitsege meie noorte eest! See on teie esimene, püha kohus!

Õpetaja oma kasvatustöös koolis peab täiuslikult rakendama kõik tema käsutuses olevad abinõud. Võimsaks õpetaja abistajaks kasvatustöös on kommunistlike noorte organisatsioonid, samuti ka pioneeride organisatsioonid. Õigest koostöö kindlustamisest komnoorte ja pioneeride ning õpetajate ja koolijuhatajate vahel sõltub suurel määral kasvatustöö tulemus. Maal seni, kahjuks, ikka veel püsivates oludes see koostöö jätab veel vägagi palju soovida. HRK poolt antud juhendid ja näpunäited täidetakse enamasti puht-formaalselt, piirduakse sõnaliste otsustega, millele ei järgne nimetamisväärsel arvul tõsiseid tegusid. Süüdi selles on minu arvates niihästi õpetajad kui ka meie komnoored. Õpetajad sageli suhtuvad komnoorte püüetesse külmalt, andes mõnikord isegi mõista, et komnoored õpetajate silmis nagu oleksid üleaarused. Komnoorte esindajad mõnikord käituvad omakorda ekslikult õpetajate suhtes, lubades endale üleolevat väljakutsuvat käitumist õpetajatega. Siin peab kõige lähemas tulevikus toimuma oluline murrang. Õpetajaskond tervikuna peab aru saama, et toetumine komnoorte ja pioneeride organisatsioonide jõulisele koostööle moodustab nõukogude kooli kasvatusviisi lahutamatu osa. Ei saa kasvatada tublisid nõukogude kodanikke kuiva ja bürokraatliku administreerimise ja käskluste andmise teel, kõrvale jättes neid loovaid jõude, mis peituvad koolinoorte eneste ridades, kasutamata seda sügavat ja laiaulatuslikku organisatoorset ja korraldavat hoogu, mis tuleneb kasvandikude omaenergiast ja elutahtest. Kommunistlikud noored omakorda peavad karmilt meeles pidama, milliseid kohustusi neile on pannud direktiivsete organite otsused, peavad kujunema õppiva noorsoo eesrindlikumaks eesväeks, kes näeb oma tähtsat ülesannet õpetaja mõistmises, ja kes ei eralda ennast õpilashulkadest, vaid vastuoksa esinduslikult sulab ühte õpilaskonnaga. Upsakus tähendab siin rumalust; alaline valmisolek kätt külge panna, kus midagi ähvardab korrast ära minna, tähendab komnoore ja pioneeeri juures oma ülesannete õiget mõistmist. Õpetaja, kes väidab, et komnoorte ülesanded on temale tundmatud, või võõrad, annab sellega ise endale kui pedagoogile hävitava hinnangu. Õpetaja, kes on alati teretulnud komnoorte ja pioneeride juures, kes jagab nende muresid ja nende rõõmu, kes värbab komnoori ja pioneeeri ning aitab kaasa nende tegevuse viljakale suunamisele, on õige nõukogude õpetaja.

Eesti NSV järjekordsed majanduslikud ja poliitilised ülesanded.

ENSV Rahvakomissaride Nõukogu esimees sm. A. Veimeri kõne.

Seltsimehed! Kui rääkida meie eelseisvatest ülesannetest, siis sisuliselt see tähendab seda, et on tarvis teha kokkuvõtte meie 1945. a. rahvamajandusplaani senisest täitmise käigust, ära märkida need kitsamad kohad, mis senises töökäigus on esile tulnud, ning näidata ühtlasi need ülesanded, mis järgnevad sellest, et seda rahvamajandusplaani tänavu aasta täielikult täita.

Kuidas läheb meil tegelikult rahvamajandusplaani täitmine? Nagu teada, meie tänavune rahvamajandusplaani on väga pingeline, väga suur. Ta küünib üle 700 miljoni rubla, sealhulgas võrdlemisi laiaulatuslikud rahvamajandusliku taastamise summad. Kui meie selle rahvamajandusplaani täitmise aruannet esimese poolaasta jooksul kokku võtaksime, siis meie saame säärase pildi, et oleme enamvähem rahuldavalt täitnud meie tööstustoodangu plaani, mis teatavasti esimese poolaasta jooksul keskmiselt täideti 106,6% ulatuses. Samuti täitsime meie põllumajanduses põhiliselt need ülesanded, mis meil ette nähti.

Üks kõige halvemini täidetud plaani osa on meie kapitaalvahetuste täitmine. See kululiik on meil kõige nõrgemini täidetud. Sel alal oli meil esimesel poolaastal, tõsi küll, üsna suuri raskusi. Meie transpordiasjandus oli alles jalgu alla võtmas. Alles esimese poolaasta lõpul meie saime suurema koguse autosid, meie saime suurt abi raudtee veereva koosseisu andmisega ehitustegevusse. Ning lõpuks, aasta esimese poole lõpul saime eriliiki tööjõudu, keda saime rakendada ehitustegevusse. Kuid teiseks põhjuseks, miks ehitustegevus meil ei läinud hoogu, oli see, et aasta algusest peale kogu meie partei ning nõukogude organid ei pööranud ei keskuses ega kohtadel küllaldast tähelepanu ehitustegevuse küsimustele; kõikide nende asjaolude kogusummana tuli nii välja, et meie suure osa oma ehitustegevusest esimese poolaasta jooksul ei täitnud rahuldaval määral. See on üks kõige esimesi ja kõige suuremaid puudusi meie senises töös.

Edasi on meie rahvamajanduse kavas meie üldise tootmise perspektiivi seisukohalt Kalatööstuse Rahvakomissariaadil üsna laialdasi väljavaateid oma toodangu arendamiseks. Endastmõistetavalt, et sõjaaja tingimuses, kus sõda teostus Baltimere piirkonnas, kui väljapääs ookeanile oli suletud, see valmistusala ei saanud säärast ulatust oma tegevusele, nagu see on ette nähtud; kuid isegi see tema väikene plaan, on puht organisatsiooniliste puuduste tõttu nõrgalt läbi viidud. Seepärast meil oli ehitustegevuse kõrval kõige nõrgemaks lüliks senises töös Kalatööstuse Rahvakomissariaat.

Nende rahvakomissariaatide kõrval aga võib märkida rea rahva-

komissariaate ja valitsusi, mis on esimese poolaasta jooksul hästi töötanud, isegi säärasel määral, et nad üleliidulises sotsialistlikus võistluses on tulnud silmapaistvatele kohtadele. Nii näiteks, isegi ehitustegevuse juures mitte kõik ehitusorganid ei ole halvasti töötanud. Nii näiteks, Sõjalaevastiku ehitusbaaside valitsus tuli üleliidulises võistluses esikohale ning tõi punase rändlipu ära musta metallurgia ehitustööliselt, kuhu suunatakse teatavasti kõige paremad jõud.

Samuti tulid meie raudteed üleliidulises võistluses teisele kohale, ning hiljuti mõne päeva eest sai teatavaks, et ka meie Sidevalitsus on üleliidulises võistluses tulnud II kohale. Meie Maanteede Valitsus hoiab kogu esimese poolaasta jooksul üle Liidu esimest kohta oma käes ning meie vabariiklikkudest rahvakomissariatidest on meie Metsatööstuse Rahvakomissariaat kogu esimese poolaasta jooksul teiste liiduvabariikide Metsatööstuse Rahvakomissariatide seas esimesel kohal.

Samuti on rida käitisi nii üleliidulise alluvusega kui ka vabariikliku alluvusega selles suures ühesehitustöös saavutanud häid kohti. Isegi hiljuti liidulisse alluvusse üle läinud Kohtla põlevkivikaevandus saavutas punase rändlipu koos 70-tuhande rublalise preemiaga.

Need välised näitajad kõnelevad sellest, et praegu meie juba hakkame võtma, nagu öeldakse, tuult tiibade alla ning meie noored rahvakomissariaadid hakkavad üle saama sellest ülesehitustöö kõige raskemast perioodist, organiseerimisperioodist, s. t. sellest ajajärgust, kus koos tootmistegevusega on tarvis luua organisatsioon, mis suunaks ja juhiks kogu seda tootmistegevust.

Peale nende tööstuslike rahvakomissariatide on üsna edukalt töötanud ka meie põllumajanduse alal töötavad organisatsioonid. Nii teatavasti esimese poolaasta kokkuvõttes Liidu valitsus märkis ära ka Eesti Nõukogude vabariigi kui kevadisi põllutöid hästi läbiviinud vabariigi, mis kahtlemata on suur saavutus, kui arvestame seda, et siin meil koos tootmistegevusega käis väga sügav ja terav sotsiaalsete vahekordade ümberkujundamine külas maareformi läbiviimisega. Siin, nagu öeldud, meie põllumajanduses kogu meie tegevuse aja jooksul on olnud väga pinev ja pidev töö. Põllumajandusega, kõigi nende küsimustega, mis on küllaga seoses, on tulnud kogu meie nõukogude riigi organitel, nii riiklikkudel kui ühiskondlikkudel, pidevalt töötada just selletõttu, et siin meil oli lahendada suuri sotsiaalseid probleeme. Juba maareformi läbiviimine külas ise on väga sügav poliitiline aktsioon, mille ülesandeks on kõrvaldada külas kapitalistlikud vahekorrad, teha võimatuks külas inimeste kurnamine teise poolt, teiste sõnaga, kapitalistlikud vahekorrad külas kõrvaldada, küla hallparuni mõju, nii majandusliku kui poliitilise mõju likvideerimine, ning tõmmata nõukogude riigi põhijõud külas, küla kehvikond, küla keskmik-kond, aktiivsele nõukogude riigi ülesehitustööle. See suur aktsioon, suur poliitiline töö on juba lõpetatud, meil on praegu tegemist veel

üksikute maareformi moonutuste likvideerimisega, meie poliitilise joone kõverduste kõrvaldamisega. Ja see maareformi läbiviimine on andnud soodsaid tulemusi. Meie nägime kevadise külvi läbiviimisel, kuidas maareformi tulemusena nõukogude külas on välja kujunenud uus nõukogude aktiiv. Saksa okupatsiooni ränk pärandus, meie nõukogude aktiivi hävitamine, kõik rängad hoobid ja kaotused, mis meie nõukogude riigil selle tõttu tuli läbi elada, kogu sellest suurest kaotusest hakkame üle saama. Meil kujuneb külas välja ja on üsna selgesti kujunenud uus nõukogude aktiiv, uus nõukogude riigi kandja, kes enda järel tõmbab laiu töötavaid hulki ning kindlustab meile meie nõukogude riigi ülesannete täitmise põllumajanduses.

Selle nõukogude riigi aktiivi kujunemisega külas niihästi külanõukogude ümber, alaliste komisjonide ümber, valla täitevkomiteede ümber, meie rahvamajade ümber, selle aktiivi toetusel ning kaastegevusel ning eestvedamisel saigi võimalikuks, et meie väga nõrga organisatsiooniga, millega meie peale algasime oma tööd sügisel, siiski edukalt läbi viisime suuri ülesandeid külas, nagu selleks olid metsatööd, viljavarumise tööd, maareformi läbiviimine ning kevadel suured tööd külviplaani teostamisega.

Kui selle aktiivi osatähtsust õieti hinnata, on tingimata tarvis esijoonel tähelepanu pöörata meie õpetajatele, kes töötavad külas, sest kui meie selle aktiivi õieti tõmbame nende ülesannete juurde, nende ülesannete lahendamisele, mis on meil hariduse alal täita meie rahva vastu, siis meie alles kindlustame, et meie need ülesanded ka tõesti lahendame. Siiasaadik, otseselt tunnistades, meie oleme teinud alles vähe. Siisamaale meie ei ole veel küllaldaselt määralt tõmmanud meie nõukogude aktiivi nende ülesannete lahendamisele, mis on täita hariduse alal, tervishoiu alal jne., jne.

Siin sõnavõttudes oli üsna palju juttu neist materiaalsetest puudustest, mis takistasid edukat õppetööd: niihästi kooli remondi küsimus, kütte küsimus ja terve rida teisi küsimusi, mis normaalsetel aegadel ei ole iseenesest tõsised küsimused, kuid mis pärast okupatsiooniaega on tõepoolest väga teravad küsimused. Kui meie võtame näiteks meie koolimajade seisukorra, üldse meie majade seisukorra, siis meie näeme, et need on täiesti võimatus olukorras nii puhtuse kui muist seisukohtadest väljudes. On samuti selge, et suur osa sellest kordaseadmise, sellest küürimise tööst on võimalik kohtadel läbi viia tingimusel, kui kaasa tõmmata meie küla aktiiv, meie rahva algatus nende küsimuste lahendamisel. Siiasaadik meie, otsekohe öeldes, oleme teinud seda väga nõrgalt. Seepärast on tarvis, et meie sellele küsimusele pööraksime erilise tähelepanu.

Edasi, nagu öeldud, meie viisime niihästi linnades kui külades läbi väga suuri töid. Tagantjärele võib öelda, et toimusid suured metsatööd külas, suured teede tegemise kampaaniad. Sidevalitsuse taastamistööd, raudtee taastamistööd, — need on suured tööd, mille

läbi viis meie rahvas. Sellega võrreldes on meie koolimajade, meie haiglate ja rahvamajade kordaseadmine laiade rahvahulkade kaasa-tõmbamise kaudu suhteliselt väikene ülesanne. Kogu küsimus seisab selles, et meie kogu tähelepanu pöörame sellele, et kogu aktiivi tõm-bame nende ülesannete lahendamisele. Selles on sisuliselt küsimus. Seepärast ma allakriipsutatult rõhutangi vajadust just kooliõpetajatel olla siin eestvedajate osas ning tõmmata meie parteiliste, meie nõu-kogude organite kaasabil rahvast ennast kaasa selleks, et neid üles-andeid lahendada, mis on meie koolitöö edasisel arenemisel väga otsustava tähtsusega.

Kuid, nagu öeldud, kui meie oma senise tegevuse pooleaastase tööga üksikutel aladel oleme enamvähem välja tulnud, kui oleme terve rea üsna raskeid ülesandeid lahendanud edukalt, siis selle kõr-val on meil üsna tõsiseid probleeme, millele oleme vähe tähelepanu pööranud ja millele meie teise poolaasta töös peame seda rohkem tähelepanu omistama, nagu see juba toimub ehitustööstuse puhul.

Seda küsimust arutati väga teravalt viimasel partei keskkomitee pleenumil. Sellele küsimusele on tõmmatud praegu kogu meie partei aktiiv ning tema kaudu on selle küsimuse lahendamisele tõmmatud kogu meie riik. Seepärast meie võime öelda, et teisel poolaastal meie ehitustegevus läheb tunduvalt paremini ja et meie teisel poolaastal sellel alal saavutame plaani täitmise. Ometi on meil veel rida väga tõsiseid ülesandeid, millele meie seni oleme vähe tähelepanu pööra-nud. Kui meie räägime plaanimisest, sotsialistliku plaanimajanduse sisseviimisest, siis meie ei või unustada seda, et meie teostame seda alles nüüd esimest aastat, et sellega sotsialistliku plaanimajanduse sisseviimine toimub alles nõrgalt, et meie ei ole suutnud oma plaani-misega kaugeltki veel haarata kõiki neid teravaid probleeme, mis sei-savad meie rahvamajanduse ees. Et siin on tegemist tõsise problee-miga, järgneb sellest, et üleminek kapitalistlikult valmistusviisilt sot-sialistlikule on iseenesest ränk probleem ka puht plaanimise seisukohalt. Kui arvestame seda, et kapitalistlikus majanduses iga käitis tootis turu jaoks, et üksikutel käitistel omavahel puudusid sidemed ja need alles loodi turu kaudu, siis meie sotsialistlikus majanduses peame need käitiste vahelised sidemed looma plaani kaudu. See töö on käi-tiste koopereerumine, käitiste üksteisega sidemesse viimine nii, et üks käitis täiendaks teist ja et kõikides käitistes plaani täitmine oleks 100-protsendiliselt kindlustatud. Kuid praegu veel kaugeltki kõik käi-tised ei täida plaani, tekitades sellega suuri raskusi ka töötavaile käi-tistele. Meil on olemas käitis „Urania“ iga liiki elektrijuhtmete tootmi-seks. Tema ei tööta, mille tulemusel meie ehitustööstusel on teravaid raskusi oma plaani täitmisel. Selle tagajärjel meie tööstuses kaugeltki ei kasutata ära neid sisemisi võimalusi, mis meil on kasutada, meie plaan ei haara kõiki käitisi, meie ei tunne kõiki oma käitisi, nende või-meid. See plaanimise süvendamine, käitistevahelise kooperasiiooni

süvendamine, selle väljaarendamine on üks tõsisemaid ülesandeid, mis meie rahvamajanduse plaanijatel on täita.

Teine väga suur puudus meie senises töös on see, et meie majandusjuhid võtavad plaani kui niisugust, mis sulle isetegevuse ja initsiatiivi. Seepärast paljude vabrikute juhatajad ei kasuta ära neid sise-misi võimalusi, mis neil on tootmise laiendamiseks olemas. Selle tagajärjeks on see, et rida neid tarbeasju, mida igapäevases elus tarvitame, mida meie plaan ei haara, milleni meie plaanija ei ole suutnud jõuda, et käitised, kes neid asju võiksid valmistada, neid ei valmista. Kõigil on puht formaalne küsimus, et plaan ei näe ette ja seepärast ei valmista. See on iseenesest väga sügav ja tõsine probleem selles mõttes, et selle all kannatavad esijoones meie laiad tarvitajate hulgad, meie laiad töötajate hulgad, kes ei saa väga paljusid neid tarbeesemeid, mis neil on tarvis saada, mida nad võiksid saada ja mida nad on õigustatud saama, mida meie tootmisaparaat võiks valmistada, aga meie plaanituse, meie majanduse organisatsioonide lühinägelikkuse tõttu, meie initsiatiivi puuduse tõttu meie praegu neid ei tooda. See on meie plaanimise töös väga tõsiseks ülesandeks, nimelt haarata plaaniga sügavalt meie toodete nomenklatuuri, sundida meie käitiste juhatajaid laiendama toodete nomenklatuuri, et rahuldada töötajate vajadusi.

Kolmandaks, meie plaanimise töö ülesandeks on majanduslik kalku-latsioon, meie toodete omahinna küsimus, meie toodete kvaliteedi küsimus. Neil aladel samuti on teha väga suur töö. Ma olin 1940./41. a. Kergetööstuse Rahvakomissar ning seetõttu käitisi ning nende tooteid ma tunnen hästi. Kui ma pärast okupatsiooni tagasi tulin ja nägin „Unioni“ vabrikus valmistatud saapaid okupatsiooniajast, mida ta kat-sus valmistada ka pärast okupatsiooniaega, nõukogude esimestel näda-latel, siis tõepoolest see oli allpool iga arvustust, milleni oli langenud meie paremaid saapatööstuse käitisi. Sääraseid jalanõusid polnud näh-tud aastakümnete jooksul. Kuid see tendents — suures toodangu puu-duses, kaupade puuduses anda praakkraami, petta töötajaid oma ala-väärtuslike toodetega, see tendents ei ole kaugeltki üldiselt veel kadu-nud. Meil tuleb veel üsna palju võidelda säärase tendentsi vastu. Sel alal meil kahtlemata on teha veel üsna suur töö ka plaanimise seisukohalt selles mõttes, et käitisele anda kätte ta kindel standard, millest temal ei ole võimalik kõrvale hiilida ja mida ta peab täpselt täitma.

Sääraseid probleeme on meil muidugi väga palju. Neid kõiki siin loetleda ei ole võimalik ega tarviski. Kuid ma tahtsin ainult tuua näi-teid kõige mitmekülgsematest ülesannetest, mis meil ees seisavad meie taastamistöö juures ning millede läbiviimine on meil võimalik ainult siis, kui kogu meie töötava rahva suudame kaasa tõmmata nende üles-annete lahendamisele. Selles töös ongi meie õpetajaskonnal täita väga suur ülesanne. Meie õpetajaskond puutub ju kõige laiemate hulkadega kokku igapäevases elus ja selle tõttu on meie õpetajaskonnal võimalus ning ta on paratamatult asetatud säärasesse seisukorda, et ta peab ise

võtma seisukoha igas esile kerkivas küsimuses ning mõjutama ühes või teises suunas rahvast. Seepärast on eriline tähtsus sellel, et meie õpetajaskond kogu hingega, kui nii võiks öelda, aktiivselt osa võtab ja teostab seda ülesehitustööd, mis meil ees seisab.

Selle juures ma tahaksin veel ära märkida meie lähemate ülesannete juures neid muudatusi, mis meie rahvamajanduse arendamises ees seisavad. Kui me räägime sellest, et meie teostame sotsialistlikku plaanimajandust, sotsialistlikku ülesehitustööd, siis see tähendab seda, et meie suuname oma ülisehitustöö teadlikult neile ülesannetele, mis meie nõukogude riigi ülesehitustöös antud ajal on kõige tähtsamad. Meie teame, et kapitalistliku valmistusviisi juures kogu tootmistegavust juhib ainult profiidi küsimus. Seal valmistatakse seda, mis töötab kõige suuremat kasu. Iga kapitalist läheb sellele välja, et töötada seal, kust on loota kõige suuremat kasu. Ning sellest tingitult puuduvad kapitalistlikus tootmistegavuses teadlikult ülesseatud rahvamajanduslikud ülesanded. Meie sotsialistliku plaanimajanduse iseärasus seisab selles, et meie loovad jõud suunatakse nende ülesannete lahendamisele, mis antud olukorras on kõige tähtsamad. Meie teame Liidu teiste vabariikide kogemustest, kogu Liidu rahvamajanduse arendamise plaanidest, et seal valmistusjõudude suunamine, töötajate suunamine läks esijoones neile valmistusaladele, mis kindlustasid kogu Liidu rahvamajanduse kõige kiirema arendamise. Me teame, et tööstuse arendamisel esimese järgu tähtsusega küsimus on rasketööstuse arendamine, meie musta metallurgia, masinaehituse, meie autotranspordi ja raudtee-transpordi veereva koosseisu väljaarendamine jne. jne. Uhe sõnaga, rasketööstuse väljaarendamine. Selle olemasolu puhul riik on sõltumatu kapitalistlikust ümbrusest. Meie teame, et tänu sellele väga kaugele ettenägevale poliitikale Nõukogude Liit tõesti kindlustas enese sõltumatuse, muutis endise tsaristliku Venemaa majanduslikult mahajäänud maast eesrindlikuks maaks, mis oma tööstuse ja põllumajanduse tõttu nüüd, nagu see Suure Isamaasõja päevil igale ühele selgeks sai, kujunes maailma esirindlikumaks maaks, kes suutis kogu Isamaasõja rõhuva enamuse aja jooksul üksinda enda peale võtta kogu sõja raskused. See oli võimalik ainult selletõttu, et Liidu rahvad enam kui kahekümne viie aasta jooksul teadlikult töötasid, ehtasid selles suunas, et nad välja arendasid need valmistusalad, mis kindlustasid nende sõltumatuse ning iseseisvuse. Kahtlemata sellega seoses 190 miljonit inimest, kes seda tööd tegid, nii mõndagi ohverdasid oma elu mugavustest. Nad ei saanud toota seda, mis nende elu oleks mugavaks teinud. Ning alles kolmanda 5-aastaku lõpupäevil kujunes pearõhk laiatarbekaupade tootmisele, kaupade tootmisele, mis teenivad laiate töötajate hulkade igapäevaseid vajadusi. Kes on olnud Liidu tagalas, teistes vennasvabariikides, need teavad, et 1939./40. aastail kujunes olukord, kus töötajate heaolu laiatarbekaupadega varustamise mõttes oli kindlustatud rahuldaval määral.

Nii ka meie praegu oma ülesehitustöös pärast võidukat Suurt Isa-
maasõda, ka meie nüüd teadlikult seame oma ülesanded ja sihid. Meie
ei tööta mitte praegu ükskõik kuidas. Meie ei tooda ükskõik mida, vaid
meie suuname kõik oma loovad jõud neile valmistusaladele, mis kind-
lustavad selle edasise arengu, mis on eeltingimuseks, et meie edasine
ülesehitustöö saab takistusteta läbi viidud. Seepärast kui sm. Stalini
poolt on seatud ülesandeks sõjahaavade kiire parandamine lähema
2—3 aasta jooksul, siis tähendab see seda, et meiegi ees seisab üles-
ehitustöö, mille juures pearõhk tänavu, tuleval aastal ja võibolla ka
1947. a. veel langeb musta metallurgia, küttebaasi, energeetika ja
transpordi küsimustele. Meil on tarvis jalule seada meie musta metal-
lurgia tööstus, söetööstus ja energeetika baas. Need on põhiülesan-
ded, mis seisavad kogu Nõukogude Liidu rahvaste ees kõige lähema
3 aasta jooksul. Selles töös on ka meil Nõukogude Eesti töötajatel
täita väga suured ülesanded ning töö. Meie oleme ainuke riik Balti
riikidest, kus on looduslikus mõttes võimas baas kütetööstuse aren-
damisele meie põlevkivi näol. Põlevkivi geograafiline asend, keemiline
koosseis ja see asjaolu, et teistes vabariikides ei ole säärast kütte-
baasi olemas, loob olukorra, et meil põlevkivitööstusele pööratakse
erilist tähelepanu. Tänavu aastal vastuvõetud Üleliidulise Kaitsekomitee
määrus meie põlevkivi tööstuse arendamise kohta on väga laia-
ulatuslik. Ta annab meie tööstusele, meie maa industrialiseerimisele
suurejoonelise aluse. Kui Eesti kodanlikus ajajärgus põlevkivitööstuse
maksimaalne toodang oli 1 800 000 tonni aastas, siis selle põlevkivi-
tööstuse taastamise plaani kohaselt meie põlevkivi toodang 1948. a.
tõuseb 13 miljonile tonnile. Et seda arvu kuidagi konkretiseerida, võiks
märkida, et ainult söekaevureid, põlevkivikaevureid meil on tarvis
kuni 40 000 inimest. Sealjuures on iseloomulik, et meie põlevkivitöös-
tus ei jää mitte kitsaks kivi tootmiseks, vaid pearõhk läheb meil selle
ümbertöötamisele, tema gaasistamisele, ta muutmisele, millega on
kindlustatud temas leiduva keemiatööstuse tooraine maksimaalne ära-
kasutamine. Selles õhkkonnas tuleb meil ehitusele Kohtla-Järvel ja
Ahtmes 2 väga suurt gaasivabrikut. Kummagi tootmisvõime on
400 milj. m³ gaasi aastas, kogusummas 800 milj. On selge, et see on
põhibaa, mille najal ning mille ümber grupeerub väga laialdane kee-
miatööstus. Ehituse suurusest saab ettekujutuse, kui ma märgin, et
selle ülesande teostamiseks meie aastas kulutame üle ühe miljardi
rubla kapitaal mahutustena. Kui arvestada, et 1945. a. eelarve on 700
milj. rubla, natuke rohkem, siis näete, et meie ainult selle ühe valmis-
tusharu arendamiseks kulutame aastas üle ühe miljardi rubla. See val-
mistusala kujuneb meil põhjapanevaks, suunavaks valmistusalaks, mis
muudab otsustavalt kogu meie Viru ranniku näo. Juba lähemal ajal
viiakse ellu määrus, millega meie saame 3 uut vabrikulinna juurde:
Kohtla-Järve, Kiviõli ja Jõhvi. See on tarvilik perspektiivi seisukohalt,

et edasine linnade juurdekasv sünniks planeeritult arhitektuuri nõuete seisukohalt.

Ma tahaksin alla kriipsutada seda, et meie sotsialistliku plaanima-
janduse teostamine seab meil Eestiski ülesande teadlikult, plaanikind-
lalt välja arendada need looduslikud ressursid, mis meil on olemas, ja
need maksimaalselt ära kasutada.

Siinjuures võib märkida, et see saab võimalikuks ainult tänu sel-
lele, et meie töötame sotsialistlikul alusel, et meie töötame Liidu vaba-
riigina koos teiste rahvastega, kes on ühinenud Nõukogude Liiduks,
sest selge on see, et isoleeritud väikeriigis on võimatu säärane ehitus-
tempo. Ühes sellega üleminek kapitalistlikult tootmissüsteemilt sotsia-
listlikule toob endaga kaasa vabanemise neist sisemistest vastuolu-
dest, mille kõige ilmekamaks näitajaks on perioodilised kriisid kapita-
listlikus majanduses, mis viimasele tekitavad hiigelkahjusid. Neist
vabanemine, sotsialistlikule korrale üleminek tagab selle, et meie
oma valmistusjõududele anname säärase arengu, säärase hoo sisse,
mida meie senine rahvamajanduse areng ei tunne.

See põlevkivitööstuse väljaarendamine kutsub esile ja teeb tarvi-
likuks võrdlemisi suured ümbergrupeeringud kogu meie rahvamajan-
duse arengus. Sest nagu öeldud, juba sellega, et põlevkivitööstus tõu-
seb esirinda, muutub meie juhtivaks valmistusalaks, sellesse valmistus-
harusse hakkab valguma teiste tööalade töötajaid, see rajoon kujuneb
meil kandvaks rajooniks, kus elanike arv mõne aasta pärast on vähe-
malt 100 000 inimest. Sellega meie peame väga tõsiselt arvestama kogu
meie rahvamajanduse plaani koostamisel. See oleks üks põhilisemaid,
olulisemaid ülesandeid meie majanduse alal.

Selle kõrval ei saa meie muidugi jätta vähese tähelepanu osaliseks
just neid valmistusalasid, mis teenivad otsekohe töötavat rahvast. Meie
teame, et sõja lõppemise järele just need probleemid, laiatarbekau-
pade tootmise probleemid tõusevad väga teravalt üles. Inimesed on
väga palju kannatanud ja on suur puudus kõigest sellest, mida igapäe-
vases elus on tarvis. Meie Eesti oludes tuleb meil arvestada mõnin-
gate ümberkorraldustega. Kui meil laiatarbekaubade tootmise alal kodan-
likul ajal esikohal oli tekstiiltööstus, siis nüüd Suure Isamaasõja käi-
gus see valmistusala on kõige rohkem laostunud. Sõja tagajärjel on
meie tekstiiltööstus kõige rohkem kannatada saanud tööstusharu.
Praegu on käsil selle taastamine. Juba praegu meil Kreenholm annab
jälle tekstiili ning aasta lõpuks temas töötab kuni 60 000 värtnat ning
500 telge, nii et sel alal meie ülesehitustöö toimub. Kuid siin meie
oleme juba võtnud ette teatavaid tõsiseid muudatusi. Kui näiteks
Kreenholm oli enne sõda ühekülgselt välja arendatud, kui Kreenholm
valmistas peaaesjalikult turu toodanguks lõnga, kuna riide valmistuse
osa oli väike, siis praegu Kreenholmi taastamisel meie ehitame ta välja
kui kombinaadi, kui tervikliku tsükliliga käitise, mis annab valmistoo-
teid, aga mitte poolfabrikaati. Sama lugu on meil Balti puuvillakäiti-

sega, mille taastamiseks on Liidu valitsuse otsus. Ometi säärast ulatust, säärast erikaalu, nagu see oli enne sõda, tekstiiltööstus vaevalt saavutab, arvestades sellega, et töökäte puudus saab piiravaks teguriks.

Põllumajanduses meie lähemaks ülesandeks on tõsta esijoones kariloomade arvu, mis sõja aja tingimustes väga rängalt langes, eriti väikeloomade alal. Nende kiire taastamine on meie üks esimesi ülesandeid meie põllumajanduse töös.

Käesoleval ajal on meie otseseks ülesandeks sügiseste koristustööde, viljapeksu õigeaegne läbiviimine. See on tõsine küsimus ning raske ülesanne seetõttu, et põllutöömasinate park on väga kulunud, et nende väga paljude erimarkide tõttu meil ei ole võimalik neid küllaldaselt varustada tagavaraosadega, et need tulevad eraldi valmistada, mis loob kokku olukorra, et on olemas hädaoht, et viljakoristamine ja -peks võib venida.

Meie nägime möödunud aasta kogemustest, et kui sellele küsimusele ei pöörata õiget tähelepanu ja ei anta sellele küsimusele seda tähtsust, mida see vajab, siis see toob kaasa suuri rahvamajanduslikke kahjusid. Meil mineval talvel oli majapidamisi, kus vili oli peksmata ja koristamata väljadel kuni kevadeni. Sääraseid häbiväärseid nähteid tuli ette möödunud hooajal. Nende kordumine tänavu aastal, tänavu sügisel oleks absoluutselt lubamatu asi. Säärast rahvamajanduslikku kaotust ning kahju tänavu aastal meie tunda ei või. Seepärast on meie kõikide ülesandeks, vaatamata kus keegi töötab, kaasa aidata, et meie sügiseseid põllutöid, meie koristustöid, viljapeksutöid, sügiseseid künni- ja külvitöid täidame tähtaegadel. Siin kahtlemata ka õpetajatel on tarvis oma kaasaaitav sõna öelda. Ka õpetaja meil on ju mitte üksnes õpetaja, kitsalt laste kasvataja, vaid ka külas autoriteetne inimene, õpetaja sõna kuulatakse. Seepärast on tarvis, et õpetajaskond huvi tunneks nende küsimuste vastu, neist aru saaks kui üldrahvuslikust probleemist, mis kõiki haarab ja kõiki kohustab, sealhulgas ka õpetajaid.

Ma tahaksin peale nende üldiste rahvamajanduslikkude küsimuste kui ka üksikute probleemide, mis meie ees lahendamist ootavad, pöörata meie õpetajaskonna tähelepanu veel ühele väga tõsisele ülesandele, mida meil on tarvis silmas pidada. See on vajadus läbi mõtelda, süsteemi viia kõik see, mis meie läbi elame, läbi mõtelda see sündmustik, ma ütleksin, näha neid sündmusi nende ajaloolises perspektiivis. Õpetajaskonnal kui kõige massilisemal intelligentsi osal on eriti, ma ütleksin, kohustus otsekohe selleks. Teie teate, et igapäevases töös, igapäevases sündmuste käigus meie sageli kaotame perspektiivi silmist, meie ei orienteeru sündmuste käigus, meil ei ole täit ülevaadet sellest, mis meil õieti sünnib, kust meie tuleme, kuhu meie läheme, ning vastavalt sellele, kus meie seisame. Ometi kui meie tahame asju näha nende õiges valguses, kui meie tahame aru saada sellest, mis meie ümber sünnib, millest meie osa võtame, siis on säärasel sünd-

muste teoreetilisel analüüsil väga suur tähtsus, sest siis alles paneme sündmused süsteemi, siis meie alles saame igale sündmusele ta õige koha ning vastavalt hindame neid asju. Siin ma tahaksin mõningatele asjaoludele tähelepanu juhtida, mis on iseloomulikud, millega meie igal sammul kokku põrkame ja millega meil tuleb tegemist teha. Meie kõikide ülesanne seisab nõukogude korra kindlustamises Eestis, nõukogude korra sisseviimises, kui nii öelda, Eestis. See tähendab esijoones nõukogude riigi kindlustamist Eestis. Mis tähendab nõukogude riigi kindlustamine Eestis? Millised erinevused on nõukogude riigil kodanlikust riigist ja mõnest teisest kapitalistlikust riigist? Kas on igal õpetajal need erinevused selged? Kas on meile õpetus riigist kui säärastest selge? Kas ei ole olukord sageli nii, et meie võtame nõukogude riigi sündi, nõukogude riigi olemasolu kui mingit valitsuste vahetust, ehk nagu seda eriti meie vaenlaste ridest tuleb, kui rahvusliku küsimuse lahendamist, et nüüd tuleb vene valitsus ja enne oli eesti valitsus.

Ma peatun lühidalt üksikutel momentidel selle asja juures. Kui meie vaenlased püüavad kinnitada, et meil on tegemist ainult n. õ. valitsuse rahvusliku näo muutusega, et oli eesti valitsus, tuli vene valitsus, siis selle jutu alusetus saab selgeks, kui me analüüsime eesti töötava rahva võitluskäiku.

Meie teame, et tsaari-Venemaa raamides Balti riigid olid kapitalistlikult üks enam arenenumaid selleaegseid kubermange, et nimelt Eestis, Narvas, toimus esimene tööliste organiseeritud vastupanuavalendus, Kreenholmi tööliste vastupanu 1872. a. Eesti töölisliikumine on seega üks vanemaid töölisliikumisi tsaari-Venemaal. Seda töötava rahva revolutsioonilist võitlust võime jaotada kindlatesse ajaloolistesse ephidessesse. Nii näeme, kuidas eesti tööliklass koos talupoegadega ühes vene rahvusest töölistega võitlesid tsaaririigi vastu, feodaalse tsaaririigi vastu, mis 1905. a. revolutsiooni käigus võttis relvastatud ülestõusu ulatuse. Sel ajajärgul käis võitlus feodaalse tsaaririigi vastu kodanliku vabariigi eest. Sellel ajajärgul tööliklass tõmbas kaasa kogu talupojaskonna võitlusse mõisniku ja vabrikuhärra vastu. See on kindlapiiriline ajajärk, kus võitlus käib kodanliku riigi eest.

On teine ajajärk veebruarirevolutsioonist oktoobrirevolutsioonini, kus võitlus käib kodanliku vabariigi kindlustamise eest ning revolutsiooni edasiarendamise eest — kodanlikust revolutsioonist sotsialistlikku, uue riigivormi, sotsialistliku riigivormi, nõukogude riigi loomise eest. Meie näeme, kuidas seal uued ühiskondlikud kihid tulevad võitlusse, kuidas koos tööliklassiga küla kehvikkond koondub võitlusesse kapitalistlike ringkondade vastu nii linnas kui külas, kuidas võitlus läheb juba uude faasi, kodanliku riigikorra vastu, uue sotsialistliku riigikorra eest. Meie teame, et Venemaal koos teiste vabariikidega see võitlus viidi edukalt lõpule. Kodanlik kapitalistlik riigikord kukutati ning tööliklass ning töötav talupoegkond kaitses relvastatud jõududega oma riigikorda kogu Euroopa ja Ameerika inter-

ventsioonikatsete vastu ja ehtas üles edasisel ajajärgul oma sotsialistliku rahvamajanduse.

Meie tee läks siin teisiti. Meie võitlus kodanliku riigikorra vastu kestis üle 25 aasta. Meie elasime seega läbi pika ajajärgu kodanlikus riigis, kuid meil unustatakse sageli see tõsiasi, et selle kodanliku ajajärgu kestel meil ei lakanud võitlus nõukogude korra eest, et meie klassiteadlikus tööliiskonnas, et meie kehviktalupoegkonnas, meie proletaarses haritlaskonnas lakkamatult tõusid uued ja uued võitlejate salgad, kes eelväena võitlesid nõukogude korra eest. Kui meil 1940. a. nõukogude riigi sünd rahvusvahelises olukorras kujunes suhteliselt kergemaks, kui meil jõudude vahekorrad kujunesid sääraseks, et meil kapitalistlikud ringkonnad relvastatud jõuga 1940. a. meile vastu ei suutnud astuda, siis sellest tekkis säärane illusioon, nagu meil üleminek kapitalistlikult korralt sotsialistlikule korrale toimuks teistmoodi, kui see ajaloos on enne sündinud, nagu meil oleks tegemist mingi teissuguse kodanlusega ja hallparuniga, kui see nii oli Ukrainas, Uzbekistanis ja teistes vabariikides, ja et meil selletõttu nagu klassivõitlus oleks teise iseloomuga. Ja alles 1941. a. fašistliku Saksamaa kallaletungi ajal, siis, kui kogu see reaktsiooniline ringkond, kelle tööliisklass kukutas 1940. a., kui see lootis endale tuge fašistliku Saksamaa poolt, ta muutis järsult oma vastupanu vormi ja läks üle relvastatud kallaletungidele. Järgneval okupatsiooniajal, kus kogu järele jäme ots oli fašistide ja eesti tagurliku kildkonna käes, ta näitaski oma õiget palet sellega, et hävitas üle 60 000 meie nõukogude inimese ning lugematuid inimesi piinas vanglaid ning koonduslaagreis. See oli meie kodanlike natsionalistide, selle fašistliku kildkonna õige nägu, mis avaldus okupatsiooni ajal, ja seda meie ei tohi silmist lasta. Kui räägitakse saksa okupatsioonist ja meie nõukogude riigi sünnist, kui neid asjaolusid silmas peame, siis meil on ka selge see, miks meil praegu klassivõitlus on suhteliselt mitu korda teravam, kui ta oli 1940. a. Ja kui meil praegu see väikene kildkond, peotäis metsavendi, püüab terroristlike kallaletungidega meie aktiivi hävitada, nurga tagant tappes juhuslikult ettesattunud nõukogude inimesi, siis nad sellega ju sisuliselt näitavad kogu oma lootusetust, kogu oma olukorra pääsematust. Aga ühes sellega see näitab ka meie klassivõitluse teravust. See näitab, et me praegu elame üle seda ajajärku, mida nimetataksegi proletariaadi diktatuuri ajajärguks, kus on tarvis relvis käsi kaitsta noort nõukogude riiki. See on meie praeguse olukorra iseloomulik tunnus. Me töötame praegu selles ajajärgus, kus nõukogude riik on sündinud, kus uus sotsialistlik ühiskond on tekkinud, kus noor sotsialistlik riik peab veel teravat võitlust nende vastu, kes püüavad vana tagasi saada ning kes oma lootusetuses ei vali abinõusid, et kallale tungida sellele uuele. See on üks üleminekuaste meie edasikasvu teel. Seepärast praegu meie ülesanne seisabki selles, et sellele uuele riigile anda ta uus sisu. Meie ülesanne ei ole selles, et ükskõik, missugust

riiki üles ehitame, vaid meie ehitame üles nõukogude riiki, nõukogude sotsialistlikku riiki, mille kandjateks on tööliskond, on töötav talupoegkond, on töötav haritlane. Need on meie ühiskonna põhitoed. Nende teenimisele peavad kogu meie nõukogude riigi organisatsioonid olema koondatud. Nende teenindamisele on meie nõukogude riik seatud ning meie peame võitlust kõikide kapitalistliku riigi käsilaste vastu, kõikide nende vastu, kes tahavad kapitalistlikku korda meil taastada. Meil käib tõsine võitlus kahe riigivormi vahel, kahe riigikuju vahel, kahe suure ühiskondliku kihi vahel. Seda ei tohi silmist lasta.

Missugused iseärasused on siinjuures? Meil on järgmised põhimised iseärasused. Kõigepealt see, et meie töölisklass on läbielatud ränkade aatate jooksul väga laiali pillatud, et meil, kui hakkasime sügisel tööle, oli vaevalt 20 prots. töölisi kohal, kui võrdleme 1941. a. Teiste sõnadega, et meie tööliskond on füüsiliselt laiali pillatud, rääkimata organisatsiooniliselt, kus meie ametiühingud ja teised organisatsioonid olid laiali pillatud, meie töölisaktiiv oli hävitatud saksa okupatsiooni poolt. See oli esimene väga tähtis iseärasus meie praeguses olukorras. Seepärast oli meie esimeseks ülesandeks meie töölisklassi koondamine, ta kasvatamine nii organisatsiooniliselt kui ideoloogiliselt, sest töölisklass on meie nõukogude riigi eest võitlev ühiskondlik kiht.

Teine väga tähtis iseärasus on selles, et meie majandus on üldiselt väga palju kannatanud ja et meie väikekodanluse erikaal on suur. Et ta suur on talupoegkonna näol, siis seab see meie ette poliitiliselt keerukaid, painduvust nõudvaid ülesandeid. Meie ei tohi unustada seda Lenini ütlust talupoegkonnast, et töötav talupoegkond on kaksikhingega: ühelt poolt ta on töötaja, ta tunneb ennast kõige lähemalt seotud olevat linna töölisega, ta saab otseselt abi töölisklassi käest; aga teisest küljest ta on eraomanik, on seotud oma eraomandiga ning seetõttu ta kõigub paratamatult kodanluse ja töölisklassi vahel, ta satub paratamatult kord ühe, kord teise mõju alla. See tähendab aga seda, et just neis rasketes poliitilistes võitlustes, võitlus-etappides, peame arvestama seda laia talupoegkonna poliitilist kõikumist, et meil seetõttu on tarvis teha väga suurt ja painduvat selgitustööd. Meie igapäevase töö kaudu tuleb näidata, et töölise ja talupoegade vahel ei ole klassivastuolusid, et töölisklass abistab talupoega, et talupoegkond saab majanduslikult kasu ning kindlustab oma olukorda üleminekul sotsialistlikku riiki. See on teine väga tõsine iseärasus, mis meie igapäevases töös tuleb lahendada. Ja siin on jälle meie õpetajaskonnal väga suur ülesanne selles selgitustöös laiade rahvahulkade keskel.

Kolmas iseärasus on see, et meie oleme väikerahvas, et meie oleme minevikus olnud tsaari-Venemaa rahvaste vanglas kui üks rõhutud rahvastest. See on iseenesest väga tähtis moment ja seab terve rea erilisi probleeme meie ülesehitustöös. Kõigepealt on väga suureks

probleemiks, komistuskiviks väga paljudele küsimus väikese Eesti nõukogude sotsialistliku vabariigi olemasolust suure Nõukogude Liidu rahvaste seas. See on iseenesest suur ajajärk inimese elus, kui ta saab üle sellest vaatevinkli kitsusest, mida meil 25 aasta jooksul kodanlik riik süvendas. See ei ole lihtne küsimus tunda ennast eestlasena ja samal ajal suure Nõukogude Liidu kodanikuna. See nõuab väga suure poliitilise arenemise läbitegemist, et sellele arusaamisele tulla, et selle paremust tunda. Mulle tuleb meelde selle probleemi arutuse juures ajaloost see üleminekujärk, kui sündis kodanlik riik, kui feodaalne ühiskond ümber kujunes üheks rahvustervikuks. Kui teie seda ajajärku käsitlevat kirjandust loete, siis näete, kui teravalt käis võitlus üksikute väikeste vürstiriigikeste ja krahvkondade vahel ühinemise vastu. Kuidas igaüks oma kitsas väikeses teokarbis tundis ennast rohkem mugavana kui ühe suure tervikliku riigi kodanikuna. Ning oli tarvis terveid ajajärke enne, kui need inimesed hakkasid märkama, et suur rahvusriigi tervik on ajaloolise edusammu kehastus võrreldes endise kitsusega. Seesugust ajajärku elame ka meie läbi. Ka praegu on meil tarvis teatavat aega, teatavaid kogemusi meie igapäevase elu näol, et mõista, kuivõrd ajalooliselt kõrgemal astmel seisame meie siis, kui meie suudame välja kasvada sellest kitsusest, mida loovad need üksikud kodanlikud väikesed riigipiirid, võrreldes nõukogude riigi avarustega. Selleks on terve periood tarvis, et seda mõista. Siin ei ole tarvis silmi kinni pigistada — meie igapäevases elus seisab raskusi ees sellest probleemist ülesaamisel. Kui liikuda rahva hulgas ringi, eriti haritlaskonnas, siis näeme, et see on terveks küsimuseks paljudele inimestele. Siin on tarvis rohkem liikuda, tunda õppida neid suuri soodustusi, mis annab nende tollimüüride ning riigipiiride kadumine nii majanduslikul, poliitilisel kui kultuurilisel alal. Meil on tarvis näha neid küsimusi nimelt ajaloolises perspektiivis, on tarvis näha, et nõukogude riigi avarus on suur samm edasi nii majanduslikul kui kultuurilisel ja poliitilisel alal. Me teame, et kodanlikud riigid kriisiraskustesse sattunud püüdsid ka seda kuidagiviisi lahendada. Sealt pärinesid jutud Euroopa tolliunioonist, Balti riikide tolliunioonist jne. Need olid katsed kodanliku korra raames lahendada probleeme, mida meie ühiskondlik elu, esijoonel tehnika areng ette dikteerib: vabaneda tollimüüridest, neist sotsiaalsetest takistustest, mis takistavad loovate jõudude vaba arengut.

Me teame, kui noored Ameerika Ühendriigid nii kiiresti tegid möödunud sajandil läbi hüppe modernseks võimsaks suurriigiks, siis üheks põhjuseks, miks see nii kiiresti sündis, oli asjaolu, et seal kapitalistlikul ühiskonnal ei olnud tõkkeid feodaalsete väikeste riikide näol. Ameerika suur territoorium võimaldas takistamatult kiire tehnika arengu, nagu seda nägime möödunud sajandil. Kuid Ameerika edasist arengut pidurdab kapitalistlik kord, kapitalistlik valmistusviis, mille tulemusel näeme perioodiliselt tekkivat olukorra, kui kapitali on liiga

palju, tootmisjõude on liiga palju ja seepärast on töötuid kuni 16 miljonit inimest, nagu see oli Ameerikas 1929.—31. aastal ja hiljem. Meil nõukogude riigi süsteemi juures, sotsialistliku plaanimajanduse raamides, meil ei ole sääraseid ühiskondlikke tõkkejõude meie tootmisjõudude arengule. Seepärast säärase sotsiaalsete takistuste puudumine, nagu on seda kapitalistlik valmistusviis ja selle vastuolud, meil selle puudumine võimaldab valmistusjõududel säärase kasvutempo, mida ükski kapitalistlik riik ei tunne. Sellest vaatevinklist vaadatuna tähendab tollipiiride kaotamine positiivset tegurit meie tootmisjõudude arenemisele. Seda peab iga kultuurne nõukogude õpetaja endale kindlasti selgeks tegema. Kui temal enesel on selle kohta pilt olemas, kui ta aru saab ise selle suure sündmuse tähtsusest, siis ta annab seda veenvalt üle oma õpilastele, oma kaasmaalastele.

Teine küsimus, mis sellega tihedalt on seotud, on rahvusküsimus. Paljudel, eriti haritlaskonnal on rahvusküsimus hell küsimus seepärast, et neil ei ole küsimus selge, kuidas käsitab bolševistlik partei, nõukogude riik rahvusküsimust. Meil on tarvis läbi mõelda see sm. Stalini poolt antud iseloomustus, et nõukogude riigis igal rahvusel on ülesandeks, on võimalus antud kõiki oma loovaid potentse välja arendada maksimumini. Selle kaudu, et iga rahvus välja arendab oma loovad jõud maksimumini, selle kaudu võivad kõik nõukogude rahvad ja kogu nõukogude riik sammuda kõige kiiremat arenguteed. Sellest asjaolust paljud seltsimehed ei ole veel aru saanud, ning asjaolust, et meil praegu vilunud nõukogude kaadrite puudumise tõttu paljud töötavad seltsimehed eesti keelt veel ei valda, sellest tehakse sääraseid järeldusi ja lastakse ennast võtta vaenlase propaganda õnge otsa, et Eesti Nõukogude vabariigis ei ole eestlastel kohta. See on jämedalt vildakas suhtumine. Meie ülesanne on võimalikult kiirelt välja arendada, välja kasvatada nõukogude kaader, keda meil on vaja lõpmata palju kõikidel aladel. Küsimus on selles, et meie võimalikult lühema ajaga võimalikult laias ulatuses valmistaksime ette oma kaadrite hulka selle mitmekülgse elu jaoks, mida meile nõukogude kord pakub. Kui see suur töö on meil tehtud, siis laheneb meil niihästi keele kui ka teised küsimused. Sealjuures on tarvis eriti meil praegu allakriipsutatult rõhutada vajadust tunda vene keelt. Kes on liikunud vennasvabariikides, neil määratud maa-aladel, see tunneb, milline vajadus on meil ühise keele järele, säärase keele järele, mida kõik mõistavad. Kui ma 1943. aastal käisin Uzbekistanis, siis ma suure heameelega lugesin, et tänavate sildid olid kahes keeles ja ma sain neist aru. Vastasel korral ma oleksin olnud pime. Kui ma Tallinnas eestikeelseid silte loen, siis ma saan ettekujutuse, mida tunneb see inimene, kes eesti keelt ei mõista — ta ei saa orienteeruda.

Kui vaatame küsimusi kitsalt oma läve seisukohalt, siis ei tundu need küsimused olulistena ja meil ei ole selge, kui tähtis see on. Kui aga kaugemale pääseme, rohkem näeme, siis paneme tähele, kuivõrd

igapäevases elus on kasulik ja tarvilik tunda suurt vene keelt, milles on avaldatud nii palju kultuuri- ja kunstivarasid, teadusesalvesid, mida keele mõistmine võimaldab kätte saada. Kodanliku aja ja okupatsiooni aja kestel teadlikult püüti halvustada vene keelt, seepärast on meie ülesanne teadlikult rõhutada ja alla kriipsutada selle keele rahvusvahelist ja kultuurilist tähtsust. Seepärast olgem nõukogude inimesed, kes aktiivselt oma vastastele vastu astume ja kaitseme neid seisukohti, mis nõukogude inimesel on vaja kaitsta. Sellest tingituna ongi meil tarvis küsimust valgustada õieti, anda sündmustele õige koht ja selles mõttes tuleb keelt käsitada kui instrumenti, mis võimaldab läbi käia, suhelda 190 miljoni inimesega, kes on meie nõukogude riigi liikmed. See on suur asi, see on ajalooliselt kõrge asi ning seda on tarvis mõista.

Need ja paljud teised küsimused on praegu teravad. Nad kerkivad iga inimese ette ja neile otsitakse vastust; ja ühel või teisel kujul saadakse vastus. Kuid küsimus on, missugune vastus ja kes selle annab. Kõikidele neile küsimustele peab meie nõukogude aktiiv suutma anda rahuldava vastuse. Õpetajaskonnal on selles nõukogude inimese suures kasvatustöös suur osa täita. Selles mõttes on tarvilik, et kogu meie õpetajaskond ei ole mitte kitsalt pedagoog klassiruumides, vaid pedagoog laiade hulkade tarvis, kogu meie rahva pedagoog, kasvataja meie praeguses väga keerulises olustikus. Me peame praegu saavutama selle, et meie õpetajaskond oleks aktiivne nõukogude riigi ülesehitaja ja mitte platooniliselt, üldsõnaliselt, vaid mustas ülesehitustöös. Meil on liiga palju veel säärase puuduste konstaterimisi, aga mitte küllalt laiade initsiatiivi lahtirullimist puuduste kõrvaldamiseks. See kogu rahva initsiatiivi, loova jõu lahtirullimine on üks põhilisemaid ülesandeid, mille kaudu lahenevad kõik ülesanded, mis meil lahendada tuleb. Nimelt selle rahva initsiatiivi lahtipäästmisel, rahvahulkade kaasatõmbamisel on meie õpetajaskonnal suur töö täita. Sellele tööle kutsun ma teid üles, sellele mustale, igapäevasele tööle, mida meie nõukogude riigi ülesehitamises praegu teeme.

Läkitus Eesti õpetajaile ja haridustöölisele.

Seltsimehed, õpetajad, haridustöölised.

Meie alustasime nõukogude kooli ülesehitustööd, mille katkestas saksa okupantide sissetung 1941. aastal, taas läinud aasta sügisel.

See oli siis, kui vakra Punaarmee võimsa pealetungi tagajärjel olid äsja põgenema sunnitud fašistlikud jõugud ja nende pimesilmsed pooldajad. See oli siis, kui üha kestev lahingute tuli veel täiesti ei olnud jõudnud välja meie kodumaa piirist, kui veel ei olnud jõudnud kustuda suitsevad ahervared, kui enamik koolimaju seisis kas varemeis või rüüstatuna ja rüvetatuna saksa barbaarsete kultuurihävivate poolt.

Igaüks meist mäletab neid pingeliselt töörohkeid päevi. Ükski õpetaja ega õpilane ei unusta, kuidas kadusid koolimajadest rusud ja vastikud jäätmete hunnikud, kuidas ehitati, parandati, uuendati, kuidas klaasiti aknaid ja muretseti kütet ja — kuidas kool järkjärgult ikka enam taas muutus kooliks.

Enamik meie perest ei säästnud ei aega ega jõudu, et aga taastada oma kool, luua õppe- ja kasvatustööks ikka soodsamaid võimalusi ja tingimusi.

Kuid meil ei tulnud võidelda ainult väliste ja majanduslike raskustega. Ka õppe- ja kasvatustöö teostamine koolis ei olnud kerge.

Okupatsiooni ajal väga lühikest aega kestnud õppetöö ja pideva rahulike töövõimaluste puudumise tõttu olid õpilaste teadmused lünklikud, sagedasti täiesti puudulikud. Tuli palju aega kulutada eelmiste klasside kursuse kordamisele, isegi uuesti õppimisele. Seejuures puudusid ligi poole õppeaasta kestel õpikud ja selleks, et saavutada nõutavaid tagajärgi õppetöös, tuli kasutada aegaviivat konspekteerimist ja leida teisi võtteid, mis asendaksid õpilasile õpikut.

Kommunistliku kasvatuseteostamisel tuli võidelda, eriti vanemais keskkooli klassides, okupatsiooniaegse vastutustundetu propaganda järeloomõju ja kodanlik-natsionalistlike elementide poolt levitatavate keerutuste ja kuulujuttude vastu.

Kuid meie õpetajaskond oma rõhuvas enamikus oli kindel, et ta on suuteline kommunistliku bolševike partei ja valitsuse juhtimisel kõige lühema aja jooksul parandama Eesti koolile löödud haavu ja arendama temast kooli, milline suudab täiel määral täita üllaid nõukogude kooli õppe- ja kasvatustöö ülesandeid.

Selle julge teadmusega võideti kõik esialgsed kooli majandusliku külje taastamisraskused, asuti viivitamatult õppe- ja kasvatuslike ülesannete lahendamisele ja viidi ühiseil pingutusil õppeaasta edukale lõpule.

Kevadel koolides toimunud kontrolleksamid klassikursuse ja kooli lõpetamise puhul näitasid kujukalt kogu õppeaasta kestel tehtud pinga töö tulemusrohket vilja. Oleme selle juures aga teadlikud, et need meie saavutused on täiel määral hinnatavad läinud aasta erakordseis tingimuses. Meie töös on puudusi, mis tekkisid sellest, et me ei suutnud korraga ühevõrra lahendada kõiki ülesandeid, kuigi paljusid neist nägime.

Tehes kokkuvõtteid läinud õppeaasta tööst koolis, võime aga kindlasti öelda, et oleme kandnud kokku nõukogude kooli taasrajamiseks alusmüüri esimesed kivid ja nad asetanud paigale.

Ent selleks, et neist esimesist kivist kerkiks tõeline nõukogude kooli tugev ja kõiki kommunistliku kasvatusete sihte taotlev ja kandev sammasehitus, selleks peame nägema kõiki oma lähemaid ülesandeid, neid endale selgeks tegema ja olema suutelised neid lahendama kasvava innu ja hoolega, kartmata raskusi, arvestamata pingutusi.

ENSV Vabariiklik Õpetajate Kongress kutsub üles kõiki õpetajaid ja haridustöölisi koonduma töövalmilt bolševike partei ja Nõukogude Valitsuse ümber, et sihikindlalt ja kogu andumusega ehitada ja arendada edasi nõukogude kooli. Selleks seadkem endile sihiks tuleval õppeaastal kooli õppetöö alal saavutada veelgi kõrgeimat kvaliteeti, viia kogu koolitöö ja raamatutarkus ühendusse sotsiaalse ülesehituse praktikaga, ja vabaneda formalistlikust ainete käsitlest. Pideva enesetäiendamise ja

pedagoogilis-metoodiliste oskuste omandamise kaudu saagem meistriks oma kutsealal. Jagagem töökogemusi ja abistagem nooremaid algajaid ametikaaslasi.

Kasvatagem igakülgsest arenenud, progressiivse marksistliku maailmavaatega kodanikke, kellel on selge siht, visadus ja kindel iseloom selle sihi saavutamiseks, kes varustatud nõukogude inimeste parimate iseloomujoontega, on teadlikud töö tähtsusest ja armastavad tööd; kes hindavad nõukogude riigi huvisid üle kõige muu ja on truud nõukogude kodumaale; kes elavad kaasa kõigile Nõukogude Liidu saavutustele ja sügavas sõprustundes teiste rahvastega, esijoones eesrindlikuma vene rahvaga, armastavad oma kodumaad ja rahvast.

Aidakem aktiivselt ja heatahtlikult kaasa kommunistlike noorte ja pioneeride organisatsiooni arendamisele ja tugevdamisele koolis. Rakendagem neid, meie koolinoorte eesrindlikemat osa, kooli õppe- ja kasvatustöö taseme tõstmisel.

Aktiviseerigem seltsimehelikku koostööd lastevanematega, ümbruskonna teadlikuma osaga ja kohalike nõukogude asutiste töötajatega. Arendagem sõprussidemeid ja šeflusvahekordi kooli hüvanguks.

Võidagem nõukogudevaenulike elementide poolt levitatava kodanlik-natsionalistliku ja igasuguse nõukogudevastase vaimu vastu.

Tehkem poliitkasvatustlikku ja populaarteaduslikku selgitustööd ka väljaspool kooli, võtkem osa kogu elust ja seltskondlikust tegevusest eriti maal.

Kujunegem nõukogude korra toeks! Osakem näha kogu seda uut, mis on tekkinud ja areneb meie töörahva elus!

Aidakem aktiivselt kaasa igale nõukogude korda ehitavale algatusele.

Et suuta täita kõiki nõukogude õpetaja vastutusrikkaid ülesandeid, süvenegem marksistlikku-leninlikku õpetusse, õppigem mõistma Suure Oktoobrirevolutsiooni murrangulist tähtsust ja sotsiaalse arengu seaduste paratamatu käiku!

Võtkem omaks ja kujundagem kindlaks endas need töökspidamised! Omandagem marksistlik maailmavaade.

Elagu Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi eesrindlik nõukogude õpetajakond!

Elagu Nõukogude Valitsus!

Elagu Kommunistlik (bolševike) Parteil

Au meie kõrgele eeskujule ja suurele juhile seltsimees Stalinile!

Nõukogude Liidu rahvaste suurele juhile seltsimees STALINILE.

MOSKVA, KREML

Kallis seltsimees STALINI!

Eesti NSV nõukogude õpetajate kongress, kogunenud esmakordselt pärast Eesti NSV vabastamist saksa okupatsiooni ikke alt Nõukogude Eesti pealinna Tallinna, läkitab Teile, meie õpetajale ning nõukogude rahvaste suurele juhile, Nõukogude Liidu Generalissimusele, oma palava südamliku tervituse, soovides Teile pikka eluiga edaspidiseks tööks ja võitluseks kodumaa hüvanguks.

Vihatud fašistliku saksa okupatsiooni aastad hävitasid põhjalikult Eesti hariduskolled. Purustatud oli üle 30% koolimajadest, ülejäänud hooned rüvetatud ja paljaks riisitud. Meie lapsed õppisid ebainimlikes tingimuses. Kolme okupatsiooniaasta vältel võimaldus noortel õppida ainult osal ettenähtud õppepäevadest. Okupatsioonivõimud tegid kõik, et süvendada rahva vaimset pimedust. Teadmisi lubati noortele edasi anda ainult fašistlikult võltsitud kujul. Meie õpetajate paremik tapeti metsikul kombel fašistlike timukate käe läbi.

Meie, eesti õpetajad, ei unusta ega andesta iialgi fašistlike roimarite kuritegusid hariduspõllul.

Meie teame, et hariduselu progressiivsele teele on pandud kõikumatu alus ainult nõukogude korra juures. Veel kunagi kogu eesti ajaloo kestel pole hariduselule pühendatud nii suurt tähelepanu kui nüüd. Tervelt 29% kogu Eesti NSV riigieelarvest kuulub puhthariduslikule alale. Oleme vääramatult kindlad bolševike partei juhtivuses ja jõus meie haridus- ja kultuurielu arenemise teel töötava rahva hulkades.

Nõukogude Eesti õpetajaskond avaldab siiraimat tänu nõukogude vennasrahvale, suurele vene rahvale ja Teile, seltsimees Stalin, sõbraliku abi eest kooli organiseerimisel Suure Isamaasõja perioodil Nõukogude tagalas, mis võimaldas evakueerunud noorsool ja õpetajaskonnal jätkata oma haridustööd. Need õpetajad, karastunud töös ja võitluses raskeil Isamaasõja päevil, ümbritsetud nõukogude vennasrahvaste hoolest ja armastusest, said koos muu eesti õpetajaskonnaga vabastatud Nõukogude Eesti kooli organiseerijaiks ja taastajaiks.

Kallis seltsimees Stalin, teatame Teile, et 1944./45. a. õppeaasta jooksul oleme kõik, säästmata tööjõudu ja tahet, rajanud ja taastanud Eesti nõukogude kooli.

Tänu kogu meie töötava rahva nõukogulikule aktiivsusele ja kaasabile oleme jõudnud koolielus õige lähedale ennesõjaaegsele tasemele. Kõigi organisatsioonide kollektiivse töö tulemusena oleme taastanud ja kohandanud õppetööks valdava osa koolihooneist.

1944./45. õppeaastal õppis eesti koolides 5000 õpetaja juhtimisel 115 000 õpilast, neist 1100 küpsuseksami-sooritajat, kelle seast 129 noort lõpetasid koolikursuse kuld- ja hõbemedalitega.

Meie õpilaskonna eesrindlikum osa on tublid kommunistlikud noored ja vaprad pioneerid, olles võimsaks toeks koolikasvatustöös.

Nõukogude Eesti õpetajaskond on väsimatu innuga täiendanud oma teadmisi, et olla väarikad nõukogude sotsialistliku ühiskonna taasehitajad ja nõukogude kooli kandjad. Õpetajate täienduskursused käesoleval suvevaheajal haarasid ligi 2000 õpetajat.

Oleme teadlikud oma vastutusriikkaist ülesandeist ja kohustusist nõukogude sotsialistliku ühiskonna vastu meie kodumaa järelopõlve kasvatamisel. Nõukogude rahvaste ühtsus ja sõprus, Punaarmee hiilgav ajalooline võit fašistlike anastajate üle ja Nõukogude Liidu rahupoliitika innustavad ning tiivustavad meid, Nõukogude Eesti õpetajaid uutele töösaavutustele, uutele võitudele.

Töötame Teile, seltsimees Stalin, väsimatult õppida ja süvendada oma teadmisi koolide taastamiseks ja meie õppiva noorsoo kasvatamiseks tublideks nõukogude inimesteks sügavas patriotismivaimus oma suure kodumaa vastu.

Töötame Teile, seltsimees Stalin, väsimatult õppida ja süvendada oma teadmisi

markistlik-leninlikus teorias, et omandada kindel ideoloogiline alus igapäeva koolitöö praktilises käsituses.

Kongress on kindlasti veendunud, et Nõukogude Eesti õpetajaskond, toetatuna teiste vennasrahvaste rikkalikest kogemustest omab bolševike partei juhtimisel küllaldast jõudu täita kõiki kohustusi ja ülesandeid töötava rahva ja sotsialistliku kodumaa heaks.

Elagu Nõukogude Liidu õpetajaskond!
Elagu Nõukogude rahvaste vennalik liit ja sõprus!
Elagu Nõukogude Eesti töötav rahvas!
Elagu meie vabastaja, vapper Punaarmee!
Elagu Lenini-Stalini partei!
Elagu meie juht ning õpetaja seltsimees STALIN!

ENSV Õpetajate I Vabariikliku Kongressi resolutsioon.

ENSV õpetajaskonna vabariiklik kongress tuli kokku hetkel, kus kogu maailmas on hävitatud sõjakolded ja seda — tänu Nõukogude Liidu ja teiste vabadustarmastavate rahvaste ühissuunalisile pingutusile.

Nii viimaseis kangelaslikes Suure Isamaasõja kui ka varemaj sajandite-pikkuseis võitlusis saksa anastajate ja teiste võimuharajate vastu on ka eesti rahvas ikka olnud vereliidus suure vennasrahva, vene rahvaga.

Suure Oktoobrirevolutsiooni võiduga täitus ka eesti rahval sajan-ditevanune unistus saksa parunite poliitilise ja majandusliku mõjuvõimu likvideerimisest, tsaari rahvastevangla müüride purunemisest ja rahvuslikust enesemääramisest. Ent kodanlikel natsionalistidel õnnestus veel kord täakide ja välismaiste interventide kaasabil lämmatada eesti rahva progressiivsema osa vabaduspüüe ja eraldada Eesti noorest Nõukogude riigist ligi 20 aastaks.

Kodanliku „omariikluse“ võimukehastajad, tõusik-kapitalistid, viisid nii poliitilise kui ka majandusliku elu sügavasse kriisi. Nad surusid halastamatu järjekindlusega maha kõik progressiivse intelligentsi katsed ja pingutused rahvuskultuuri tõsiseks süvendamiseks ja edumeelse, loova vaimu arendamiseks.

Tänu oma sirgjoonelisele visadusele ning õiglustundele õnnestus eesti õpetajaskonna paremikul eesti kooli päästa osaliseltki nende laostavate mõjude eest ja kogu kasvatustööd mõningal määral edasi arendada edumeelses suunas, kuid kitsad olud ja üldine vaimne troostitus kärpisid kõik kaugemale ulatuvad kavatsused ja algatused.

Alles 1940. a. juunipöördega asusid eesti töölised, talupojad ja töötav intelligents ise oma elu juhtima.

Selle töördõmsa ja elavusrohke aasta katkestas fašistliku Saksamaa kallaletung Nõukogude Liidule 22. juunil 1941. a. Pärast viiekuulist ennastsalgavat võitlust pidid Nõukogude Eesti patrioodid koos Punaarmee ajutiseks loovutama Nõukogude Eesti saksa fašistidele. Fašistlik terror, milles ei jäänud sakslastest julmuselt maha eesti kodanlikud natsionalistid, ei jätnud omi musti küüsi sirutamata ka eesti kooli järele. Kodanlikud natsionalistid koolitegelaste ridades püüdsid laimata nõukogude võimu, püüdsid jultunult teha olematuks eesti rahva orjastamist sakslaste poolt, püüdsid maha salata tema 700-aastast orjapõlve, tema ajaloolist sajanditepikkust võitlust saksluse vastu, tõlgendasid eesti rahva spontaanset võitlust saksa vallutajate ja landesveeri vastu saatusliku eksitusena, õhutasid rahvaste- ja rasside vahelist vihavaenu ning püüdsid häbimärgistada oma rahvast, sisendades temale fiktsiooni saksluse üleolekust ning edemusest teiste rasside ja rahvuste suhtes. Tänu vaprale Punaarmeele vabastati meie maa okupantide jõhkrast hävitustööst.

24. novembril 1944. a. kuulutas Nõukogude Liidu pealinnas Moskvas tulisaluut Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi lõplikku vabastamist saksa okupantide käest Punaarmee poolt. Eesti rahvas ei saa kunagi unustada, et selle ajaloolise päeva saabumine oli võimalik ainult kõigi teiste Nõukogude Liidu vennasrahvaste, ennekõike vene rahva abiga.

Otse pärast osalistki Eesti NSV territooriumi vabastamist asus eesti õpetajaskond üles ehitama oma kooli ja parandama neid haavu, mis olid talle lõõnud kolm okupatsiooniaastat. Esimese aasta jooksul on suudetud taastada eesti kool ning juunikuul lõpp-päevadel lõpetasid meie koolinoored esimese korraliku koolitööaasta pärast faktiliselt kolmeaastast vaheaega.

Möödunud õppeaastal töötasid Eestis 205 algkooli, 797 mittetäielikku keskkooli ja 38 keskkooli, 16 tehnikumi ja 4 seminari 115 000 õpilasega 5000 õpetaja juhtimisel.

Õppeaasta oli üldiselt edukas, 106 132 noorest, kes jõudsid õppeaasta lõpuni, lõpetasid klassi või koolikursuse 82 274 õpilast, teiseks aastaks jäid kursust kordama 13 547, sügiseks järeleksamid said 10 313 õpilast.

Õpetajate kaadrite puuduse vähendamiseks avati möödunud talvel lisaks senisele kahele õpetajate seminarile Rakvere ja Haapsalu õpetajate seminarid.

Õppeaasta kestel on ilmunud 76 uut õpikut saksa fašistlikust saasast läbiimbunud õpikute asemel.

Tunduvalt on paranenud õppemethodilise töö tase meie koolides õppeaasta kestel. Otsustavalt on selleks kaasa aidanud nii kõigis valdades moodustatud methodilised ringid kui ka maakondlikud me-

toodilised kabinetid. Õppeaasta kestel on toimunud rida õppemetoodilisi ja poliitilisi seminare, milledest osavõtt on olnud erakordselt elav. Noorte algajate õpetajate kvalifikatsiooni tõstmiseks on korraldatud käesoleval suvel üheksas keskuses edasiharimiskursused, millest on osa võtnud ligi 2000 inimest.

Õpilaste kasvatamisel Nõukogude patriootideks on õpetajaskond koos ELKNU-ga teinud tunnustatava töö. Ule vabariigi on organiseeritud ligi 20 000 pioneeri ja oktoobrilast. Kooli administratsiooni ja noorte organisatsioonide üksmeelsele koostööle on andnud püsiva aluse ULKNU XII pleenumi otsused.

Uldkokkuvõttes seisis koolide õppetase möödunud õppeaastal rahuldaval kõrgusel. Eesti õpilaskond jagunes teadmuste järele pärast kolmeaastast vaimset pimedust, milles teda hoidsid okupatsioonivõimud, ning suure tõsidusega suhtuti eksamitesse, mis õnnestusid täiel määral.

Selle kõrval jätkus õpilastel ja õpetajatel aega ja tahet arendada isetegevuslikku tööd ning nii maakondlikud ülevaatused kui ka ülevabariigiline õpilaste kunstilise isetegevuse olümpiaad pärast õppetöö lõppu näitasid kujukalt, et eesti õpilaskond kõrvuti teadmuste omandamisega tahab ja suudab anda rahva kunstilise arengu varasalve kaaluka osa.

Vastuvaidlematult positiivsete saavutuste kõrval esineb meie töös veel rida põhilisi puudusi. Meie töötame paraku sageli veel oskamatult, ei oska heaperemehelikult rakendada kõiki neid avaraid võimalusi, mis annab nõukogude kord eesti hariduse ja kultuuri kiireks arendamiseks. Kongress ei saa jätta märkimata, et mõningate õpetajate meelelaadis ja hinges on suuremal või vähemal määral fašistlike või kodanlike natsionalistide laimupropaganda mürgi jäänuseid, leidub veel rahvavaenulike elementide uimastavas võrgus viibijaid, kes unistavad ajaratta tagurpidi liikumisest. Kuid kongress märgib ka üksmeelselt, et mineviku valusad õppetunnid on eesti rahva määratud enamust küllalt karastanud ja selgitanud talle dialektilise arengu tee suunad ning toonud arusaamisele vajadusest kiiresti lõpule viia võitlus niisuguste eesti rahva arenguteed tõkestavate elementidega.

Õppekasvatustöö tase pole kõikjal veel sel kõrgusel, nagu see on vajalik nõukogude koolis. Kõikjal pole ka vabanatud mitteküllaldasest nõudlikkusest õpilaste teadmiste hindamisel, mis on sisuliselt otsene nõukogude kooli taseme allakiskumine. Kõikjal pole leitud vajalikku aega ega tahet õpilaste organisatsioonide töö abistamiseks. Algajad pioneerjuhid pole tõmmatud õppenõukogu mõjuringi ega osatud neile küllaldaselt isalikkude hoolt.

Liiga vähe on tehtud veel lastevanemate ja kooli lähendamiseks. Kooliküsimusi pole osatud teha kogu rahva südamemureks. Veelgi vähem on kool teostanud lastevanemate seas ideelis-poliitilist kasvatustööd.

Nende puuduste tõsise allakriipsutamisega tahab kongress leida teid nende vältimiseks eeloleval õppeaastal ja otsustab:

1. Eesti nõukogude õpetajaskonna põhiliseks ülesandeks antud silmapilgul on muuta eesti kool kodanluse klassi võimu tööriistast sotsialistliku ümberehitamistöö vahendiks ja koolis teostada kasvatuspoliitikat, mis seisab töötava rahva huvides ja on temale vastuvõetav, nõukogude kool peab olema sotsialistliku nõukoguliku töörahva riigi teenistuses. Ajaviitmata tuleb kõrvaldada meie koolist kõik see, mis on vaenulik töötavale rahvale ja nõukogude võimule.

Fašistlike jäänuste väljajuurimise kõrval tuleb välja juurida meie noorsoo teadvusest niisama ohtlikud kodanlik-natsionalistliku ideoloogია jäänused ja noorsugu suunata tervele ülesehitavale tööle. Meie ligem ülesanne on eesti nooruse tervete iseloomuomaduste väljaarendamine ning temas kommunistliku moraali õilsate joonte — aususe, tahtekindluse, visaduse, tööarmastuse ja seltsimehelikkuse kasvamine.

2. Nõukogude eesti kooli esmajärguline ülesanne on nõukogude patriotismi kasvatamine. Nõukogude Eesti kool peab kasvatama meie noortest tulihingelisi ja terveid noori, kes omavad piiratud andumust oma sotsialistliku kodumaa vastu ja vihkavad oma kodumaa vaenlasi ning omavad vankumatut tahet kaitsta oma kodumaad kõigi vaenlaste vastu.

3. Iga nõukogude eesti õpetaja ja direktori aukohustuseks on kõige jõu ja oskusega kaasa aidata ELKNU ridade tihendamiseks ning ta organisatsioonilise töö parandamiseks.

Pioneertöö taseme parandamiseks on vajalik kõigi õpetajate aktiivne osavõtt pioneerorganisatsiooni arendamisest ja selle töö tõstmisest nõutavale kõrgusele. Kasvatustöö ja pioneertöö peavad meie koolides sulama ühiseks tervikuks.

4. Kongress peab vajalikuks kogu edasises õppe- ja kasvatustöös rõhutada nõukogude rahvaste vahelise sõpruse ideed ning eriti alla kriipsutada eesti ja vene töötava rahva põlist ajaloolist sõprust. Tuleb lähendada vene kultuuri saavutusi eesti noortele, selleks tutvustades neid vene kui ka nõukogude kultuurisaavutustega kirjanduse, kunsti ja teaduse valdkonnas. Eesti kool peab kogu oma õppe- ja kasvatustöös järjekindlalt süvendama rahvaste üheväärsuse ja sõpruse ideed.

5. Eesti nõukogude kooli ülesandeks on kiiremalt selgitada meie noortele, mis on nõukogude võim, missugused on ta peamised taotlused töötava rahva majandusliku ja kultuurilise taseme tõstmiseks ning mis vahenditega ja kui otsustavalt teostab eesti töötav rahvas diktaatori käimasoleva klassivõitluse õhkkonnas.

Iga eesti nõukogude õpetaja kohuseks on nende ülesannete otsene selgitamine iseenele. Selleks on vajalik põhjalikult tutvuda mark-

sismi-leninismi klassikutega, nõukogude progressiivse kirjandusega ja jooksva ajakirjandusega. Mõõdapääsmatu on marksistlik-leninistliku teooria tegelik rakendamine igapäevases koolipraktikas, ühiskondlikus tegevuses ning isiklikus elus.

6. Nõukogude Eesti kooli ülesandeks on kasvatada igakülgset arenenud ja haritud, kaasaegse progressiivse maailmavaatega kodanikke, kasvatada meie kommunistlikku moraali, poolehoidu bolševike parteile ja raugematut tahtet partei eesmärkide teostamise eest võitlemiseks.

7. Õppetöö taseme otsustavaks tõstmiseks tuleb omistada suurt tähelepanu õppemetoodilise töö parandamisele, eriti aga õpetajate kvalifikatsiooni tõstmisele. Vähene tähelepanu pühendamise algavale ja alles kujunemisteel olevale õpetajale surmab temas juba eos kõik püüded oma kutselise kvalifikatsiooni tõstmiseks.

Noor õpetaja peab kujunema juba lähemal ajal kõigi õppejõudude ühiste pingutuste ning seltsimeheliku hoole ja tähelepanu esemeks.

Koolide inspektorite töö ei pea piirduma ainult kooli ametliku revideerimisega, vaid peab ulatuma õpetajate abistamiseni, oma töökogemuste jagamiseni ja levitamiseni õpetajate töötaseme tõstmise alal.

Õpetajate ideelise ja õppemetoodilise taseme tõstmiseks on hädavajalik vene pedagoogika progressiivsete esindajate (Ušinski, Herzeni, Belinski jt.) pedagoogilise raudvara tundmaõppimine, Marx-Engelsi-Lenini-Stalini pedagoogiliste vaadete omandamine. Nõukogude pedagoogika veerand sajandi kestel omandatud kogemuste tundmaõppimine ja rakendamine igapäevases tööpraktikas, kogu senise pedagoogilise pärandi kriitiline ümberhindamine ja sellest progressiivse, töötavale rahvale vastuvõetava osa väljatõtsmine on iga õpetaja otsene ülesanne.

Selleks on vajalik kiireimas korras nõuda Hariduse Rahvakomissariaadilt Vabariikliku Õpetajate Täiendusinstituudi töölerakendamist ja lähima aja kestel koduõppuse korraldamist ning kohapealsete meetoodiliste ringide töö suunamiseks meetoodiliste juhendite väljastamist.

Kogu õpetajaskonna edasiharimiseks ja teaduste viimasaegsete edusammude jälgimiseks on mõõdapääsematult hädavajalik senisest energilisemalt asuda erialaliste ja meetoodiliste käsiraamatute soetamisele. Lähematel aastatel suvistel õppevaheaegadel on vajalik korraldada kogu õpetajaskonnale õppemetoodiliste ja erialaliste teadmiste omandamiseks rida erialalisi kursusi, millede ettevalmistamisele on Hariduse Rahvakomissariaadil ülim aeg asuda juba käesoleva õppeaasta algusel.

9. Koolidest tuleb otsustavalt välja tõrjuda õppeainete formalistlik käsitlusviis. Igalt õpetajalt on nõutav hindav suhtumine oma senisesse õppemeetodisse ja selle alaline täiendamine. Õpilaste kõrgemate töötulemuste ja parimate teadmiste nimel on vajalik, et õpetajaskond võ-

taks metoodilistes ringides vaatluse alla senised õppemeetodid ja avastaks neis peituvad formalismi jäljed.

10. Nõukogude koolis peab valitsema õpilaste edasijõudmise õiglane hindamine. Igasugune nõudlikkuse langetamine töötulemuste suhtes on otsene kuritegu õpilaste vastu. Hindamises peavad peegelduma täpselt nii õpilase oskused ja töösuutlikkus kui ka tema kõrge kasvatustase ning eeskujulik käitumine. Lubamatu ja hukkamõistetav on õpilaste hinnangute tõstmine või langetamine muude kõrvaliste tegurite mõjul kooli üldisest õppeedukusest väärpildi loomise eesmärgil. Eriti terava ja kriitilise vaatluse alla tuleb võtta abiturientide hindamine. Kuld- või hõbemedali andmine peab tagama vastuvaidlematult ta omaniku kuulumist nõukoguliku intelligenti paremiku hulka ja tagama tema ustavust Nõukogude Eesti töötavale rahvale.

11. Terve rida õpetajaid on siirdunud muudele kutsealadele, kus nad on alati asendatavad ja kus nende kutseline kvalifikatsioon ei leia vähimalgi määral rakendamist. See on väärnähtus, mis nõuab, et sellele pöörataks kogu avalikkuse tähelepanu ning avaldataks moraalset survet kõigile neile õpetajaile, et nad pöörduksid tagasi oma põhilisele kutsealale juba alates eeloleva õppeaasta algusest.

12. Kooli mured ja raskused peab viidama rahva keskele ja muudetama nad mitte ainuüksi lapsevanemate, vaid kogu üldsuse südame-lähedasteks küsimusteks. Kõigi koolide ümber tuleb luua tihe ühiskondlik aktiiv, kes osutaks koolile kõigekülgset abi nii kasvatuslike küsimuste kui ka majanduslike murede lahendamisel. Algatus selleks peab lähtuma kooli enese poolt, ära ootamata lapsevanemate või avalikkuse esimest sammu. Iga õpetaja ja koolijuhataja peab kõigi võimalike vahenditega äratama lapsevanemate ja üldsuse huvi kooliküsimuste vastu kogu nende teravuses.

13. Kool peab olema kultuurikeskus, kuhu kasvandikud pöörduvad ka pärast kooli lõpetamist kultuurilise ajaveete leidmiseks ja oma silmapiiri laiendamiseks. Õpetajaskond peab olema endiste õpilaste ja kasvandike vaimseks juhiks ja poliitiliseks suunanäinajaks ka pärast kooli lõpetamist. Rahvamajade töö on lahutamatu otsesest koolitööst ja rahvamajade töö edukast lahendamisest sõltub täiel määral ka kooliolude edukas lahendamine.

14. Nõukogude Eesti kooli kasvatuse üks peaesmärke on õpilaste esteetiline kasvatamine.

Okupatsiooniaastail on toimunud tunduv tagasimine koolimajade välimuses, mis on jätnud sügavaid jälgi õpilase ilumeele arenemiskäigusse. Meie koolide esmajärguline ülesanne on koolimajade kaunistamine. Iga Nõukogude Eesti kool peab ka väliselt jätma nõukogude kooli mulje, kus pole maad vähimalgi lohakusel ega korratusel.

15. Meie noorte füüsilise tubliduse ja riigikaitselise ettevalmistuse taseme tõstmiseks on vaja kõigi õpetajate tähelepanu pöörata kehalise kasvatuse ja sõjalise väljaõppe üldriiklikule tähtsusele. Selle töö

edukast teostamisest sõltub suurel määral meie sotsialistliku riigi tulevik. On vajalik kõigekülgsest abistada sõjalise ala juhatajaid ja õpetajaid nende vastutusrikkas töös ning aidata neil ühiselt leida paremaid teid nende ülesannete lahendamisel.

ENSV Rahvakomissaride Nõukogu aseesimees sm. N. Andreseni lõppsõna.

„Seltsimehed! Päevakord jõuab meil lõpule. Lubage mul seepärast teha mõningaid kokkuvõtteid.

Nõukogude Eesti õpetajaskonnal on selja taga suur pedagoogiline ja rahvakasvatuslik traditsioon, mille parema osa peame rakendama nõukogude ühiskonda. Eesti õpetajate 17. ja 18. sajandi traditsioone oleme veel halvasti tundma õppinud. Küll aga 19. sajandi progressiivsete liikumistega läbipõimunud õpetajate, koolmeistrite organisatsioon 19. sajandi II poole algul Carl Robert Jakobsoni otsesel juhtimisel on mänginud eesti rahva kujunemises, eesti rahva kultuuri progressiivse osa kujunemises määratu suurt osa, millele eesti õpetajaskond praegugi, nõukogude korras on õigustatult uhke.

Eesti õpetajad järgnevais suurtes sündmustes, eriti 1905. a. suures revolutsioonilises liikumises, 1917. a. Suures Sotsialistlikus Oktoobri-revolutsioonis on koos tööliste ja kehviktalupoegade teinud suure töö ja pidanud kannatama iga võitluse puhul suuri kaotusi oma ridades.

Kodanliku reaktsiooni kestel ei lõppenud eesti õpetajaskonnas vastupanu sellele reaktsioonile kunagi, kuigi see vastupanu ei läinud alati lausa teadlikku, lausa revolutsioonilist teed. Neid suuri progressiivseid traditsioone, mis on avaldunud ühelt poolt klassis, metoodilises töös, teiselt poolt aga alalises ja väsimatus enesetäiendamises, teadmuste uuendamises ja püüdes ka rahvast ümber kasvatada, arvestasid Nõukogude Valitsus, Bolševike Partei ja ühiskondlikud organisatsioonid, kui nad juulis 1942. a. vabariigi aastapäeval pöördusid nii teiste haritlaslike kui õpetajate poole järgmise kutsega, teades, et see kutse vastukõla leiab:

„Eesti haritlased! Õpetajad, teaduse, kirjanduse ja kunsti aladel töötajad!

Võidelge õlg õla kõrval tööliste ja talupoegade saksa okupantide ja nende õiglusetuse režiimi, viletsuse ja verise omavoli hävitamise eest, meie kodumaa vabastamise eest hitlerlike vägistajate võimu alt! Ärge laske saksa röövvalutajaid, neid põliseid eesti rahva vaenlasi, saksastada eestlasi, hitlerismiga mürgitada ja hävitada eesti rahvuslikku kultuuri, mille üheks põhimiseks jooneks on lepitamatu viha

saksa röövullutajate vastu! Paljastage kõikjal fašistlikku ideoloogiat, nõndanimetatud „rassiteooriat“, mis peab eestlasi alaväärtuslikeks inimesteks, kes olevat määratud hitlerlike „aarialaste“ orjadeks! Vaimus-tagu teid võitlusele tuliste eesti patriootide ja saksa röövullutajate leppimatute vaenlaste — Lydia Koidula, Mihkel Veske, C. R. Jakobsoni, Eduard Vilde ja paljude teiste õilsad kujud!”

Eesti õpetajaskonna parim osa näitas juba saksa okupatsiooni saabumisel, kui nõrk oli okupantide ja eesti kodanlike natsionalistide lootus õpetajaist endile tuge saada. Mitte asjata ei kurtnud eestikeelsed sakslaste väljaanded selle üle, et eesti õpetajad olevat sattunud bolševike mõju alla juba ühe aastaga. Seda hinnangut kinnitavad sajad tapeetud ja vangistatud õpetajad, ka need 84 õpetajat, kes on fašistide vanglas kannatanud ja praegu meie kongressist osa võtavad.

Esimesel intelligentsi kongressil andis sm. Karotamm töö suunad, mis pärast meie vabariigi vabastamist seisavad ees Eesti NSV õpetajaskonnal:

„Eriti tähtis töö seisab ees meie nõukogude pedagoogidel, nii alg-, kesk- kui ka kõrgemais koolides. Nad peavad andma õpilastele põhjalikke ja kindlasti meelde jäävaid teadmusi. Nende ülesandeks on kasvatada töökaid ja tublisid nõukogude kodanikke, kasvatada kaadreid kõigi sotsialistliku ühesehitustöö alade jaoks, kasvatada nõukogude patrioote, kes armastavad oma kodumaad ja rahvast, armastavad meie suurt sotsialistlikku isamaad ja vihkavad selle vaenlasi. Tuleb pidevalt töötada nõukogude pedagoogika probleemide uurimise kallal. Samuti on tarvis uurida ka eesti pedagoogikat ja ta ajalugu.“

Nõukogude õpetajat iseloomustab armastus oma töö, oma õpilaste vastu, alaline väsimatu töö oma aine täielikuks omandamiseks. Nõukogude õpetajat iseloomustab armastus töötava rahva vastu, sisemine vajadus temaga koos töötada sotsialistliku majanduse ja kultuuri ülesehitamiseks. Ka selles osas on kongressi kestel korduvalt juhiseid antud ja kongress oma resolutsiooniga oma vastuvõtlikkust neile nõuetele kinnitanud.

Meie nõue on see, et õpetaja olgu oma ala meister. Seepärast õpetaja enese teadmuste täiendamine, lähtudes esmaajones nõukogude korra mõistmisest, marksistlik-leninliku maailmavaate mõistmisest, selle rakendamise oskusest, suudab ta alles oma töö edasi viia. Alles siis kaovad need vastuolud, millest üksikud õpetajad siin kõnelesid, väärvastuolud kooli ja kodu vahel, kui õpetaja mitte üksnes klassi piires ei tee tööd, vaid kui ta esineb rahvalgustajana, mitte üksnes lastevanemate, vaid kogu ümbruse pedagoogina, kui klass ei ole piiratud nelja seinaga, vaid kui õpetajad on igal alal uue nõukoguliku elu ülesehitajad.

Igasse maanurka viib nõukogude õpetaja õige arusaamise Valitsuse ja Partei poliitikast, ta on abiks nõukogude seaduste, uute korralduste, uute vajaduste selgitamisel, selgitab neid igale töötajale. Ta viib igasse

maanurka Marx-Engelsi-Lenini-Stalini õpetuse. Töötava rahva kasvata- mine, noorte ja vanade kasvatamine on õpetajal võimalik siis, kui ta õieti hindab kogu senist kultuurilist pärandit, mis meil on üle võtta, kui ta hindab meie rahva ajalugu õieti. Ta peab teadma, et ka eesti rahva ajaloo ei ole olnud eesti rahvale ainult heledaid progressiivseid jooni. Ka eesti rahva ajalugu kujuneb võitluses progressiivsete ja reaktsiooniliste elementide vahel. Näeme, kuidas suures võitluses töö- tavate ja mittetöötavate klasside vahel, progressiivsete ja reaktsioo- niliste ideoloogiate vahel tekivad eesti rahva suurmehed, kes oma aja- loo korras nägid esmalt seda, mis oli ees, mis oli vaja teostada, viies oma rahva suures enamikus edasi.

Nõnda siis, kui kogu eesti folkloor on hukkamõistja rahva reakt- sioonilistele jõududele, kes püüdsid võõraste saksa vallutajate teenis- tuses olla, katsusid igati rahvast tagasi viia viletsusse, pöördus rahvas nende poole hirmutavate hoiatustega: ära kipu kilteriksi jne., jne., samuti eesti kirjandus esitab terve rea autorinimesid ja teoseid, kelle varal on võimalik kasvatada uut progressiivset mõtlemist. Tarvitseb nimetada mõnda nime, mis sageli nimetame. Sedasama Carl Robert Jakobsoni, keda nimetasin õpetajate õpetajana kui tuleviku poole rühkijat progressiivset inimest, kes leidis õiglase liitlase vene progres- siivses avalikus arvamuses. Kreutzwald, kes püüab välja rahvuslikust isolatsioonist sel ajal, kui rahvuslik isolatsioon alles hakkas tekkima. Vilde rikkalik kuju, mitte üksnes võitlejana saksa vallutajate vastu, vaid samuti võitluses eesti reaktsioonilise kõdanluse vastu. Selleks ta teosed annavad väga palju materjali. Need on 1905. a. võitluste kange- lased, 1917. a. Suures Sotsialistlikus Oktoobrirevolutsioonis tõusnud kangelane Viktor Kingissepp, suurim kuju, keda eesti rahvas on kunagi andnud, ja lõpuks Suur Isamaasõda paljude uute nimekate ja nimetute kangelastega, kelle seas ei puudu ka eesti rahva pojad. Nende progressiivsete, ettepoole vaatavate inimeste najal tuleb õpe- tada meil õpilasi kui ka ümbruskonna täiskasvanuid vaatama ettepoole, varustama neid uudsusetundega, mis on vajalik igale nõukogude inimesele.

Kogu meie töö olgu meie nõukogude vabariigi hümni pidulike sõnade kiireks teostamiseks:

Kui kants — nii seisavad su kodurannad,
su ees vaid lainetavad laiad veed.
Sa kõrgel leninlikku lippu kannad,
suur Stalin juhtimas su tõusuteed.
Käi kindlalt, saatmas sind su õnneteel
me võitlusvaim ja kohkumatu mehemeel!

Veendunud oma sihtides nõukogude vabariigi ülesehitamisel, veen- dunud selles, et täidame kogu õpetajaskonnale määratud suures osas nõukogude valitsuse, bolševike partei ja seltsimees Stalini juhendeid, läheme vastu uuele edukale nõukogulikule õppeaastale.

Friedrich Engelsi pedagoogiline süsteem.

(50-da surmapäeva puhul 5. VIII 1945.)

Teadusliku sotsialismi rajajad töötasid läbi ka kasvatus- ja õpetussüsteemi, milliste metodoloogiliseks baasiks on materialistlik dialektika, kusjuures kasvatus moodustab endast teadusliku sotsialismi orgaanilise osa.

Noorsoo kasvatamisele, silmas pidades selle küsimuse erakordset tähtsust, pühendab Engels oma teis tunduva koha. Juba ühes oma varasemaist töist — „Töölisklassi seisund Inglismaal“ — osutab Engels töölislaste talumatule seisundile ja piitsutab kireliselt kodanlikku ühiskonda nii selle ebaloomuliku kasvatus- ja haridussüsteemi pärast, mis töölislastele koolis pakutakse, kui ka töösüsteemi pärast, mis baseerub inimese jõu ja oskuste liigselt ühekülgsel kasutamisele.

Kasvatuse küsimusi tulevases kommunistlikus ühiskonnas puudutab Engels erakonna programmikavandis — „Kommunismi printsiipides.“

Polemiseerides Düringiga ei saa Engels mööduda vihjeteta Düringi koolile ja kasvatusel, avaldades sealjuures ka oma seisukohad ning vaated neis küsimustes.

Kasvatuse ja probleemi õiget lahendust on suurel määral soodustanud säärased Engelsi tööd, nagu „Looduse dialektika“, eriti aga „Perekonna, eraomandi ja riigi teke“.

Vihjates siin ühiskondlike institutsioonide vastastikele suhetele ühiskonna (üldmajanduslike formatsioonide) erinevail arenguastmeil, annab Engels meile õige kooli- ja kasvatusküsimuse lahenduse.

Niivõrd kui Marx ja Engels kirjutasid oma tööd koos, ei saa jätta tähelepanemata mõningaid „Kapitali“ peatükke (näit. 13), Marxi teesisid Feuerbachi puhul, „Gotha programmi kriitikat“, „Juhendit ajutise kesknõukogu delegaatidele üksikuis küsimusis“ jne.

Kõik Engelsi märkused on väärtuslikud eelkõige seega, et nad annavad meile küsimuse teoreetilise lahenduse. Tema teis leiame me kodanliku kasvatussüsteemi kriitika teadusliku meetodi ja ühtlasi kasvatusküsimuse lahenduse sotsialistlikus ühiskonnas. Engels varustab meid kasvatusel ja kooli loova mõistmisega.

Eelkõige paljastab Engels kasvatusel ajaloolise loomuse. Kasvatussüsteem muutub nii vormilt kui ka sisult koos ühiskondlik-majandusliku formatsiooni muutumisega ja arenguga. Kommunistlike valmistussuhete valitsedes ürgühiskondlikus formatsioonis oli noorsookasvatamine kogu ühiskonna ühine küsimus. Kasvatuse sisuks olid need teadmised ja need omadused, mida omas ühiskond ise ja ta parimad liikmed. Klasside tekkega kaotab kasvatus endise üldsustkõitva vormi ja muutub esijoonel perekondlikuks küsimuseks. Kasvatuse ülesanded,

sisu ja konkreetset vahendid (vormid) saavad teatud klassiomase suuna. Kasvatus muutub klassivalitsuse tugevdamise vahendiks.

Töölislapsed peavad juba mähkmeist peale tundma teravat puudust, mida toob neile vanemate vilets materiaalne seisund. Ühiskonnal, riigil ei ole sellega tegemist, kuid niipea kui lapsed kasvavad pisut suuremaks, pannakse nende nõrkadele õlgadele kohustus astuda tehasesse ja jõukohatu tööga toetama perekonna oleskelu. Kurnamissüsteem ei luba töölistel end karastada füüsiliselt, lämmatab nende võimed, ebardab nad moraalselt juba enne seda, kui nad jõuavadki kooli. Koolis võetakse kasutusele kõik vahendid, et last moraalselt lõplikul kujul orjastada. Kõige enam ja kõige usinamini tuubitakse siin lastele pähe religiooni, kõige vähem ja viimases järjekorras pööratakse tähelepanu tööliste ja talupoegade laste puhul tõelise kirjaoskuse ja kultuuri arengule.

Nõnda naelutas ja häbimärgistas Engels kasvatuseloomuse kurnava loomuse kodanliku ühiskonna piires teoses „Töölisklassi seisund Inglismaal“.

Kuid töölisklass — jätkab Engels — pole ainult kannatav, vaid ühtlasi võitlev klass. Koolid, kodanluse koolid, üldine algõpetus on loodud ainult seepärast, et kodanlusele on tarvis töölisvarusid, kes suudavad käidelda tehases ja vabrikuis masinaid. „Kui kodanlus laseb neid elada ainult seevõrd, kuivõrd see on neile möödapääsmatu, siis ei ole see üle imestada kui ta annab neile haridustki ainult seevõrd, kuivõrd see on tema oma huvides“ (Engels, „Töölisklassi seisund Inglismaal“, K. Marx ja F. Engels, Teosed, venek. väljaande III k., lk. 402). Ometigi suunavad töölised hariduse, mis nad saanud koolis, võitluskäigus kodanluse enda vastu. Koos kirjaoskusega kasvab nende teadlikkus, ärkab tung tõelise teaduse ja kultuuri järele, tekivad eeldused ja pind teadusliku kommunismi ideoloogia laiemaks levikuks.

Noorsoo kasvatamine vabaneb klassi huvide kütkeist ainult töölisklassi võiduga. Proletariaat, kindlustanud oma poliitilise ülevõimu, ühe esimese sammuna kehtestab (sotsialistliku) riigi vastutuse laste kasvatamise ja hariduse eest. Sotsialistlik riik võtab enda kohustuseks... „kõigi laste kasvatamise riigiasutustes ja riigi kulul sellest hetkest, kus nad saavad läbi ilma ema kooleta“ (Engels, „Kommunismi printsiibid“. Teosed, V k., lk. 475). Sel moel on haridus ja kasvatamine sotsialistlikus ühiskonnas kohustuslik ja ühevõrdne kõigile lastele. Ta peab silmas kommunistliku maailmavaate kasvatamise eesmärki lapse võimete kõigekülgse arendamise kõrval. Kõigekülgne areng kindlustatakse füüsilise, vaimse ja polütehnilise kasvatuseloomuse kaudu. Töö oma raskusega kapitalistlikus ühiskonnas rõhus lapsi, noori väikesi töölisi, oma ühekülgseusega, jättis nende võimed kängu. Teaduslikult organiseeritud polütehniline kasvatus suudab sotsialistlikus ühiskonnas last kõigekülgsest arendada ja valmistada teda ette praktiliseks tegevuseks sotsialistlikus ühiskonnas, s. o. suudab täita põhilise ülesande kommunistliku ühiskonna ülesehitajate kasvatamise teel.

„Anti-Düringis“, vihjates K. Marxile (Teosed, XIV köide, lk. 329) näitab Engels täiesti kindlapiirilisel, konkreetsel, et ta mõistab kasvatuses all kommunistlikus ühiskonnas nagu Marxki kolme asja:

Esiteks: vaimset kasvatust.

Teiseks: füüsilist kasvatust, niisugust, nagu antakse gümnaasialastele koolis ja sõjaliste harjutustega.

Kolmandaks: tehnilist õppust, mis tutvustab tootmisprotsesside kõigi põhiprintsiipidega ja samal ajal annab lapsele või noorukile harjumusi kõigi tootmisalade lihtsaimate vahendite käsitlemiseks (K. Marx ja Fr. Engels, Teosed, XIII köide, I osa, lk. 199).

Engels naerab halastamatult välja Düringi kahjulikud pedagoogilised fantaasiad, kel ülespuhutud ja tühjade fraaside taga, et tuleviku kool peab tutvustama „teaduse põhilisemate ja peamisimate järeldustega elu ja elumõistmise suhtes (Düring)“, ei peitu muud kui „õilistatud preisi gümnaasium“. Kogu arutelu kestel rõhutab Engels, millist suurt tähtsust tema annab kommunistlikule internatsionaalsele kasvatuses, teaduses, eriti loodusteaduste aluste süstemaatilisele õpetamisele, füüsilisele ja polütehnilisele kasvatuses („Anti-Düring“. K. Marx ja Fr. Engels, Teosed, XIV köide, lk. 325—332).

Engelsi tähelepanu kandus kommunistliku kasvatuses küsimuses seetõttu, et ta aimas ette sotsialistliku ühiskonna võitlust kodanlike jäänustega inimeste teadvuses ja et kool etendab selles võitluses tähtsat revolutsioonilist osa.

Marksistlik õpetus kasvatuses, mille üheks rajajaks oli Engels, on leidnudki hiilgava lahenduse ja edasiarenduse Lenini ja Stalini töis, kus ta on muutunud suureks revolutsiooniliseks jõuks.

Kommunistliku noorsooühingu ja pioneeride organisatsiooni osa kooli õppe-kasvatustöös.

H. PUUSNER.

Esimene vaba nõukogude kooliaasta pärast süngeid okupatsioonipäevi lõppes edukalt. Tänu valitsuse ja partei pidevale hoolitsusele, suudeti ületada igasugused raskused. Meie noorus võis taas tunda nõukogude võimu hoolitsevat kätt, kes avas talle tee haridusele ning soodustab igati noorte edasiõppimise püüdeid. Nõukogude kool eksisteerib jällegi oma olemuses, kindlustades noorsoole igakülgset ettevalmistust elule ja kasvatades neid tublideks töötavateks Nõukogude kodanikeks. Tänavu läheme õppetööle vastu hoopis soodsamate eeltingimustega kui möödunud aastal. See lubab omakorda töö igakülgset paremustamist, kusjuures tuleb pöörata suuremat tähele-

panu õpilaste organisatsioonilisele tegevusele kommunistlike noorte ja pioneeride organisatsioonides.

Vaadeldes kommunistliku noorsooühingu ja pioneeride organisatsiooni osa ja ülesandeid kooli õppe- ja kasvatustöös möödunud õppeaastal, peaksime tutvuma eelkõige mõlema organisatsiooni otseste kohustustega noorte kasvatamisel, et näha nende tegevuse lahutamatu seost nõukogude kooliga.

Kommunistlik noorsooühing (komsomol) hõlmab enese ridades 14- kuni 26-aastasi eesrindlikke noori, kes järgides bolševismi võitlustraditsioone on tugevad oma ideeliselt veendumuselt ja truuduselt Lenini-Stalini parteile. Kommunistlikud noored on kohustatud kogu jõuga kindlustama nõukogude korda, nõukogude tööstust, võtma aktiivselt osa rahvamajanduse ülesehitustööst ning süvendama sõprusidemeid kõigi NSV Liidu rahvaste vahel. See määrab kommunistlike noorte algorganisatsiooni seisukoha ka koolis. Ta on õpetajaskonna kõrval õpilastele juhtivaks ja kasvatavaks keskuseks, kes aitab meie noorsugu kasvatada nõukogude patriotismi vaimus, suunates neid õigetele ideoloogilistele seisukohtadele. Ta osutab abi õppekasvatustliku distsipliini süvendamisele koolis ja juhib õpilaste tegevust õppetööst vabal ajal. Parima näite komsomoli töö osatähtsusest kooli kasvatustöös annavad ULKNU Keskkomitee XII ja XIII pleenumite otsused. ULKNU KK XII pleenumi otsustes (punkt nr. 1) on määritletud komsomoli töö koolinoorte hulgas esmajärgulise tööna, millel on väga suur riiklik tähtsus. Riigi ees tegelikult kannavad noorsoo õpetamise ja kasvatamise eest täit vastutust koolid ja rahvahariduseorganid ning neil on täita sel alal peaosa, kuid kommunistliku noorsooühingu ja ja pioneeride organisatsiooni töö on nagu selle kasvatustöö lahutamatuks osaks.

Sellest ilmneb, et kommunistlike noorte ülesandeks koolis on õpetaja abistamine tema õppe- ja kasvatustöös õpilaste kasvatamisel teadlikeks, distsiplineeritud ja igakülgsest arenenud kodanikeks, kes on valmis kandma igasuguseid raskusi ja katsumusi ning tegema iga tööd, mida vajab kodumaa. See teostub kooli ja kommunistliku noorsooühingu ühises tegevuses.

Pioneeride organisatsioonid, kelle liikmeskonna moodustab 10- kuni 14-aastaste noorukite pere, tegelevad kergemate ülesannetega. Ent ka pioneeride organisatsiooni töö eesmärgiks on sisendada pioneeridesse sügavat armastust kodumaa vastu. Koolis peavad pioneerid olema eeskujulikud ja distsiplineeritud õpilased. Sääraseina osutavad nad õpetajatele parimat abi. Oma alatise püüdlikkuse ja abivalmidusega kaasõpistavad nad üldist klassi ja kooli õppekasvatustlikku taset, mis on laste suhtes ning esmajoonel isikliku õppimise ja käitumise eeskujuga nende kui pioneeride kohuseks.

Need on lühidalt kommunistliku noorsooühingu ja pioneeride organisatsiooni ülesanded meie noorsoo kasvatamisel. Viimased on tuge-

vas seoses nõukogude kooli kasvatusnõuetega. Kuidas kommunistlik noorsooühing ja pioneeride organisatsioon oma ülesandeid koolis on täitnud ja täidab, sellest alljärgnevalt:

Lähtudes ULKNU põhikirjast on ULKNU liikmed kohustatud tundma õppima Marxi, Engelsi, Lenini, Stalini töid ja selgitama marksistlik-leninlikku õpetust laialdastele noorsoohulkatele. Seega on pandud igale kommunistlikule noorele kohustus individuaalseks enesetäiendamiseks ning seejuures õpitu edasiandmiseks teistele noortele, käesoleval juhul õpilastele.

Säärane moodus aitab tõsta üldist poliithariduslikku tasapinda ja süvendada meie ühiskonnaelu eesmärkide tundmist. Käsitletakse küll ka koolis tunnikava raames poliithariduslikke küsimusi, ent neid piirab tavaliselt õpitav aine — konstitutsioon, ajalugu, majandusgeograafia oma kindla ajastu või sündmustikuga ega võimalda õppetunni neljakümnes viies minutis puudutada põhjalikult marksistlik-leninlikku teooriat. Ajanappusest on võimalik üle saada vaid individuaalse või ka kollektiivse õppetööga ringides koolitööst vabal ajal. Ning sellist tööd kommunistlik noorsooühing taotlebki. Koolides organiseeritud poliitringides käsitletakse põhilisi teoreetilisi küsimusi, et nende kaudu juhtida õpilasi iseseisvale õppimisele. See ei ütle aga veel, et kommunistlike noorte poolt organiseeritud ja juhitud õpperingides peab üksnes omandama marksistlik-leninlikku teooriat. Ei, siin peab puudutama ka aktuaalseid nõudmisi meie ühiskonnaelus ja välispoliitikas. Poliitringide eesmärgiks on kasvatada õpilasist poliitiliselt teadlikke kodanikke, kes mõistavad meie ühiskonna arengulist iseloomu ja oskavad igakülgsest hinnata Nõukogudemaa edasiminekut ja seisukohta maailmas. Eriti praegu on tähtis kommunistlike noorte poolt teostatav poliitiline kasvatus töö, et täielikult kõrvaldada meie noorsoo õpilaskonna teadvusest fašistliku propaganda jäljed.

Möödunud õppeaastal oli Tallinna keskkoolides ja tehnikumides komsomoli poolt organiseeritud 14 poliitringi, mis suutsid suures osas lahendada neile pandud ülesanded. 4 poliitõpperingi töötas näiteks läbi sm. Stalini raamatu „NSV Liidu Suurest Isamaasõjast“, ülejäänud tutvusid teoreetiliste ja praktiliselt elu käsitlevate küsimustega. Õpilaskond avaldas poliitõpperingide töö vastu elavat huvi, ei jäänud ainult passiivse pealtkuulaja ossa, vaid esineti ise loengutega ning algatati küsimusi ja vaidlusteemasid. Kõigest nähtub, et õpilaskonnal on huvi poliitiliste küsimuste vastu, ta soovib omandada teadmisi, mida talt riisus kolmeaastane fašistide võimutsemisaeg.

Komsomoli poolt teostatav poliitiline kasvatus töö koolis ei pea piirduma üksnes õpilaste poliitringide tööga ja individuaalsele õppimisele suunamisega, neile materjale kätte juhatades. Seda tuleb põimida isetegevusringide töösse, kirjandus- ja kultuurõhtute kavasse, et muuta kõike elavaks ja huvitavaks. Isetegevusringide juhtimise juures peab kommunistlike noorte algorganisatsioon nende tegevuskava hästi läbi

mõtlemata, et vastavad ringid suudaksid õpilaskonnale pakkuda midagi terviklikku, laiali valgumata puudutatava pinna (erihuviala + poliit-teadmised) laialduse tõttu. Isetegevusringide töös on loengute ja vest-luste läbiviimine vägagi huvitav, pealegi kui see vastab ringi erihuvi-alalisele iseloomule.

Eeltoodud kommunistliku noorsooühingu juhtivaid ülesandeid koo-lis aitab sooritada kooli õpilaskomitee, mille ülesandeks on samuti õpi-laste isetegevuse juhtimine ja distsipliini süvendamine koolis.

Distsipliini süvendamine omab olulist tähtsust, sest sellest sõltub suurel määral õppetöö edaspidine viimine kõrgemale tasemele. Dist-sipliini ja kindla korra loomisel koolis kuulub määrav osa õpetajaile. Abi osutamine viimaseile on kommunistlike noorte kohuseks. Selle tähtsa ülesande teostamist saavad kommunistlikud noored tagada ees-rindliku õppimise ja isikliku distsipliineeritusega ning täpse kinnipida-misega „Õpilaste reegleist“.

Kommunistlikud noored on võtnud endile õppe- ja kasvatustöö edustamiseks suuri kohustusi. Need kõik on teostatavad. Õpetajaile jääb soovitada, et nad töö ja korra nõudluses tugineksid kindlamini kommunistlikele noortele. Igaüks neist püüab kõigiti tõsta oma õpe-tajate autoriteeti, aidata õpetaja nõudeid läbi viia.

Kevadel arutati kommunistlike noorte algatusel kõikides Tallinna keskkoolides õpilaskomiteede koosolekuil distsipliini- ja korraküsi-musi. Leiti olevat tarvilik õpilaste tähelepanu juhtida neile lihtsaile nõudeile, mida seab üles üldine heaolutarve, soodsate õppimistingi-muste loomine ja töö edukus.

Õpilaskomiteed ei võtnud oma otsustes vastu mingeid keerulisi ülesandeid, millede täitmine ja kontrollimine võinuks sünnitada ras-kusi, vaid otsustasid lihtsate distsipliini ja korra elementaarnõuete täitmist kontrollida:

a) põhjuseta puudumist, b) põhjuseta hilinemist, c) õppeülesannete tegemata jätmist ja d) puhtust.

Pealeselle leiti olevat tarvilik, et õpilased tervitaksid kooli ruumes viibivaid külalisi ja võõraid.

Eri punktina oli õpilaskomiteede koosolekute päevakorras õppe-edukus. Selle tõstmiseks otsustati nõrgemate õpilaste järeleaitamine panna tugevamatele õpilastele (vahet tehes nn. „viilija“ ja mõnes õppeaines vähemandeka õpilase vahel). See viis osutus küllaltki edu-kaks. Kõige paremini korraldas õppeedukuse tõstmist ja nõrgemate õpilaste järeleaitamist Tallinna VI keskkool, kus selleks otstarbeks eraldati üks kooli ruumest, mis sisustati kõigi vajalike õppevahendi-tega. Iga päev juhtisid selles ruumis paremad kommunistlikud noored ja ka õpetajad nõrgemate õpilaste tööd, püüdes selgitada raskemate ülesannete lahendamist. Niisugune kollektiivne õppimine ei erine palju igapäevase õppetunni tööst, ainult vahe seisneb otseseis juhtijais, kel-ledeks antud juhul olid kommunistlikud noored.

Nõnda võib öelda, et kommunistlikud noored on koolis õpilaskonna suunajaiks, organiseerijaiks ja juhtijaiks. Nad abistavad õpetajaid distsipliini ja korra loomisel koolis, kasvatavad noori ideoloogiliselt, juhivad õpilaskonna isetegevuslikku elu, kooli seinalehe väljaandmist jne.

Ent nende ülesanded ei piirdu veel üksnes sellega.

Kolme hitlerliku okupatsiooniaasta kestel kasutati meie koolimajasid kasarmutena, laoruumidena, riisuti ja reostati nende sisemust. Eelmisel sügisel suudeti läbi viia vaid nende hädavajalikum puhastamine ja remont, milles noored olid aktiivseteks abilisteks. Möödunud suvel seisis ees aga koolimajade põhjalik remonteerimine. Siin tuli koolide kommunistlikel noortel jällegi oma abi osutada, et täita tööjõu puudusest põhjustatud lünki. Nad suutsid hästi töötada oskustööliste kõrval, neile materjale kätte toimetades ning kõrvaldades „remondijälgi“, teostades puhastustöid. Siin näitasid nii õpilased kui ka kommunistlikud noored, kuivõrd suurel määral nad armastavad oma kooli ja kui sügavale on juurdunud neis nende kohustused õpilaskonna ja kooli vastu.

Pioneeride noorus ei luba neid nii mitmepalgeliste kohustuste täitmisele asuda, kuid ka nemad etendavad kooli õppe- ja kasvatustöös tähtsat osa. Meenutame pioneeri poolt antud lubadust pioneeride organisatsiooni astumisel: „luban olla eeskujulik... luban olla hea õpilane... eeskujulik seltsimees oma kaaslastele...“ jne. Need näitavad, et noor pioneer püüab käituda ja töötada eeskujulikult. Oma armastust Nõukogude Kodumaa vastu väljendab ta pioneeritootuses: „Mina, Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu noor pioneer, töotan oma seltsimeeste ees — võidelda Lenini-Stalini põhimõtete eest.

Hakkan elama, õppima ja töötama nii, et pälvida auga noore leninlase nimetuse.“

Töotuse täitmine on pioneeri kohustus. Tema tööind, töötahe, andekus võivad kõik leida väljenduse pioneeri töotuse järgi teotsemises. „Õppida nii, nagu õppis Lenin, töötada nii, nagu töötas Lenin...“ — need on juhtlauseid, mis suunavad noore pioneeri õppetööd ja enesekasvatust. Järelikult pioneeride organisatsioon kujundab lastes ja noortes nende tublidust, kasvatab neid kindlaiks ja vääramatuiks Nõukogudemaa poegadeks ja tütardeks.

Kooli seisukohalt on pioneeride organisatsioonil määrav osa vastavaealiste noorte kasvatustöö teostamisel. Temas saavad pioneerid oma nooruslikku energiat rakendada kasulikult, ei lase seda ohjeldamatult voolata tänavail.

Pioneeride organisatsioon seab lastele ideaalid, annab nende arenemisele kindla suuna ja teeb kõik selleks, et pioneerid täidaksid kõikjal oma ülesanded hästi... „olla eesrindlik noor“. Nagu juba varem märgitud, peavad pioneerid olema eeskujulikud õpilased. Peavad. Sellelt seisukohalt lähtudes teostub nende vastuvõtmine pioneeride orga-

nisatsiooni. Hea õppimisega hoiavad nad kõrgel oma organisatsiooni lippu ja innustavad edukale õppimisele ka teisi õpilasi. See on pioneeride abi õpetajaskonnale.

Tallinna pioneeride organisatsioonidest koolides võib tuua näiteid pioneeride tegevuse tõhususe kohta. Üks paremaid Tallinna pioneerimalevaid on Tallinna 28. mittet. keskkoolis, kus on organiseeritud üle 110 pioneeri. Nad on head õpilased, võtavad innukalt osa ühiskondlikust tööst (punaarmeeleastele kingituste kogumine, vanaraua kogumine jne.), toimetavad ise oma seinalehte jne.

Õpilaskonna ees omab kooli pioneeride organisatsioon tugevat autoriteeti, sest pioneerid on kõik eesrindlikud õpilased. Ka õpetajaskonnal kergendab see distsipliini süvendamist ning õppe ja kasvatustliku taseme tõstmist.

Tallinna Õpetajate Seminari harjutuskooli pioneerid, arvult küll ainult 30, omandasid ühe kolmandiku õppeaasta lõpul väljaantud kiituskirjadest, mis jällegi tõestab pioneeride eesrindlikkust õppetöös.

Tallinna 17. mittet. keskkooli pioneerid (arvult 60) on kujunenud kooli isetegevusliku elu keskuseks. Nad korraldasid oma kooli õpilaskonnale kultuurõhtu, kus esinesid isetegevuslike ettekannetega ja näidendiga. Ka 17. kooli pioneeride organisatsiooni kuulub õpilaskonna paremik.

Sääraseid kokkuvõtlikke näiteid võib tuua pika rea. Nad kõnelevad kõik üht ja sama — pioneeride organisatsiooni lahutamatu seosest Nõukogude kooliga, samuti kui kommunistliku noorsooühingu poolt koolinoorte hulgas teostatava kasvatustöö riiklikust tähtsusest.

Seega on täita kommunistlikul noorsooühingul ja pioneeride organisatsioonil kooli õppe- ja kasvatustöös tähtis ning vastutusrikas osa, kasvatada meie noorsugu sm. Stalini sõnade täitmisele: „Noored — see on meie tulevik, meie lootus, seltsimehed. Noored peavad vahe-tama meid, vanu, peavad meie lipu viima võiduka lõpuni!“

Ajalooliste isiksuste iseloomustamine ajaloo õpetamisel.

Prof. V. N. BERNADSKI.

Kui vana eelmarksistlik ajalooteadus, jätkates feodaalse kirjeldava ajaloo traditsioone, kaldus redutseerima ühiskondliku arenemise ajaloo kuningate ja väepealikute tegevusele, riikide „vallutajate“ ja „alistajate“ tegevusele (Stalin), siis veel suuremal määral see tendents avaldub vanas ajaloo õpetamises, mis harrastas vulgaarseimat kangelaste kultust. Inimsoo ajalugu kujutati sarnasena Homerose kirjeldustele lahingutest Trooja müüride all, kus lahingu tulemuse otsustas

Achillese ja Hektori kahevõitlus, malevad aga viibisid selle juures ainult „aktiivsete“ pealtvaatajatena.

Vaatamata nende traditsioonide rangete kriitikale XVIII—XIX saj. eesrindlike ajaloolaste ja filosoofide töödes, osutusid nad erakorraliselt visahingelisteks nii kooliõpetuses kui ka populaarses kirjanduses ja ajaloolises belletristikas.

Meie maal veel 60-te aastate rahvaalgustajad korduvalt alustasid sõjakäiku rahva unustamise vastu mineviku töödes.

Naeruvääristades ajaloo õpetamise tollaegset seisukorda kirjutas Pissarev: „Käesoleval ajal ajalugu kujutab endast nimekirja isikunimedest, mis on omavahel seotud mitmesuguste tegusõnadega ja aastarvudega: Anton kolkis läbi Siidori sel ja sel aastal, siis aga Siidor ühines Jegoriga ja tungis Antoni kallale sel ja sel aastal ja tegi temale tuupi nii- ja niisuguse linna lähedal ja ajas tema välja nii- ja niisugusest keisririigist. Pärast Jegor abiellus Siidori tütre Teklaga sel ja sel aastal ja sai kaasavaraks nii- ja niisugused linnad“. Arutades möödunud sajandi keskpaiga ajaloo õpikuid iseloomustas Dobroljubov neid kui „mingit halvasti koostatud suurte inimeste eluloode kogu“. Ta andis õpikute autoritele iroonilist nõu: „Parem juba öeldagu otse välja: „Teie tahate teada, missugused rahvad olid kreeklased ja roomlased? Need olid rahvad, kes ei vääri vähimatki tähelepanu, nendest ei maksa rääkidagi. Nende hulgas aga oli paarkümmend korralikku inimest: nendest, olge head, meie jutustame teile suurima heameelega.“¹⁾

Enamus vene kooliõpikute koostajaid jäid püsima selles küsimuses endistele seisukohtadele kuni Oktoobrirevolutsioonini. Raja taga aga võib kohata seda laadi õpikuid veel praegugi. Nii võrdlemisi tuntud austria metoodik Kende (kahekümnendates aastates ilmunud viiekõitelise ajaloo käsiraamatu toimetaja²⁾) jaotab oma Kreeka ajaloo õpiku järgmistesse peatükkidesse: 1. Solon, 2. Themistokles, 3. Perikles, 4. Aleksander. Selle nüüdisaegse metoodiku raamatu kohta käivad täiel määral Dobroljubovi mainitud artikli sõnad: „See on Plutarchos noorsoole, mis kirjutatud halvas vaimus ja täiesti taktitult.“ Fašistlikul Saksamaal selline reaktsiooniline „kangelaste kultus“ oli viidud ülimate piirideni.

Kodanlik (eriti aga väikekodanlik) filosoofia küsimustes isiksuse osa kohta ajalooos laskus ka vastupidistesse vigadesse. Kritiseerides feodaalset kangelaste kultust jõudis ta ajalooliste isiksuste osa täieliku eitamiseni inimsoo arenemises, tõlgitsedes ajalugu kui automaatselt toimuvat protsessi.

Nii näiteks Karl Lamprecht, kel oli suur autoriteet XIX sajandi lõpu ajaloolaste progressiivsetes ringides ja kes oli „Saksa rahva ajaloo“ autoriks, tsiteerib heakskiitvalt selles küsimuses Bismarcki sõnu:

1) Dobroljubovi teoste venek. väljaande I k., lk. 553.

2) Kende, Lehrbuch für den Geschichtslehrern, B. I—IV, Wien.

„Tahaksin teid hoiatada niisugusest eksimusest, mille mõjul inimesed lükkavad oma kella ette, kujutledes, et nad sellega kiirendavad aja käiku. Kuid meie ei suuda teha ajalugu: me peame ootama ajaloo enda käiku. Meie ei kiirenda viljade valmimist sellega, kui me nende alla asetame lambi; aga kui me nopime neid mitteküpsetena, siis me ainult takistame nende kasvu ja rikume neid.“ Oma „Saksa rahva ajaloos“ Lamprecht püüab põhjendada seda vaadet Saksamaa minevikuga. Positiivsesse sotsioloogiasse kalduv Lamprehti kaasaeglane, tuntud prantsuse ajaloolane Monod, süüdistades ajaloolasi selles, et nad „liialt on harjunud pöörama erilist tähelepanu inimtegevuse hiilgavatele, kõrgetele ja efemeersetele avaldustele, suurtele sündmustele ja suurtele inimestele,“ kriipsutab alla vajadust õppida tundma „majanduslike tingimuste ja sotsiaalsete institutsioonide suuri ja aeglasi liikumisi“. Iseloomustades üksikute ajalooliste sündmuste ja isikute tähtsust Monod väidab: „Suured sündmused ja isikud on tähtsad nimelt kui mainitud arenemise (majanduslike tingimuste ja sotsiaalsete institutsioonide) eri momentide tähised ja sümbolid. Enamus niinimetatud ajaloolistest sündmustest suhtuvad tõeliselt ajaloo suhtes nii, nagu suhtuvad tõusude ja mõõnade sügavasse ja pidevasse liikumisse lained, mis tekivad mere pinnal, minutiks hiilgavad heleda valgusena, seejärel aga purunevad liivasel kaldal, mitte midagi enesest järele jättes.“³⁾

Ka vene ajaloolises ja filosoofilises kirjanduses (eriti 60—70-dail aastail) võib kohata selliseid vaateid. Omal ajal võrdlemisi hästi tuntud töö autor, mis käsitles vene valitsejaid, alates Katariina I-st kuni Nikolai I-ni, kirjutab oma uurimuse sissejuhatuses: „Kangelasi ajaloos ei saa olla. Kangelased on täiskasvanud inimkonna nukud; nad on jäänud rahvaste lapsea müütidesse; elus neid pole olemas.“⁴⁾

See vaatepunkt on kajastunud ka koolis ajaloo õpetamises. On õigus, et eelmainitud Monod oma kooliõpikutes eelistab rääkida „sõdadest“, mitte aga inimkonna „sügavast liikumisest“, eraldades õppeainet tema arusaamisele vastavast teadusest. Kuid järjekindlalt kui Monod püüdis väikekoodanlikud ajaloolased esitada ka kooli kursusi ilma sündmusteta ja ajalooliste isikuteta.

See tendents avaldus eriti teravalt ka nõukogude õppekirjanduses perioodil, mil ajaloo õpetamises valitses sotsioloogiline skematism. Sellised on raamatud, mis tulid välja Pokrovski koolkonnast. Sama puudus oli ka esimestel „stabiilseil“ nõukogude kooli ajaloo õpikuil (1933. ja 1934. aa.).

Niisiis sel ajal, kui enamikule vanadest (aadlikest ja kodanlikest) ajaloolastest „kangelane“ on ajaloo loojaks, ajaloolaste ja sotsioloogide vähemusele ta on vaid ajaloo saaduseks. Esimestele kangelane on kõik, teistele — mitte midagi. Ainult marksistlik teooria lahendab selle

3) Vt. Plehhanov, Küsimusest isiksuse osast ajaloos, OGIZ 1941, lk. 15—17.

4) V. Andrejev, Võimu esindajad Venemaal pärast Peeter I, 2. trükk, Peterburis, 1871.

mehhanistliku antiteesi õpetuses seosest isikute tegevuse ja ühiskonna seadusepärase arenemise vahel.

Polemiseerides N. K. Mihhailovskiga, kes arendas oma töödes teooriat „kangelastest ja jõugust“ ja heitis ette marksismile, et see (marksism) ignoreerib isiksuse osa ajaloos, kirjutab V. I. Lenin: „Ajaloolise vajalikkuse idee sugugi ei eita isiksuse osa ajaloos, mis tervena liitub just üksikisikute tegevusest, kes kahtlemata kujutavad endast tegelasi. Tõeline küsimus, mis tekib isiku ühiskondliku tegevuse hindamisel, seisneb selles, et millistel tingimustel sellele tegevusele on kindlustatud edu? Milles seisneb kindlustus, et see tegevus ei jää üksikaktsiooniks, mis upub vastupidiste aktsioonide meres.“⁵⁾ Sel viisil ajalugu ei sünni iseenesest, teda teevad inimesed, ja ometigi ta jääb seadusepäraseks protsessiks, kuna üksikisiku tegevuse edu sõltub teatavatest kindlatest tingimustest. Kui üksikisik neid tingimusi ei arvesta, siis ta tegevus upub „vastupidiste aktsioonide meres“.

Inimeste hulgas, kes teevad ajalugu, väärivad erilist tähelepanu suurimad tegelased, inimkonna juhid ja õpetajad, „suurvaimud“, „kangelased“. Nende erilist osa marksistlik teooria sugugi ei eita.

Plehhanovi hiilgavas etüüdis „Küsimusest isiksuse osast ajaloos“ on marksistlik õpetus suurte isiksuste osast ja jõut formuleeritud järgmiste tabavate sõnadega: „Suur inimene on suur mitte seepärast, et tema isiklikud iseärasused annavad individuaalse värvingu ajaloolistele sündmustele, vaid seepärast, et temal on iseärasused, mis teevad tema eriti võimeliseks teenida oma aja suuri ühiskondlikke vajadusi, millised on tekkinud üldiste ja eriliste põhjuste mõjul . . . Suur inimene on nimelt algatajaks, sest et ta näeb teistest k a u g e m a l e ja soovib teistest t u g e v a m i n i . . . Kangelane mitte selles mõttes, et ta just nagu suudaks peatada või muuta asjade loomulikku käiku, vaid selles mõttes, et tema tegevus osutub selle vajaliku ja mitteteadliku käigu teadlikuks ja vabaks väljenduseks. Selles on kogu ta tähtsus, selles on kogu ta jõud. Kuid see on ülisuur tähtsus, kohutav jõud.“⁶⁾

Ainult vähiklikud marksismi kriitikud, kes pole vaevaks võtnud endale selgeks teha Marxi ja ta paremate õpilaste tegelikke vaateid, või marksismi vulgarisaatorid võivad tõendada, et marksism eitab kangelase osa, kangelaslike isikute osa ajaloos. Vestluses saksa kirjanikuga Ludwig'iga, kes pidas kinni viimasest vaatepunktist, seltsimees Stalin formuleeris marksistliku õpetuse alused isiksuse osast ajaloos selliselt: „Marksism sugugi ei eita väljapaistvate isikute osa ega ka seda, et inimesed teevad ajalugu. Marxi teostes, eriti tema „Filosoofia vaesuses“ ja teistes teostes teie võite leida väljenduse sellest, et just inimesed teevad ajalugu. Kuid, muidugi, inimesed teevad ajalugu mitte nii, nagu nendele ette ütleb mingi fantaasia, mitte nii, nagu neile pähe tuleb. Iga uus sugupõlv kohtab teatavaid tingimusi, mis on olemas val-

⁵⁾ Lenin, Kogutud teosed, I köide, lk. 142.

⁶⁾ Plehhanov, mainitud teos.

mil kujul sel momendil, kui see sugupõlv sünnib. Ja suured inimesed on midagi väärt ainult sel määral, mil nad suudavad õieti aru saada nendest tingimustest, aru saada sellest, kuidas neid muuta. Kui nad ei saa aru nendest tingimustest ja tahavad muuta neid tingimusi nii, nagu neile ette ütleb nende fantaasia, siis nemad, need inimesed, satuvad Don Quijote'i seisukorda.

Sel viisil just Marxi järgi sugugi ei tule vastu seada inimesi tingimustele. Just inimesed, kuid ainult sel määral, kuidas nad õieti aru saavad tingimustest, milliseid nad kohtavad valmis kujul, ja ainult sel määral, mil nad aru saavad, kuidas muuta neid tingimusi, teevad ajalugu.⁷⁾

II.

Nendest metodoloogilistest alustest tulenevad järgmised nõuded ajaloo õpetamisele koolides:

1. Kooli ajaloo kursus peab tutvustama õpilasi ajalooliste tegelastega ja seejuures mitte piirduma ainult nende nimetamisega, vaid neid iseloomustama ja hindama nende tegevuse tähtsust nii, et „ükski isik ei jääks õpilase teadvusse mitte midagi ütleva sõnana, vaid tingimata paneks liikuma tema mõtted, ettekujutuse, isegi tekitaks südamlikkude osavõttu“ (Dobroljubov). Me peame vajalikuks alla kriipsutada viimast nõuet seepärast, et nõukogude kooli praktikas isegi pärast määrust ajaloo õpetamise kohta õpetaja mõnikord piirdub ainult nimede nimetamisega ega hoolitse selle eest, et õpilaste teadvuses tekiks elavad kujutlused nimetatud isikutest. Küll aga õpetajad sageli toovad ette määratu hulga nimesid, nii tõelikult väljapaistvaid kui ka teisejärgulise tähtsusega isikuid. „Kui pole millegagi iseloomustada isikut, siis on parem teda üldse vahele jätta“ (Dobroljubov).

2. Ajalooliste tegelaste hulgast tuleb kooli kursuses pöörata erilist tähelepanu möödunud aegade suurtele inimestele, neile, kelle tähtsus inimkonna ajaloos osutub eriti suureks. Aga ajalooõpetajal pole õigust mööda minna sellistest suurtest reaktsiooni tegelastest, nagu Ignatius Loyola ja Philippe II, või Bismarck ja Pobedonostsev. Ajaloos tuleb jutustada ka koletisest Hitlerist, kuid õpetaja peatub suurima üksikasjalikkusega ja armastusega nendel, kes viisid inimkonda edasi, kes olid oma aja paremateks inimesteks, kes nägid teistest kaugemale ja soovisid teistest tugevamini.

3. Ajaloolise isiksusega tutvustamisel on vaja siduda tema eesmäärke ja tegevust ühiskonna ees seisnud ülesannetega, näidates, et tõelise „kangelase“ elutöö pole ainult tema isiklikuks asjaks, vaid et suur ajalooline tegelane osutub asja juhiks, aga mitte ta loojaks.⁸⁾

7) Stalin, Vestlus saksa kirjanikuga Emil Ludwig'iga.

8) S. M. Solovjevi sõnad Peeter I-st. „Venemaa ajalugu“, venek. väljaanne, 3. raamat, lk. 1055.

4. Dialektilise seose avastamiseks isiku ja ühiskonna vahel on väga tähtis tutvustada suurimate ajalooliste tegelaste elulugudega, näidates kuidas kujunesid nende vaated. Siis ajalooline tegelane kerkib õpilaste silmade ette kui oma aja poeg, kui oma rahva poeg, kes on omandanud palju oma eelkäijatelt — õpetajatelt; kes õppis enne, kui ise hakkas õpetama; mõnikord mitte korruga, vaid pärast pikki otsinguid ja isegi eksirännakuid tunnetades oma ülesannet.

5. Ajaloolise isiksuse hindamisel tuleb lähtuda ta ajaloolisest tähtsusest, ta tegevuse tulemustest, mitte tegelda odava moraalitsemisega. Hegel täiesti põhjendatult naeruvääristas kooliõpetajaid, kes oma väiklase morali mõõdupuuga lähenevad suurtele isiksustele. „Milline kooliõpetaja pole väitnud, et Aleksander Suur ja Julius Caesar lasksid end juhtida kirgedest ja seepärast olid liiderlikkudeks inimesteks? Sellest otseselt järgneb, et tema, kooliõpetaja, on nendest parem, sest et temal pole niisuguseid kirgesid, ja ta tõendab seda sellega, et ta ei valluta Aasiat ega võida Dariust, kuid ometi elab ise hästi ja laseb ka teistel elada.“⁹⁾

Nõukogude õpetaja harva näitab sellist väikekoodanlikku puupäisust ja moraalse kitsarinnalisust, ja seda laadi vead harva esinevad õpetamises, kuigi nõukogude kooli ja õppekirjanduses mõnikord ometigi tegeldakse ajalooliste tegelaste „musta pesu pesemisega“ (umbes nagu M. N. Pokrovski kurikuulus lause Peeter Suurest, et ta suri halvasti välja arstitud süüfilise tagajärgedest).

Märksa sagedamini esinevad (õigemini esinesid) teist liiki vead selles küsimuses, — ajaloolise tõlgenduse puudumine ajalooliste isiksuste mõtete ja tegevuse hindamisel. Nii ollakse valmis esitama Pestelile niisuguseid nõudmisi, milliseid seatakse meie ajal proletariaadi revolutsioonilise liikumise juhile, ja keeldutakse tunnustamast dekabriste revolutsionäärideks. Või siis vaadatakse Periklesele umbes nii, nagu XIX saj. ameerika plantaatorile. Ometi õpetab marksistlik teooria lähenema igasugusele nähtusele, arvestades aega, kohta ja tingimusi. Ajaloolise tegelase üle seepärast tuleb kohut mõista „tema aja seaduste järgi“.

III.

Ajalooõpetaja praktikas suurimaid raskusi tekitab õpilastes elava ettekujutuse loomine ajaloolisest tegelasest. Kui arvestada paremate koolide kogemusi, mis osaliselt on avaldatud perioodilises kirjanduses ja koguteostes, võib soovitada järgmisi meetoodilisi vahendeid, mis kindlustavad konkreetsete ja sisukate kujutluste tekkimise ühest või teisest isikust.

Iseloomustuse aluseks on mitte niivõrd osutamine, kui jutustus ajaloolise isiksuse tegevusest, täpsemini nendest suurtest sündmustest,

⁹⁾ Hegel, Ajaloo filosoofia, lk. 31.

millistest ta võttis osa ja milliseid ta juhtis. Sel viisil sisukas iseloomustus Peeter I-st kujuneb eelkõige ta tegevuse mitmesuguste tegurite alusel: Peeter poisikesena mängusõduritega mängimas, bombardiir Aasovi all, puusepp Saardamis, Piterburhi ehitaja, väejuht Poltava all, laevastikujuht Ganguti all, kõik need üksikpildid, põimitult Venemaa välispoliitika käsitlusse XVII ja XVIII saj. vahetusel, osutuvad hinnaliseks materjaliks Peetri iseloomustamisel. Ja Peetri valitsuse sisemiste ümberkorralduste kirjeldus lubab teda näidata Olonetsi tehases ja admiraliteedi laevatehases ja kärarikkal assambleel. Nii kujuneb õpilaste teadvuses selle ebatavalise tsaari kuju, kelle kohta Lomonossov kirjutas oma „Kiituses“: „Igalpool näen Peeter Suurt higis, tolmus, suitsus, leegis“.

Täienduseks Peetri tegevusele õpetaja võtab appi tema isiklikud sõnad, väljavõtted tema kirjadest ja käskkirjadest. Jutustades tema Aasovi sõjakäikudest, ta tsiteerib mõned read Peetri kirjast tsaaritar Natalia Aleksejevnaale: „Õekene, tervist. Kuid mina olen, jumalale tänu, terve. Sinu kirja järgi mina ei lähe mürskude ja kuulide lähedale, nemad aga käivad minu poole. Käsi neid, et nad ei käiks, või kui juba käivad, siis seesinatse ajani viisakalt. Türklased tulid appi, kuid meie juurde ei tule: ma arvan, et põtavad meid endi juurde. Peeter“. Ja see tsitaat elustab Peetri kuju veel ühe joonega, mis nii lähedane vene sõjamehe südamele, kes naljatab kuulide all ja naerab mürskude üle.

Jutustades Peetri varastest õppimisaastatest (ja ta õppis ahnelt kogu elu) õpetaja tsiteerigu Peetri lauset: „Olen õpetatavate seisuses ja nõuan endale õpetajaid“. Ja kuulsa Poltava võidu kirjelduses hea õpetaja ei jäta toomata Peetri käskkirja liigutavaid sõnu: „Aga Peetrist teadke, et elu pole temale kallis, kui ainult Venemaa elaks kuuluses ja õnnelikult“.

Mõnesuguse tähenduse Peetri iseloomustamiseks omavad ka ta kaasaegsete sõnad, mida õpetaja põimib oma ettekandesse (näiteks saksa printsesside elav jutustus kohtumisest Peetriga ta esimese välisreisi ajal).

Tutvumine Peetri näopiltidega võimaldab anda kujutust tsaari väljanägemisest, mis samuti omab küllaldase tähtsuse elava kujutluse loomiseks ajaloolisest isiksusest.

Ajaloolise isiksuse üksikute joonte sünteesisiks on väga tähtis kasutada sõna- või maalikunstnike abi. Antud juhul õpetajab võib ja peab selleks kasutama mitmesuguste vene kirjanike teoseid, alates Puškini poemidest kuni A. N. Tolstoi romaanini. Harvemini kasutab õpetaja sel eesmärgil kujutava kunsti teoseid (Peetri iseloomustamisel selleks otstarbeks võib kasutada Ge ja Serovi tuntuid maale).

Peetri tegevuse kokkuvõtlikuks hinnanguks õpetajal on kasutada J. V. Stalini klassikalised väljendused.

Umbes samal viisil õpetamisel toimub suurima vene väejuhi Suurovi kuju läbitöötamine. Siingi võetakse aluseks faktilised sündmused

Suvorovi elust. Siingi laiaulatuslikult kasutatakse sõnu Suvorovilt endalt, ta „Võitmise kunstist“, käskkirjadest ja kirjadest. Siingi kasutatakse kunstilist kirjandust, alates Suvorovi kaasaegsest Deržavinist ja lõpetades väljavõtetega nüüdisaegse poeedi K. Simonovi poemist „Suvorov“. Küllaldast tähtsust omab ka kujutav materjal, eriti V. I. Surikovi kuulus maal, mis nii veenvalt näitab suure vene väejuhi ja ta „imekangelaste“ vastastikust suhtumist.

Klassiväline töö: täiendav lugemine (Grigorjev, „Suvorov“; Rakovski, „Generalissimus Suvorov“ jt.), teatri külastamine, filmi „Suvorov“ vaatamine ja arutamine — kõiki neid vahendeid võib mobiliseerida, et luua „Võitmise kunsti“ suure autori ajalooline kuju.

Peetri ja Suvorovi iseloomustuse näidetel me näitasime vahendeid, mis on käepärast ajaloo õpetajal selleks, et luua õpilaste teadvuses ajaloolise tegelase kuju. Selleks võib ta kasutada, nagu nägime, järgmiseid vahendeid: a) eelkõige „kangelase“ tegevust, b) siis tema enese sõnu, c) kaasaegsete hinnanguid tema kohta, d) tema kujutust, e) kirjanduslikke teoseid, maale, f) väljapaistvate inimeste hinnanguid tema tegevuse kohta.

Muidugi, mitte igäühe ajaloolise tegelase puhul meil pole kasutada nii mitmekesisest materjali, nagu Peetri ja Suvorovi kohta, kuid alati pole ka selles vajadust. Paljudel juhtudel võib piirduda vaid mingi üht liiki materjaliga, või vähemalt võtta seda aluseks. Nii oma praktikas teevadki head õpetajad. Toome mõned näited. Selleks, et iseloomustada Karl Suure isikut, võtab õpetaja aluseks väljavõtte Einhardi kroonikast ja arutades seda väljavõtet, loob elava kuju kuningast.

Teine näide. Et anda Nikolai I kuju, selleks võib täiesti piirduda tuntud katkendiga „Hadži Murat'ist“. See võrdlemisi lühike katkend annab elava ettekujutuse „Euroopa sandarmi“ välisest ja sisemisest olemusest ja koos sellega tekitab õpilasis vastikustunde kroonitud timuka vastu. Täpselt samuti Louis XI kuju võib hõlpsasti luua väikese katkendi lugemisega Walter Scott'i romaanist „Quentin Durward“.

Paljude isikute iseloomustamiseks võib piirduda veelgi ökonoomsemate vahenditega: lühike tsitaat (näiteks Lenin Kerenski kohta, Marx Thiers'i kohta), epigramm (Puškin Araktšejevi või Vorontsovi kohta), portree (Louis XIV iseloomustus Rougot portree järgi), karikatuur (Daumier „Kuningas-pirn“ Louis-Philippe'i iseloomustamiseks jms).

IV.

Ajalooliste tegelaste esiletoomisel on määratu kasvatuslik mõju. Moraalsete põhimõtete abstraktsed formuleeringud mõjutavad noorsoo teadvust nõrgemini kui elavad näited sõjalisest vaprust, piirist truudusest kodumaale, kirglikust andumusest valitud tegevusele, sihiteadlikkusest, mis pühib minema kõik ettetulevad takistused, revolutsioonilisest kindlusest. Suvorov oma vanaduses Šveitsi sõjakäigu

ajal õpetas noort Miloradovitši: „Võta endale eeskujuks vanade aegade kangelane, jälgi teda, käi tema jälgedes, jõua järele, mine mööda, — au ja kiitus sinule“ ja lisas: „Mina valisin Caesari“. Plutarchose elulookirjelduste kangelased vaimustasid prantsuse revolutsiooni tegelasi, Brutuse, Camilluse, Gracchuse ja Cincinnatuse kodanikuvoorused olid neile eeskujuks, mõõdupuuks, millega nad kontrollisid oma käitumist.

Kangelasliku eeskuju kasvatuslikule mõjule annab määratud tähtsust ka nõukogude pedagoogiline mõte. Muidugi erinevalt XVIII sajandi inimestest, kes ehtisid ennast antiikse toogaga, meie valime eeskujuks mitte ainult vana maailma kangelasi, me otsime ja leiame neid kõikide aegade ja rahvaste ajaloo annaalides ja eelkõige meie maa ajaloos. Venemaa ajalugu igivanadest aegadest kuni kuulsusega ümbritsetud praeguste päevadeni, annab kõige laiemaid võimalusi eeskujude näitamiseks, mis võivad olla käitumise eeskujuks, mineviku suurtest meestest kuni märkamata kangelasteni, Venemaa keisrist Peetrist kuni tundmatu talupoja Susanin'ini.

Toome näite ajaloolise isiksuse tegevusega tutvustamisest, mis sisaldab kõrgeid kasvatuslikke ülesandeid.

Leningradi kooli X kl. õpilased, kes õpivad teenelise õpetaja M. V. Kropatševa juures, käsitledes 1942./43. õppeaastal kodusõda, kirjutavad kodusõja kangelaste elulugusid, kriipsutades alla nende kangelaslikkuse vaimustavat tähtsust järeltulevale põlvele. Nii X kl. õpilane Marusja G., kes valis endale teema „A. J. Parhomenko“ ja selle epigraafiks Vorošilovi sõnad: „Tema elu oli imeilusaks unelmaks, proletaarse vaimu suuruse sümboliks“, lõpetab oma töö järgmiste sõnadega: „Hukkus legendaarne kangelane Aleksander Jakovlevitš Parhomenko, lihtne inimene, elurõõmus, lõpmata julge, kes oskas tõeliselt armastada, naljatada, naerda, tõeliselt — halastamatult ja väsimatult tasuda vaenlasele. Ja kunagi meie kodumaa töötajad ei unusta tõelise proletaarse kangelase nime. Olgu ta elu ja surm, ta julge imeilus kuju eeskujuks praeguste raskete katsumiste päevadel. Nii tuleb elada, võidelda, armastada kodumaad, vihata vaenlast, nii tuleb ka surra“.

Need nõukogude naisõpilase tulised sõnad näitavad, kuidas teadmised kasvavad edasi veendumusteks ja hakkavad kujundama inimese mõtlemisviisi. Kas ei ole nii viisi kasvatatud ka legendaarseks muutunud noor „Tanja“, Zoja Kosmodemjanskaja?

Selleks, et kangelase kuju ei aitaks kaasa mitte ainult ideaalide kujundamisele, vaid avaldaks ka õilistavat mõju õpilase käitumisele ja ta iseloomu kujunemisele, on väga tähtis tutvustada õpilasi suurte inimeste lapsepõlvega ja noorusega. Uhe inglise õpilastele kirjutatud õpiku autor täie teadvusega kinnitab:

„Ajalugu enam kui mingi teine aine annab õpetajale võimaluse õpilase iseloomu kujundamiseks. Sel põhjusel Alfredi ja Cromwell'i,

Nelsoni ja Wellingtoni noorus on käsitletud sama täielikult kui ka see osa nende tegevusest, millega nad aktiivselt löid inglise ajalugu." Samadel kaalutlustel nõukogude kooli õpetaja peatub ka Peetri lapsepõlvemängudel, samuti ka noore Suvorovi enesekasvatusel, Lomonosovi õppeaastatel ja „Uržumi poisikese“ (S. M. Kirovi) revolutsioonilise tegevuse esimestel sammudel. Ja õpetaja ilma vaevata suudab tekitada õpilase teadvuses tahtmise ennast karastada nagu Suvorov, õppida nagu Lomonossov, võidelda nagu Kirov.

V.

Erilist tähelepanu nõukogude kooli õpetaja peab pöörama nüüdisaegse inimkonna suurimate juhtide, nõukogude riigi loojate, V. I. Lenini ja J. V. Stalini kujudele. Stalin on korduvalt kutsunud üles nõukogude inimesi vaimustuma tööks ja vägitegudeks Lenini eeskujust, hoidma enese ees Suure Lenini kuju ja jälgima Leninit kõiges¹⁰⁾. Ja juhi kutsele: „Olgem nagu Lenin“ maa on vastanud vägitegudega töös ja võitluses.

Kõrvuti suure Lenini kujuga nõukogude inimene hoidis oma südames revolutsiooni geeniuse suurima kaasvõitleja, ta töö jätkaja — J. V. Stalini kuju. See kuju on tõusnud nõukogude võitleja ette, kui ta astus surmaheitluse vaenlasega hüüdes: „Kodumaa eest, Stalini eest.“

Tutvustada õpilasi nõukogude rahva suurte juhtide ja õpetajate — V. I. Lenini ja J. V. Stalini kujudega — osutub õilsaimaks ülesandeks, mis seisab nõukogude kooli ees üldse ja ajalooõpetaja ees eriti, ülesandeks, mida tuleb täita kogu kooli kursuse vältel. Selle küsimuse läbitöötamine parimate õpetajate kogemuste najal osutub nõukogude meetodika järjekorraliseks ülesandeks.

Praktilise keeleravi teostamisest keeleõpetuse süstemaatilise kursuse kõrval.

PAUL VIRES.

Nagu kogemused näitavad, ei piisa laitmatu õigekeelsuse omandamiseks nii kõnes kui kirjas ainult süstemaatilise keeleõpetuse läbitöötamisest, kuigi see kooliaja nooremast astmest alates kuni keskkooli lõpetamiseni toimub enam kui ühes kontsentris.

Keeleõpetuse süstemaatiline kursus annab küll ülevaate kirjakeele üldilmest ja tema väljakujunenud normidest, aga keeleõpetuse praktilisel teostamisel ei ole küllaldane ainult tutvumine grammatika-

¹⁰⁾ Kõnest Moskva linna Stalini valimisrajooni valijate valimiseelsel koosolekul.

kursuses esinevate nõuete ja reeglitega, kuigi seejuures vastavad harjutused ning ülesanded on endastmõistetavad.

Keeleõpetuses esineb terve rida momente, mida muust materjalist tuleb eriti esile tõsta, rõhutada, igakülgsest valgustada ning praktiliste harjutuste ning ülesannete näol otse drillida ja vastavaid tulemusi aeg-ajalt ikka jälle kontrollida.

Laitmatu keeleoskuse omandamist võiks võrrelda mingi nõudlikuma muusikapala äraõppimisega, kus harjutamisel mitte kogu pala ei mängita ikka jälle algusest lõpuni, vaid kus tehniliselt eriti raskeid kohti ja passaaze harjutellakse suurima kannatlikkusega visa ning vahel küllaltki tüütava drillimise teel, kuni on omandatud see pinguseteta ning endastmõistetavana tunduv tehniline täius, millele siis juba järgneb enam puhtkunstiline viimistlus.

Emakeele õppimine koolis pole õigupoolest midagi muud, kui niinimetatud ü h i s k e e l e lähendamine kirjakeelele. Ühiskeeleks, nagu teada, nimetatakse seda murdesegust kõnelemisviisi, mida oskavad ja tarvitavad enamal või vähemal määral kõik sama keele kõnelejad. Kõige ühtlasemat, kõige väljakujunenemat ning kõige enam haritud ühiskeelt nimetame k i r j a k e e l e k s. Seega kirjakeel on ühiskeele kõrgeim aste. Seda kirjakeelt õpitaksegi koolis, tõrjudes kõrvale igasuguseid eri murrete isepäraseid jooni, mida kirjakeel ei saa võtta omaks.

Olgu siinkohal toonitatud, et puhas murre võib olla midagi lõpmata kaunist ning veetlevat oma vastavas primitiivses ning looduslikus miljööös. Ta kaotab aga otsekohe oma võlu, kui ta mingi kangekaelse rudimendina ikka jälle tikub sooritama „ülestdõusu“ kirjakeele rangema distsipliini vastu. Kui haritlaskeelde sugeneb liigsel määral eksitavaid kodumurdelisi jooni, siis see kahtlemata pole vastava kõneleja keelekultuurile kasuks.

Niisiis tegeliku eesti keele kursuse käsitluse puhul tulebki pidada võitlust ühiskeele ja eri murrete mõningate joonte vastu, mida kultiveeritud kirjakeel ei saa pooldada. Seejuures kuuluvad need tõrjutavad keeleteigad grammatika kõigisse eri distsipliinidesse — foneetikasse, morfoloogiasse, süntaksisse jne. Täiendada ning korrigeerida tuleb ka keele sõnavaralist ja tähendusõpetuslikku külge. Seega kogu keeleõpetuse kursuse piirides leidub momente, mis praktilise keeleravi teostamisel nõuavad erilist tähelepanu ja hoolikat harjutamist.

Eelkõige tahaksin alla kriipsutada, et senisest palju enam peaks pööratama tähelepanu eesti keele õigele hääldamisele, s. t. lihtsalt korrektele k õ n e l e m i s e l e. Õigekeelsuse puhul on harilikult ikka toonitatud peamiselt keele ortograafilist külge. Nõnda siis — püüa vältida kirjavigu, ja su õigekeelsusega on asi korras. See vaade pole muidugi õige, sest haritud keeletarvitaja peab mitte ainult õigesti kirjutama, vaid ka tema k õ n e k e e l peab olema kõigiti korras, kas või juba foneetilisest küljest — keelt peab korrektselt hääldama.

Sellepärast tuleks eesti alfabeedi omandamisel kõigepealt senisest enam rõhku panna eesti omade häälikute omapärale, aga samal ajal ka enam hoolt kanda tähestikus leiduvate võõrhäälikute suuremal määral omaseks kujunemise eest. Nüüd, millal kõigis Eesti koolides ühiseks õppeaineks on vene keel, on kasulik õpilaste selles vanusjärgus, kui õpetatakse juba vene keelt, tuua võrdlusjooni kahe kas või juba foneetiliselt nii erineva keele vahel, nagu seda on eesti ja vene keel. Teadlikuks saamisel eesti ja vene keele foneetilisist iseärasusist on kindlasti hõlpsam eestlastel vene keele, aga samuti ka venelastel eesti keele kõnelemisel vabaneda neist hääldamisvigadest, millega nad sageli tahtmatult reedavad oma rahvuslikku kuuluvust. Kui kõrv kord juba on teritatud mitmesuguste foneetiliste seikade vaatlusel, nagu kõnealusel puhul eesti ja vene foneetiliste iseärasuste kõrvutamisel, siis see oleks tunduvaks hõlbustuseks ka hiljem järgneva lääne-euroopa keele resp. keelte viljakamal ning õigemal kätteõppimisel.

Tooksin vaid mõned näited. Nimelt tähendab suurt sammu edasi juba seegi, kui keeleõppija saab teadlikuks, et näiteks eesti helitud häälikud b, d, g on hoopis midagi muud kui vastavad vene helilised häälikud. Sedasama tuleks ütelda ka eesti k, p, t kohta sõna algul. Eesti b, d, g ja k, p, t sõna algul on häälikud, mille õige artikulatsioon teeb raskusi mitte-eestlastele. Sellekohast õiget hääldamist on vaja hoolikalt juhtida muulaste juures nende eesti keele õpinguil. Näiteks eesti sõnad „tema kangesti tahab“ ei tohi mitte kõlada: „thema khangesti thahab“. Kui sellistele seikadele ei juhita tähelepanu, kasutatakse võõra keele õppimisel oma keele harjumuspärast foneetikat ja hääldamisvigadest ei vabanetagi, kuigi muidu keelt valitsetakse täielikult. Seda võis omal ajal märgata meie sakslaste juures, aga mitmed hääldamised on tüüpilised ka venelastele. Ja kui keele õppimisel tähelepanu vajalikult ei juhita, võib mõni eestlane eluaeg kõnelda vene keelt nõnda, et tal näiteks „большой дом“ ja „большой том“ kõlavad peagu ühteviisi. Seda laadi vigu ei tehta harilikult mitte sellepärast, ei ei suudetagi teisiti hääldada, vaid palju enam ebateadlikkusest. Siin ongi just vaja õpetaja juhtivat kätt, sest ise ei olda igakord küllaldaselt terava kuulmisega.

Seejuures aga olgu lausunud range hoiatus — kumbki keel nõuab omaenda foneetilisi õigusi, aga kumbki keel ei tohi teist mõjutada ega selle omapära rikkuda! On nimelt juhtunud sedagi, et mõnele on võõrkeelte helilised b, d, g hakanud seevõrra meeldima, et neid on forsseeritult hakatud ümber istutama eesti keeldegi.

Olgu veel mainitud, et vene keelelt saab head tuge ka selliste võõrhäälikute kindlamaks omandamiseks, nagu z, ž, š, tš jt., mis sageli eestlastele teevad raskusi.

Siinkohal pole võimalik tungida eesti foneetika peenustesse, küll aga tuleb rõhutada, et keeleravi teostamisel ei tohiks kuidagi sallida

säherdust ühiskeelde nii ohtrasti levinud keelelohakust, nagu seda on *hv*-häälikühendi moonutatud hääldamine, samaaegse paradoksaalse hääldamisveega aga võõrhäälikus *f*. Selles mõttes on otse klassikaliseks hoiatavaks näiteks see Tallinna inimestele kunagi nii üldomane olnud „Veisneri kofik“ pro „Feischneri kohvik“. Ja huvitav on, et just need, kes ütlevad üpris resoluutselt *keff, rafas, kafatu* jne., hääldavad aga samal ajal millegipärast *vilosoofia, provessor, piograhvia* jne.

Igatahes väga kummaline vastuoksus!

Minu teada on selles küsimuses kõik eesti keelemehed (peale üheainsa erandi) püsinud ühisel seisukohal, et tuleb säilitada algupärane *hv* ega mitte järele anda paiguti ühiskeelde levinud *f*-ile (niisiis hääldatagu: *kehv, rahvas, kahvatu, kohv, kohvik* jne.).

Foneetika alal olgu lõppeks veel toonitatud, et suurt rõhku tuleb panna eesti häälikute ja sõnade välteprobleemi tundmaõppimisele. Praktiliselt tähtis on just sõnavälte tundmine, mille omandamiseks tuleb rohkesti teha harjutusi. Võiks koguni ütelda, et ilma sõnavälte täpse tundmiseta ei või kunagi saavutada küllaldasi tulemusi sõnade muutmise, nii deklinaerimise kui ka konjugeerimise alal.

Välteküsimused on mõnikord keerulisemad, kui see pealiskaudsel vaatlusel näib, sest meeled on teatavasti üldse petlikud ja ka kuulde-meel petab meid vahel. Nii näiteks ei tarvitse sugugi olla endastmõistetav, et sõnas *saaki* on *k* kolmandas vältes, mitte aga *a*; samuti sõnas *suuta* (kolmandas vältes on *t*, mitte *u*). Võttes küsimust puhtpraktilisest küljest võib ütelda, et üldiselt ei tee välted eestlastele enestele raskusi (teisiti see ei tohikski nagu olla) ja vahetegemine häälikute eri pikkuste vahel on neil juba veres. Halvem on lugu küll virumaa-lastega, sest Virumaal on paiguti üldistunud III välde. Iseendast kõlab ju väga ilusasti 'laulma-sõna kõrval ka „ta 'laulab“, „nad 'laulavad“, aga kahjuks on see kirjakeele seisukohast siiski ebaõige.

Mis puutub vormiõpetusse, siis siin on peamine raskus asetatud sõnade muutmisele. Muidugi ei oma seejuures praktilist tähtsust asja puhtformaalne külg — mitmendasse käändkonda või pöördkonda teatav sõna kuulub. Oluline on siin aga raskemate tüüpide eriti esile tõstmine ja põhjalik harjutamine. Näiteks *ne-* ja *s-lõpuliste* sõnade mitmuse osastav, samuti ainsuse sisseütlev (miks on „aastasi“, aga saastaseid“, „olluseid“, „otsuseid“, aga — „põhjusi“, „kursusi“, „väikesi“; miks *rohelisesse* asemel on võimalik ütelda *rohelisse*, kuna *kollasesse, sinisesse* jne. ei võimalda lühendamist?).

Selles küsimuses peitub terve huvitav foneetiline kompleks, kus arvesse tulevad nii välted kui silbirõhud, need aga omakorda on tingitud rangeist häälikuseadusist, mis üllatavad oma korrapärasusega. Väga iesloomustavaks näiteks on sel puhul sõna *väike*, mille seadusepärane ning õige mitmuse osastav on *väikesi* (varem: *vähikesi*, nagu *rohelisi*) ja ainsuse sisseütlev *väikesesse* ehk *väikesse* (varem: *vähi-*

kesesse e. vähikesse), kusjuures ebasoovitav on ühiskeelde tunginud vorm „väiksesse“, mis pealegi häälikuseaduslikult ei ole õige.

Tuleb harjutada enam ka selliste muutmisviisilt erinevate sõnade käänamist nagu üksik *metsnik* („üksikuid“, aga „metsnikke“; „üksikute“, aga „metsnikkude“ ehk lühendatult „metsnike“ jne.). Ja veel muidki juhtumeid käänamise alal, kus võib enam märgata vääratusi, tuleb võtta kõne alla.

Pööramistüüpidest mainitagu sõnu, mis kõlalisest sarnasusest hoolimata erinevad, nagu *kukkuma* (kukkuda — kukun), aga *hukkuma* (hukkuda — hukkun); *sugema* (sulgeda — sulen), aga *julgema* (julgeda — julgen); *küttima* (küttida — kütin), aga *süttima* (süttida — süttin) jne.

Põhjalikult ning igakülgelt on vaja tundma õppida ka *i*-mitmust (samuti *i*-superlatiivi). Mitte ainult *i*-mitmuse moodustamise tehnikat, vaid sedagi, miks kultiveeritakse lühendatud mitmust (nii keeleesteeiline kui ka -ökonoomiline printsiip), milliseil juhtumel ta on eriti pooldatav (näit. *mõtteita* pro *mõteteta*; *raamatuist* pro *raamatutes*), millal seevastu aga mitte (näit.: „daamele“, „tunnele“ pro *daamidele*, *tundidele*). *i*-mitmuse eelastmena tuleb hoolikalt läbi töötada lühendatud mitmuse osastav kõigi oma reeglite ja *a*-tüveliste sõnade eranditega (teiste tüvede puhul teatavasti erandeid pole).

Lauseõpetuse kursuses endale suurt tähelepanu nõudev lauseanalüüsi kõigis oma finesses kannab enam teoretiseerivat iseloomu, ta on teataval määral hinnatav mõtlemisvõimet teritava faktorina. Praktiliselt oluline on analüüsi juures objekti peatükk, mis eesti keeleõpetuses kuulub raskeimate probleemide hulka.

Ortograafia seisukohast kardinaalse tähtsusega on süntaksi kursuses ka interpunktsiooni küsimused, eriti just komareeglid kogu oma modulatsioonirohkuses. Igal keelel on ka oma d komareeglid, mis sageli on suurte erinevustega. Nõnda erinevad isekeskis mitmeti ka eesti ja vene komareeglid. Vene keel on tunduvalt komarohkem keel. Ja võib-olla on isegi mõningal määral õigus tol Tšehhovi „mõtisklejal“, kes (nagu Tšehhovil tavaliselt) läheb otse „asja juurde“ ning oma kaaskõneleja kuuldes valab välja oma pahameele: „ütelge, mis tahate, aga vene keeles on väga palju liigseid kirjavahemärke!“

Meil võib tähele panna, kuidas mõned vene kirjanduse tõlkijad, olles oma tõlkimistöös vene süntaksi otsese mõju all, seda ka eesti teksti kipuvad üle kandma; eriti just rohkeid komasid, mis eesti keeles on tarbetud.

Suuremat läbitöötamist lauseõpetuses väärrib ka lausete lühendamine, peamiselt aga *kui*-sõnaga algavate ajamääruslausete lühendamine.

Võiks ütelda, et kogu ulatuses nõuab see küsimus veel mõningat teaduslikku uurimist. Nõnda, nagu ta praegu esineb fikseerituna grammatikais, on formuleering liiga lapidaarne ning paindumatu. Selle

reegli juures tuleb midagi veel ette võtta, kogu küsimust lähemalt valgustada.

Tuletusõpetuses on tähtis mõnede liidete, näiteks *-lik* ja *-line* õigekeelsuse toonitamine, kus ikka veel ühiskeeles võib märgata vääratusi. Sel puhul on kasulik pidada meeles kas või ainult seda: *-line* ei liitu kunagi konsonandile!

Väga raske probleem tuletusõpetuses on ka liitsõnade küsimus, näiteks nominatiivne ja genitiivne liitumine. Mõnikord tekib mõte, et kas sedagi punkti ei peaks koguni veel uurima, et asja lihtsustada (näit. „elektervalgustus“, aga „elektripliit“).

Raskemaid küsimusi õigekirjutuses on ka sõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Just sellel alal teevad rohkesti vigu veel abiturientidki.

Lõppeks tuleb selgitada, täpsustada ja harjutada ka sõnatähendusi. Sellelt alalt mõningaid näiteid: käsitama, käsitlema, käsitsema; läbima, läbistama; omistama, pühendama; ilm, maailm; juhtum (e. juht), juhus, juhtumus; tagajärg, tulemus, järelsus; oma, enese (e. enda); anne (ande, andme), and, anni; sarnane, selline jne.

Sageli kuuleme kõneldavat „andekas inimene“, aga samal ajal — „tal on mingi eriline and“ (pro *anne*). Kui „and“ oleks siin õige, siis peaks ju olema „annikas“ (andekas aga tuleb sõnast *anne*).

Siis kiputakse igasse tähendusesse üldistama sõna *juhus*, millel aga on päris kitsas ning piiratud tähendus.

Väga levinud viga on ka sõna *sarnane* tarvitamine paljude õigete sünonüümide asemel (nagu selline, säärane, seesugune, niisugune jne.).

Oeldakse näiteks „sarnasel puhul“, kuna on mõeldud sellisel puhul. Sõna *sarnane* pole aga üldse asesõna, vaid omadussõna: kaksikvennad on *sarnased*; ema ja tütar on *sarnased* (kus pole ometi mõeldud, et ema ja tütar on „niisugused“).

Sõnavara- ja tähendusõpetuslik külg keeleõpetuses on eriti oluline peatükk omaette, juba sellepärast, et sõnavaraliselt keel areneb ja täieneb alatasa. Keel on kui pidevalt arenev elav organism, mis ikka enam diferentseerub; eriti kirjakeel muutub kord-korralt ikka täiuslikumaks ning varjundirohkemaks (kas või murdeist laenatud sõnavara kaudu). Ja selle pideva arenemisega peab kaasa sammuma ka haritud keeletarvitaja.

Kogemused näitavad, et keskkooli kesk- ja koguni vanemal astmel, kus teatav keeleoskus juba on omandatud, nii et päris algelisi vigu enam ei tehta, esineb ikka veel küllaltki eksimusi. Seejuures on huvitav, et need vead ning vääratused on peagu ikka ühed ning samad, nii et võib kõnelda teatavaist tüüpviigadest, mis üsna üldiselt ikka ja jälle korduvad.

Mida sel puhul teha?

Muidugi tuleb kõigepealt korrigeerida õpilaste *kõnekeelt*. See võimalus on ikkagi ainult juhuslik ega pole kaugeltki piisav.

Õigekeelsuse (resp. -kirjutuse) omandamise mõttes suurimat tähtsust omavad aga kirjalikud tööd üldiselt, eriti just kirjandid.

Me vist ei eksi, kui väidame, et keeleravi tähtsaim menetlus on kirjandite vigade põhjalik ning igakülgne selgitus. Siin tuleb nõuda kuulajailt suurimat tähelepanu ja hoolikat ülesmärkimist.

Et teatavad tüüpvead alatasa korduvad, siis on otstarbekohane valmistada kirjandeis sagedamini esinevate vigade register ja selle alusel teostada õigekeelsuse resp. -kirjutuse treeningut, tehes seda mõningate vaheaegade järele ikka jälle uuesti, — kuni viimaks tekib ähmane mulje, just kui hakkaksid need vead tõepoolest pisut nagu vähenema!! Jah, igatahes nõuab see üsna suurt kannatust.

Mõningaid juhuslikke näiteid sääraseist tüüpvigadest.

Kõigepealt mainitagu sõnade kokku- ja lahkukirjutamist (vastu võetud, vastuvõetud; „on ära viimata“, aga „äraviimata raamat“ jne.).

Kui-ga algavate ajamääruslausete lühendamine. Isegi keskkooli keskmistes klassides võib keegi teid veel üllatada säherduse lausetriki-ga, nagu: „söömatoas lauda kattes vestlesid külalised saalis“ või: „aknast välja vaadates jäi koer auto alla“ või: „lõpetades keskkooli astus ta ülikooli“.

Siis -lik ja -line ebaõige tarvitus: kodanline kord, aukline tee (pro kodanlik, auklik); i-mitmuse ja i-ülivõrde vigu; oma ja enda (= enese) äravahetamine; lauserõhutu oma ebaõige käänamine (...Koidula „omas“ luuletises...);

-ne-, -s-sõnade mitmuse osastava vigu: põhjuseid, otsusi, käsitama — käsitlema — käsitsema; läbima, läbistama;

kõigi selle (pro kõige selle);

siis üldisi vigu nii kõnes kui kirjas sõnade *kumbki* ja *miski* käänamisel; millegipärast teeb siin raskusi -ki — -gi liitmine käändelõpule; selle asemel et ütelda *k u m m a s t k i*, *k u m m a k s k i*, *k u m m a l e g i* jne., kuuleme sõnavorme nagu „kummagist“, „kumbagiks“, „kummagile“, või koguni „kumbagilegi“ jne.

Aga piisab neistki näiteist.

Ja viimaks olgu rõhutatud, et praktilise keeleravi juures parimaks abiliseks ning autoriteetseks nõuandjaks on õigekeelsus-sõnastik, mida iga teadlik keeletarvitaja alatasa peab konsulteerima. Õpilasigi tuleb aegsasti (muidugi sobivas vanuses) tutvustada selle hädatarviliku raamatuga ja õpetada neile selle kasutamise tehnilist külge, mis eeldab mõningat oskust.

„Väike õigekeelsus-sõnaraamat“ peaks olema käepärast igale kesk- ja vanemaastme õpilasele.

Tahaks loota, et sõnaraamatu uus trükk, mille ilmumine vahest pole väga kaugel, kõigile keeleõppijaile tõhusalt appi tuleb.

Kõigiti vajalik oleks ka, et selle raamatu tiraaž oleks selline, et ta võiks levida senisest suuremal määral ka üldsuse seas.

Veel ühte seika tuleks siinkohal toonitada. Nimelt oleks vajalik parema keeleoskuse huvides keskkooli lõppklassis eesti keele ja kirjanduse tundide arv tõsta 3-lt 4-le. See nõue peaks olema põhjendatud muuseas sellegagi, et lõppklassi kavas on nüüd rohkesti juurde tulnud vene ja teistegi Liidu rahvaste kirjandust. Nõnda jääb ses klassis kolme tunni juures vähe aega õigekeelsusliku lihvi andmiseks, mis küpsuseksami eel on aga tingimata tarvilik.

Lõpuks tahaksin alla kriipsutada, et nõukogude kord toonitab sotsialistlikku sisu r a h v u s l i k u s v o r m i s. Milles avaldub aga ilmekaimalt see rahvuslik vorm? Kahtlemata iga rahvuse omapäraseimas ning talle omaseimas eneseavalduse vahendis — tema keeles.

Meie kui emakeele õpetajate ülesandeks on juhtida ning arendada meie eesti keele oskust, nõnda siis meie rahvusliku vormi üht tähtsamat ilmnemisala pidevalt tõusvas suunas täiuslikkuse poole.

Et aga sellele ideaaleesmärgile läheneda, selleks peame ka ise endid pidevalt edasi arendama ning alatasa täiendama.

Plaanimine koolis.

A. Aret.

Motto.

Töötada plaani järgi tähendab teada, mis tuleb teha ja misjaoks.

Molotov.

Kasvatustöö on kõigepealt organisatoritöö.

Makarenko.

Plaanikindlalt asume Nõukogude Eesti taastamisele.

Jüri Nuut.

1. Plaanimise olemus ning tähtsus koolis.

Nõukogude riigis ning ühiskonnas valitseb plaanilisuse põhimõte kogu teotsemises. See põhimõte on väljendatud Stalinlikus Konstitutsioonis (§ 17): „NSV Liidu majanduslik elu määratakse ja juhitakse riikliku rahvamajandusplaani poolt.“ Majandusliku elu baasil areneb kultuuriline elu, mida juhitakse samuti plaaniliselt. Vastavalt sellele allub plaanimisele ning toimub plaani kohaselt ka kooli töö. Kool on laialdane, sügavasti diferentseeritud ning süsteemne ühiskondlik asutus. Temas ei või olla plaanitust ega juhuslikkust. Koolis ning kogu haridusalal plaanilisuse vajadust on sageli alla kriipsutanud VNFSV hariduse rahvakomisar akadeemik V. P. P o t j o m k i n. Nii iseloomus-

tas ta kõnes VNFSV HRK aktiivi koosolekul 1940. a. aprillis plaanilisust järgmiselt (3, 103):

„Plaanilisus—see on kogu töö suunamine, kooskõlas partei ja valitsuse direktiivsete näpunäidetega, riigi sotsialistliku ehitustöö põhiliste vajaduste rahuldamise teele; plaanilisus — see on oskus oma tööd jaotada mõistlikus, rangelt arvestatud järjekorras; plaanilisus — see on oskus leida töö põhiline ketilüli, millest kinni haarates võib välja kiskuda kogu ahela.“

Plaanilisuse eesmärgiks koolis on korraldada tööd nii, et ta kõigiti vastaks nõukogude asutuste kõrgele organisatoorsele tasemele ja kommunistliku kasvatus- ja arendusteelisele ning tagaks ettenähtud kasvatus- ja arendusteelise eesmärki saavutamise. Plaanilisus koolis võimaldab:

1) selgesti ning konkreetselt sõnastada teostamist vajavad ülesanded;

2) ülesanded õigesti ja otunda koolis teotsevate või temaga ühenduses olevate isikute, organisatsioonide ja organite vahel, nende tööjõudu maksimaalselt rakendades;

3) koostada kõigi üksikute funktsionääride tegevus;

4) määrata tähtsajad iga ülesande täitmiseks;

5) selgusele jõuda abinõudes, mida võib kasutada;

6) kindlalt juhtida ning kontrollida töökäiku.

Plaanimine tõstab iga koolis teotseva isiku ja isikute grupi jõudlust, andes neile kätte kindlad ülesanded ja ette kirjutades kindlad tähtsajad täitmiseks, ja seega suurendab kooli kui terviku töö produktiivsust, ta võimsust, edukust. Ülesanne ning tähtaeg — need kaks tingimust sunnivad intensiivsele kiiretempolisele jõupingutusele. Plaanimata töötamise puhul puudub selline tööpinge. Igaüks on võinud seda oma isiklikuski elus tähele panna. Näiteks peab kirjutus valmis saama juuli lõpuks, ja ta saabki! Eesmärk ning tähtaeg on võimsaks tugejõuks kõigi vajalike ressursside mobiliseerimiseks.

Plaanimine ja plaanid koolis pole ainult tehnilised nähtused, vaid ühtlasi suure riikliku ning poliitilise tähtsusega tegurid, nagu iga muugi algatuse ja ürituse plaan. Lenini sõnad riikliku elektrifitseerimise plaani kohta, et see pole „tehniline plaan, vaid poliitiline ehk riiklik, s. t. ülesanne proletariaadile“ (Teosed, XXIX, 432), käib ka kooli plaanide kohta.

Ometi pole plaanimine koolis üldiselt jõudnud vajalikule kõrgusele. Sügav ning hoolas, eluline ning konkreetne plaanimine on teostatud eesrindlikes koolides (ilma plaanilise teotsemiseta ei saagi tõusta eesrindlikuks!); paljudes koolides on plaanid puudulikud ja leidub neidki, kus nad puuduvad (välja arvatud tunniplaan) ja koguni „põhimõtteliselt“.

„On olemas nüüdki veel direktoreid,“ kirjutab I. K. Novikov (Moskva 110. keskkooli direktor), „kes eitavad plaanimise vajadust koolis sel alusel, et neid iga päev ründab koolis selline hulk ootama-

tuid piasiasju, et plaanilisest tööst ei saa mõeldagi, kuid selliste direktorite arv jääb üha väiksemaks. Direktorite põhiline mass on kindlasti veendunud, et ilma plaanita ei saa töötada ei direktor ega kool." (10, 57).

Väited, nagu „küll elu ise juhib“, „paberlik asi“, „vähe kasu“, „plaan võib olla ka peas, pole teda vajagi paberile panna“, „plaan loob tardunud oleku, on kammitsaks“ jne. — need varjavad vaid laiskust, ükskõiksust, pessimismi ja karakteri ning meelsuse tõbesid.

Kooli jõudluse tõusu nimel on tingimata tarvilik plaanilisuse kõvendamine igas üksikus koolis, iga üksiku töötaja tegevuses. Seda nõuda rangelt eneselt ning teistelt, sest jõudlust tuleb tõsta võrratult kõrgemale. Kindlasti suudame palju enam saavutada oma energiat, võimeid, aega, vahendeid jne. paremini plaanides. Kui palju näiteks kaotsi läheb aega plaanimata oleku tõttu! Kui üldiseks saab koolides hea plaanimine, tõuseb kooli produktiivsus vähemalt 100% (piltlikult öeldes). Pedagoogiliste saavutuste mõõtmiseks pole seni objektiivseid arvnäitajaid. Tuleks aga töötada kasvatusliku jõudluse mõõtmise probleemi kallal ja leiutada arvulisi mõõtemetodeid. Igatahes on plaanilise teotsemise paremus selge. Plaanimine on raske, palju aega nõudev töö, kuid tasub end kuhjaga, tuues oma resultaadis suurt rahvamajanduslikku tulu, seega tõstes meie sotsialistliku kodumaa heaolu.

2. Plaanitavad alad koolis ja koostatavad plaanid.

Mida tuleb koolis plaanida? Milliste kooli tegevusalade plaanimine on tarvilik kooli edukaks tööks, tõusmiseks kõrgemale tasemele?

Kõigepealt tuleb plaanida õppetegevus koolis. Õppekavas antud õppematerjali teemad peab õigesti jaotama kasutada olevale õppetundidele, varudes küllaldaselt aega aastakursuse kordamisele. Õppetegevuse plaanimisel koostatakse iga õpetaja poolt: 1) õppetöö kalendriplaan poolaastaks ja 2) tunni tööplaan igaks tunniks.

Teiseks plaanimisalaks koolis on kooli kui terviku töö. Siia kuuluvad sellised küsimused, nagu õpilaste kooliskäimise korraldus, kasvatus- ja õppetöö organiseerimine, õppenõukogu tegevus, meetodiline töö ja õpetajate kvalifikatsiooni tõstmine, kommunistlike noorte ja pioneeride organisatsioonide töö, klassi- ja kooliväline tegevus õpilaste vaba-aja kultuurseks sisustamiseks, töö lastevanemate ja elanikkonnaga, sanitaar-tervenduslik töö, administratiiv-majanduslik tegevus (koolimaja, ruumide, koolimaja ümbruse korrastus, küte, valgustus, inventar jne.) jne.

Kooli kui terviku tööd käsitlevat plaani nimetatakse kooli tööplaaniks.

Peale kooli tööplaani leiame koolis veel kooli üksikute töötajate, koolis töötavate organisatsioonide ja organite tööplaanid. Siia kuulu-

vad näit. direktori ja õppeala juhataja, klassijuhatajate, vanema pioneerijuhi, lastevanemate komitee jt. tööplaanid, mis kooli üldises tööplaanis fikseeritud ülesandeid detailiseerivad, edasi plaanivad tegelikult teostamiseks vajalike täpsuseni. Kooli tööplaanid võib võrrelda sümfoonia partituuri klaverikoondisega ja kooli üksikute töötajate plaane orkestri üksikute pillide partituuridega, mis kokku moodustavad täpselt kooskõlastatud kindla terviku. Sellist terviklust taotleb ka plaanimine koolis. Plaanimine peab looma kooli kõigi jõudude töö kokkukulamise harmooniliseks töösümfooniaks.

3. Kooli töö plaanimise materjal.

Kooli töö plaanimine eeldab rohkel määral mitmekülgset materjali, mis peab haarama kõik faktid, mis on otseselt või kaudseltki seotud kooli tegevusega. Seda plaanimiseks vajalikku materjali võime liigitada kolme rühma.

Esimesse rühma kuuluvad materjalid, mis käsitlevad koolile seatavaid nõudeid, seda, mida kool peab tegema oma ühiskondlik-riikliku otstarbe täitmiseks antud konkreetset ajaloolisel arenguetapil. Seda materjali rühma võime seepärast nimetada ka koolile seatavate nõuete rühmaks. Kokku need nõuded moodustavad nõutava olukorra pildi.

Selle pildi selgeks kujunemiseks teadvuses peab plaanija üksikasjaliselt uurima ja hästi tundma järgmisi allikaid:

a) nõukogude pedagoogika kaasaegsed põhiseisukohad kooli, kasvatus- ja õpetuse kohta;

b) kooliala seadustandvate ja direktiivsete organite eeskirjad (seadused, seadlused, määrused, juhendid ja korraldused);

c) parimate nõukogude koolide ja koolitöötajate poolt saavutatud olukord (eeskuju).

Teine koolitöö plaanimiseks vajalike materjalide rühm haarab endasse andmeid, mis valgustavad igakülgset ning põhjalikult koolis tegelikult valitsevat seisukorda. Need andmed moodustavad tegeliku olukorra pildi.

Selle pildi annab kooli möödunud tegevusaasta ülevaade, mis on koostatud küllaldaselt üksikasjalise skeemi järgi, kus on loeteldud olulisimad näitajad, mille seisukord kokku iseloomustab kooli poolt saavutatud taset. Selline skeem on näiteks k. a. kevadel koolide tegevusaruannete koostamisel aluseks olnud „Kooli tegevusülevaate skeem koos küsimustiku näitega“ („Nõukogude Õpetaja“, 1945, nr. 21).

Kooli püüdeks on jõuda tegelikult olevast olukorrast nõutava olukorra tasemele. Kui on selge niihästi esimene kui ka teine, on kolmandaks momendiks plaanimise materjalide kogumisel teede, abinõude, meetodite, võtete otsimine, kuidas jõuda nõutavale tasemele.

Kolmas plaanimise materjalide rühm sisaldabki endas andmeid selle kohta, kuidas seda teha. Ta põhjal selgub tegelikult tasemelt nõutavale

tasemele tõusmise abinõude pilt. Selleks tuleb plaanijal selgusele jõuda järgmises:

a) koolil kasutada olevad isikud, organisatsioonid ja organid, nende ametialalised kohustused, võimed, rakendusvõimalused;

b) kooli materiaalsed tegevusvahendid, nende hulk, mitmekesisus, seisukord, rakendatavus;

c) kromometraaž laiemas mõttes, s. t. andmed selle kohta, kui palju aega vajab teatava ülesande teostamine nii- ja niisugustes tingimustes (teostajade võimed, jõudlus, abinõud);

d) metoodika, s. t. andmed selle kohta, mil viisil saab üht või teist ülesannet teostada. Väga kasulikuks osutub siin parimate koolide ja koolitöötajate töökogemus, selle tundmaõppimine, omandamine.

Kooli töö plaanimiseks vajalisi andmeid ning seisukohti koguvad kooli administratsioon ja iga koolitöötaja omal alal pidevalt jooksvas töös, tehes sellekohaseid ülestähendusi ning juureldes plaanimise probleemide üle.

4. Kooli tööplaani ja tüüpidest.

Käsitleme üksikasjalikult kooli tööplaani, sest see plaan valgustab täielikumalt plaanimise mitmesuguseid küsimusi ja on kooli kui teraviku töö keskse tähtsusega.

Kooli tööplaani eesmärgiks on koordineerida kõikide koolis teotsevate isikute, organisatsioonide ja organite tegevust, jaotada nende vahel õigesti ülesandeid, mis kuuluvad täitmisele mitmete funktsionääride poolt.

Kooli tööplaani on iseloomult raamiline plaan (raamplaani), mis fikseerib ainult üldiselt ülesanded, nende teostajad ja täitmise tähtajad. Üksikasjad jäävad vastava ülesande täitja(te) plaani.

Kooli tööplaani koostamisele asudes tuleb kõigepealt kindlaks määrata, milline peab olema plaan oma tüübilt. Kirjanduses (vt. loetelu kirjutuse lõpus) esinevaid plaane võime jagada järgmistesse tüüpi-desse:

- a) ühtne või kaheosaline plaan,
- b) temaatiline või kalendriplaani,
- c) aastaplaani või poolaastaplaani.

Vaatleme neid plaanitüüpe üksikult.

a) Ühtne ja kaheosaline plaan erinevad teineteisest selle poolest, et esimeses on kooli kõik ülesanded koondatud ainsasse ühtsesse skeemi, teises aga on ülesanded grupeeritud kooli kahe peamise tegevusperioodi — õppeaja ja õppevaheaja järgi. Esimeses tüübis „peetakse silmas niihästi ettevalmistust uueks õppeaastaks kui ka töö organiseerimist õppeaasta vältel“ (5, 394). Selline plaanitüüp esineb B. P. Jessipovil (5, 391—396) ja P. N. Gruzdevil (4, 605).

Kaheosalise tööplaani tüüp sisaldab endas, vastavalt oma nimetu-
sele, kaht osa. Need on: 1) kooli uueks õppeaastaks val-
mistumise plaan ja 2) kooli õppetöö plaan. Kirjandu-
ses esineb see plaanitüüp A. J. Kazanskil (6, 546) ja Kairovil
(7, 500).

Kumba neist tüüpidest eelistada? Kuna kooli uueks õppeaastaks
valmistumise periood (juuni — august) ja kooli õppetöö periood (sep-
tember — mai) moodustavad kumbki temaatilise terviku, eelistavad
paljud koolid kaheosalist plaani, seda eriti kooli uueks õppeaastaks
valmistumise ülesannete selgemaks esiletõstmiseks.

Faktiliselt on kaheosalise tööplaani osad täiesti omaette tervikud,
mistõttu võivad nad esineda ka iseseisvate plaanidena.

b) **Temaatiline ja kalendriplaani.** Temaatiliseks
nimetatakse plaani, milles ülesannete loetelu paigutuse aluseks plaanis
on ülesannete temaatiline kuuluvus, nii et iga ülesanne kantakse selle
peatüki alla, kuhu ta sisuliselt kuulub. Nii näit. ülesanne „Korraldada
kohtamine Suurest Isamaasõjast osavõtjatega“ kuulub peatükki
„Klassi- ja kooliväline töö“, ülesanne „Rajada elava looduse nurk“
kuulub peatükki „Õppetöö korraldus“ jne. Kalendriliseks see-
vastu nimetatakse plaani, kus ülesannete fikseerime plaanis tehakse
ülesande ajalise (kalendrilise) kuuluvuse alusel, ajalises järjekorras.

Temaatiline plaan on süstemaatiline. Seetõttu väldib ta oluliste
ülesannete väljajäämist. Ta nõrgaks küljeks on see, et ta ei võimalda
ajalist ülevaadet. Viimase saamiseks ongi vajalik kalendaarne plaan.
Seda aga saab koostada ainult temaatilise plaanimise alusel. Nii viisi
on nad mõlemad tarvilikud ja seepärast tuleks koostada koolis kaks
plaani — temaatiline ja kalendriplaani.

c) **Aastaplaan ja poolaastaplaan.** Aastaplaan on koos-
tatud kogu õppeaastaks või kalendriaastaks. Aastaplaani pooldavad
Novikov (10, 57—68), Jessipov (5, 396).

Kuna aasta (õppe- või kalendriaasta) on pikk periood, saab aasta-
plaani olla ainult üsna hõredajooneline. Sellises plaanis „on võimatu ette
näha kõiki üritusi kogu aastaks. Töö aastaplaan on kooli iga töötaja,
iga üksiku ta organisatsiooni töö plaanimise aluseks“ (5, 396). Aasta-
plaani peamiseks hüveks on omadus, et ta võimaldab üritusi ette plaanida
pikemaks ajaks, mistõttu neile saab tagada pikemat ettevalmis-
tust, ja teiseks — ta moodustab suure terviku.

Poolaastaplaan on koostatud kalendripoolaasta (I—VI ja
VII—XII kuu) või õppepoolaasta alusel (IX—XII ja I—VIII kuu). Pool-
aastaplaani pooldavad Kairov (7, 500) ja Eskin (3, 25). Eskini
arvates tuleks kasutada poolaastaplaane järgmisel kaalutlusel: Aasta-
plaani sisaldab paratamatult palju ebakonkreetsset ega saa olla opera-
tiivne ja temas pole võimalik arvestada koolitöö konkreetset liikumist
veerandist veerandisse. Teiselt poolt aga plaani koostamine veerandite

kaupa viiks ebaproduktiivsele ajakulule ja töö üksikute alade liigsele jaotumisele.

Poolaasta jaoks koostatud plaan võimaldab vajaliselt arvestada eelmisel poolaastal ilmnunud asjaolusid, kasutada omandatud kogemusi.

Mõned autorid, näiteks Gruzdev (3, 605), möönavad niihästi aastaku ka poolaastaplaani kasutamist.

Kuna koolitöö üldplaani ei peagi olema tingimata kõrgel määral üksikasjalik (seda on niikuinii tema alusel koostatud teised, lühemale ajale koostatud plaanid koolis), siis võiks pooldada aastaplaani (õppeaastaplaani). See võimaldab tervikuna plaanida kogu õppeaastat, mis tegelikult ongi tervik, kindlustada töös vajalise konti teedi. Ometi pole eriti tugevaid väiteid ka poolaastaplaani vastu.

Kokkuvõttes asume seisukohal, et kooli tööplaani peab olema kaks: 1) kooli uueks õppeaastaks valmistumise plaan ja 2) kooli õppeaasta tööplaani. Neid mõlemaid tuleb koostada temaatiliselt ja kalendriliselt. Kooli õppeaasta tööplaani tuleb koostada kogu õppeaastaks või õppepoolaastaks.

5. Kooli tööplaani skeemist.

Kirjanduses esineb mitmesuguseid skeeme. Vaatleme neist ühtse ja kaheosalise plaani skeeme.

Ühtse plaani skeeme on esitanud Jessipov, Gruzdev, Novikov. Jessipov esitab alljärgneva skeemi algkooli tööplaaniks (4, 394—396).

1. Õpilaste kontingent.
2. Kooli töötajate ülesannete jaotus.
3. Abinõud õppeplaani ja õppekava normaalseks täitmiseks.
4. Abinõud klassi- ja koolivälise töö tõhustamiseks.
5. Abinõud laste tervise kaitseks.
6. Metoodilise töö organiseerimine õpetajatega.
7. Abinõud õpetajate poliitilise, üldharidusliku ja pedagoogilise kvalifikatsiooni tõstmiseks.
8. Kooli õppevahendite täiendamine.
9. Pedagoogiliste nõupidamiste töö ja töö lastevanematega.
10. Kooli majandus.
11. Kooli tulude ja kulude eelarve.

Selles skeemis väärivad erilist tähelepanu, et kooli üldise tööplaani osaks on võetud kooli e e l a r v e. (Kooli eelarve ja tööplaani seosest teisel lähemalt.)

G r u z d e v i skeem (keskkooli tarvis) on lühem, seega põhilised peatükid on mahukamad. See skeem on järgmine (4, 605—606):

1. Õppe- ning kasvatusülesannete jaotus õpetajate vahel.
2. Põhilised üritused õppetöö organiseerimise alal.
3. Üritused kasvatusöö organiseerimise alal.
4. Organisatsioonilis-majanduslikud üritused.

Selles skeemis on tähelepanndav, nagu Jessipovigi omas, et tööplaani seotakse eelarvega.

Kolmas autor, N o v i k o v, kasutas oma koolis järgmist tööplaani skeemi (10, 58—59):

1. Sissejuhatus (möödunud õppeaasta tulemuste analüüs ja uue õppeaasta ülesanded).
 2. Organisatsioonilis-majanduslik töö.
 3. Õppetöö.
 4. Kooli ettevalmistus uueks õppeaastaks.
 5. Kontrolli ning juhtimise organiseerimine.
 6. Metoodiline töö.
 7. Kommunistlik kasvatus.
 8. Töö lastevanematega.
 9. Ettevalmistus kevadisteks eksameiks.
 10. Ettevalmistus järgmiseks õppeaastaks.
- Punkt 10. all tuleb mõista kevadisi ettevalmistusi (eeltöid) uueks õppeaastaks (punkt 4. all suviseid-sügisese).

Meie omalt poolt, kasutades mitmesuguste skeemide paremusi, esitameme järgmised temaatilised skeemid.

Kooli uueks õppeaastaks ettevalmistamise plaani skeem.

1. Sissejuhatus.
2. Koolimaja ja ruumid.
3. Koolimaja ümbrus.
4. Kooliaed.
5. Abimajapidamine.
6. Küte ja valgustus.
7. Inventar.
8. Õppeabinõud.
9. Raamatukogu.
10. Koolikohustuse teostamine.
11. Eksamid, neile ettevalmistus.
12. Uute õpilaste vastuvõtmine.
13. Kooli lõpetajate suunamine.
14. Töö õpilastega.
15. Töö kaadritega.
16. Töö lastevanematega ja elanikkonnaga.

Kooli õppeaasta töö üldplaani skeem.

1. Sissejuhatus. Möödunud õppeaasta kokkuvõtted ja kooli ülesanded eelolevaks õppeaastaks.
2. Koolikohustuse teostamine.
3. Kasvatus- ning õppetöö organiseerimine.
4. Õppenõukogu.
5. Metoodiline töö ja õpetajate kvalifikatsiooni tõstmine.
6. Kommunistlike noorte ja pioneeride organisatsiooni töö.

7. Klassi- ja kooliväline töö.
8. Töö lastevanemate ja elanikkonnaga.
9. Sanitaar-tervenduslik töö.
10. Administratiiv-majanduslik töö.

Need skeemid pole mõeldud kirjanduses esitatud skeemide „parandustena“. Kuna iga skeem sobib kõige paremini teatavaile konkreetseile olukordadele, nagu need on kuski kujunenud, siis ei saa olla kuski mujal skeemide mehaanilist ülevõtmist, vaid ainult nende kasutamise materjaliks. Meie poolt esitatud skeemid on tingitud meie oludest, siin aktuaalsemaid probleemidest. Seepärast on meie skeemis näiteks esile tõstatud kommunistlike noorte ja pioneeride organisatsiooni töö, mis vanemates liiduvabariikides on arusaadavalt põhjusil palju enam arenenud kui meil ja seepärast tugevat esiletõstmist plaanis ei vaja.

6. Kooli tööplaani kooli eelarvega sidumise probleemist.

Kooli tööplaani ja kooli eelarve on teineteisega lahutamatu seotud: ilma tööplaanita, s. t. ürituste (tööde) kavatsuseta ei saa olla eelarvet, mis pole ju muud, kui kavatsatud tegevuste rahalise kulu plaan. Ja vastupidi — ilma eelarveta, ilma rahaliste võimalusteta ei saa olla paljusid tegevusi. Muidugi on rohkesti üritusi koolis, mis ei ole nõua otseselt rahalisi kulutusi. Nende rohke esinemine ongi tekitanud mulje, nagu oleks tööplaani eelarvest sõltumatu. Ometi on selge, et mida enam kool suudab hankida töövahendeid, seda kõrgemale tasemele saab ta tõsta kasvatuse ning õppetöö taseme. Meenutame kas või selliseid suuri majanduslikke kuluseid nõudvaid üritusi, nagu seda on kabinetite, laboratooriumide ja töökodade sisustamine.

Kooli tööplaani ja kulude eelarve sidumise printsiipi võiks teostada sel teel, et tööplaanis iga ürituse juures märgitakse, millised rahalis-ainelised kulud on selle üritusega seotud ja kust nad laekuvad (eelarve korras, annetustest, korjandustest, pidude jne. sissetulekuist, šeffidelt jne.). See märgi võiks seista tööplaani erilises lahtris, mille nimetuseks oleks „Ürituse kulude katmine“. Sellise mooduse kaudu oleks tööplaani ja eelarve, rahalis-aineliste kulude side plaanis eriti selgesti nähtav.

7. Kooli tööplaani temaatikast.

Milliseid üritusi sisaldab kooli tööplaani On võimalik koostada nimekirju, mis sisaldavad kõigi tähtsamate, „keskmises“ koolis lahendust vajavate ülesannete loetelu. Sellise standard-nimekirja väärtus seisneb selles, et ta aitab plaanimisel vältida oluliste küsimuste (ülesannete) kahe silma vahele jäämist. See nimekiri ei saa olla „igavene“ ega universaalne, kõigi aegade ning kohtade tarvis, sest ühe või teise ürituse tarvilikkus ning tähtsuse aste oleneb ajaloolises käigus kuu-

nenud konkreetsest situatsioonist, mis on alati individuaalne ning kordumatu. Isegi kahel naabruses asuval koolil samal õppeaastal ei saa olla ühesuguse sisuga töölaan. Seega on selge, et kirjanduses esinevaid töölaane tuleb kasutada ainult näidetena, materjalidena. Ometi sellistenagi toovad nad palju kasu, eriti algajatele direktoreile, kellele veel puudub ülevaade kõigist koolis esinevatest probleemidest nende kirevas mitmekesisuses.

Esitame siinjuures ühe kooli töölaani temaatika näidis-nimekirja, milles on püütud arvestada eeskätt maal asuvaid mittetäielikke keskkooli. Plaan on mõeldud optimaalseile oludele.

Kooli õppeaasta töölaani temaatika nimekiri.

I. Sissejuhatus. Mõõdunud õppeaasta kokkuvõtted ja kooli ülesanded eelolevaks õppeaastaks.

1. Koolimaja ja ruumid. Seisukord. Puudused.
2. Koolimaja ümbrus. Puud, põõsad, hekid, ilupeenrad. Kooliõu. Kooli spordiväljak. Kooliaed. Koolikrunt (koolimaa), kooli abimajapidamine.
3. Inventar. Seisukord, puudused.
4. Õppeabinõud. Omal jõul valmistatud õppeabinõud. Õppeabinõude arv õppeainete järgi. Juurdekasv.
5. Raamatukogu. Õpetajate ja õpilaste raamatukogu. Raamatute arv, juurdekasv. Andmed raamatukogu kasutamise kohta. Raamatukogu üritused.
6. Õpilaste kooliskäimine. Puudumiste %. Puudumise põhjused. Võitlus puudumistega. Kooliskäimist takistavad asjaolud (nakkushaigused, kange külm jt.). Üritused kooliskäimise hõlbustamiseks. Internaat. Koolieine.
7. Õppetöö. Õppekava läbivõtmine. Õpilaste edasijõudmine. Puuduliku edasijõudmise põhjused. Õppetöö meetodiline külg. Tundide külastamise andmed. Õppetöö tulemused üksikuis õppeaineis. Kirjaoskus. Peastarvutamise oskus.
8. Eksamid.
9. Kooli lõpetajate suunamine. Kuhu siirdub lõpetajate peakontingent. Kutsevaliku motiivid. Nende mõjustamine.
10. Kasvatustöö. Tulemused nõukogude patriotismi ja internatsionalismi kasvatamise alal. Nõukogude rahvaste, eriti eesti ja vene rahva sõpruse arendamine. Kommunistlik suhtumine töösse, sotsialistliku omandi kaitse, sotsialistlik humanism. Valmisoleku kasvatamine sotsialistliku kodumaa kaitsmiseks. Teadliku distsipliini kasvatamine. „Õpilasreeglite“ läbitöötamine. Õpilaste kord, käitumine ja hoolsus.
11. Pioneeride ja kommunistlike noorte töö. Nende organisatsiooni areng, liikmete arv. Õpetajate osavõtt nende tööst.
12. Klassi- ja kooliväliline töö. Massilised ja ringilised üritused koolis. Nende kasvatuslikud tagajärjed.
13. Sanitaar-hügieeniline töö. Puhtus koolis. Arstlike läbivaatuste tulemused. Täivabaus. Nahahaigused (sügelised, paised jt.). Väljakäigukohtade seisukord. Võitlus tolmuga. Ventilatsioon. Joogivesi. Sanitaarne organisatsioon koolis.
14. Töö õpetajatega. Õpetajate ideelis-poliitilise, üldkultuurilise ja pedagoogilis-metoodilise kvalifikatsiooni tõstmine (osavõtt kursustest, meetoodilistest ringidest, individuaalsed õpingud). Kord ja distsipliin õpetajate seas. Tundide ettevalmistus. Ühiskondlik tegevus. Kutseta õpetajate abistamine.
15. Töö lastevanematega. Lastevanemate komitee ja tema komisjonide tegevus. Lastevanemate abi koolile. Klassijuhatajate töö lastevanematega. Olukord kodudes, laste elutingimused.
16. Kooli suhted ümbrusega. Šeflus. Šeffide töö.
17. Kooli majandus. Küte. Valgustus. Kohalike organite hoolitsus kooli eest.

18. Erakorralised sündmused. Vargused, huligaansusjuhud, korrarikkumised, õnnetused, kooliruumide külmus jne.

19. Kooli ülesanded eelolevaks õppeaastaks. Erilist rõhku panna järgmistele ülesannetele: a) Nõukogude patriotismi ja nõukogude rahvaste sõpruse kõvendamine, eriti eesti ja suure vene rahva vahel; b) pioneeride ja kommunistlike noorte organisatsiooni tugevdamine; c) hoogustada õppevahendite hankimist, valmistamist ja kasutamist; d) õppetöös enam kasutada andmeid NSV Liidu kohta; e) vältida formalismi õpilaste teadmistes, teooria irdumist praktikast; paremustada õigekeelsuse ja aritmeetika õpetust (peastarvutus); f) süvendada metoodilist tööd; g) kõvendada tööd šeffidega; h) enam rõhutada puhtust ja korda; i) parandada sanitaar-hügieenilist tööd koolis; j) paremustada kehakultuurilist tööd, seda tehes massiliseks; enam kaasa tõmmata tütarlapsi; k) organiseerida koolis järgmised uued ringid ja harrastusrühmad (loetelu); l) asutada järgmised kabinetid ja töökojad (loetelu, näit. sõjaline kabinet); m) kogu õppeaasta vältel pidevalt valmistada noorte isetegevuse ja omaloomingu olümpiaadiks ja koolinäituseks, täielikus kooskõlas kasvatus- ning õppetöoga; n) selgeks õppida NSV Liidu ja Eesti NSV hümn.

II. Koolikohustuse teostamine. Laste koolitulemise kontroll. Kooli ilmutata jäänud laste vanemate külastamine ja mitteilumuse põhjuste selgitus. Abinõud vanemate mõjustamiseks lapsi kooli saatma. Õppeajal õpilaste töödele rakendamise mittelubamine. Koolikohustuse täitmise ainelised eeldused (jalatsid, riided, toitlustus, õpikud jm.). Kohalike organite abi Isamaasõja invaliidide ja punaarmee lastele. Selle kontroll.

III. Kasvatuse ja õppetöö organiseerimine.

1. Režiim ja distsipliin. Koolis kehtiva sisekorra peanõuete tutvustamine koolitöö algul. Juhend korrapidaja-õpetajale. Õpetajate korrapidamise plaan (nädalaks). Korrapidamine klassides. Korrapidajate ülesannete selgitus. Klassi organisaatorite ja nende abide valimine. Õpilaste õige paigutuse kontroll klassides (sobiv pink, koht). Klassi päevaraamatu rakendamise kontroll. Klassi plaan (päevaraamatus ja klassis seinal). Järjekorralised klassijuhatajate nõupidamised direktori juures. Klassijuhatajate tööplaanid.

2. Tunniplaani. Tunniplaani lõplik viimistlemine ja kinnitamine. Kooli üldtunniplaanide väljapanek kantseleisse ja õpetajate tuppa. Klassi tunniplaani väljapanek klassidesse.

3. Õpilaste ideelis-poliitiline kasvatus tundides ja väljaspool neid. Kommunistliku moraali põhimõtete selgitus erealil näitel, eriti Suure Isamaasõja ainekul. Bolševistlike tahte- ning karakteriomaduste selgitus. Kasvatuse tegude kaudu. „Timurlaste žurnaal“ I ja II kl. (õpilaste kiiduväärsete tegude ülesmärkimiseks). Väärtusliku elu-eesmärgi arendamine. Kutsevaliku küsimuste selgitus.

4. Õpilaste käitumise paremumine. Töö õpilasreeglite sisendamisel. Vestluste temaatika fikseerimine igas klassis õpilasreeglite alalt. Õpilaste käitumise kontrolli kõvendamine väljaspool kooli (tantsupeod jm.).

Sõjast mahajäänud plahvatusohtlike esemete suhtes pideva selgitustöö tegemine.¹ Õpilaste käitumise silmaspidamine kooliteel. Võitlus tundidesse hilistumisega.

5. Õpilaste edajõudmise edendamine. Iseloomustuse koostamine õpilaste kohta, kes said puudulikke hindede õppeveerandiks, halva edasijõudmise põhjuste ja nende kõrvaldamiseks vajaliste abinõude äramärkimisega. Õpinguis mahajäävate õpilaste abistamise organiseerimine (paremate õpilaste šeflus, õpetaja konsultatsioonid, järeleaitamine gruppides ja üksikult). Halvasti tunde valmistanud õpilaste jätmine pärast tunde järele õppima. Õppetundides õpilaste kontrollimise (küstlemise) tihendamine. Õpilastele koolis võimaluste loomine tundide ettevalmistamiseks.

Kordamise ja eksamiteks ettevalmistamise korraldus. Jooksev kordamine I—III õppeveerandis, üldine kordamine IV veerandis. Eksamite ettevalmistamise ja läbiviimise plaan.

¹ A. Saueselg, Rohkem tähelepanu õnnetusjuhtumite vältimiseks koolides plahvatusohtlike esemete läbi. „Nõukogude Õpetaja“, 1945, nr. 13.

6. Õpilaste töökoormuse reguleerimine. Aineõpetajate töökavade kooskõlastamine omavahel klassi kirjalike kontrolltööde, suuremate koduste ülesannete, kordamise jne. koormuse ühtlaseks jaotamiseks. Ulekoormuse vältimine, eriti IV õppeveerandil (kordamise koormuse jaotus). Õpilaste koduse töö juhtimine. Näpunäidete andmine õppimise kohta (vestlustes, „meelespea“ jne.).

7. Õppetundide paremustamine.¹ Igaks tunniks tööplaani (algajail — konspekti) koostamine. Tundide külastamine, tundide analüüs.²

8. Õppevahendid. Õpetajail (nimeliselt) valmistada antud tähtaegadeks järgmised õppevahendid (nimekiri). Koolil väljastpoolt hankida järgmised õppevahendid (nimekiri). Õppeabinõude, raamatute ja vihikute seisukorra kontroll õpilasil. Õpikute kogu rajamine.

IV. Õppenõukogu. Õppenõukogu järjekorraliste koosolekute sisu plaanimine (jooksvad küsimused, teoreetilis-praktilised ettekanded): 1) 5.—10. sept. (tunniplaan, töökavad); 2) 24.—29. sept. (aruanne koolitöö alguse organiseerimisest, oktoobripidustuste kava); 3) 22.—27. okt. (I õppeveerandi tulemused; õpilaste hindamine); 4) 26. nov. — 1. dets. (talvise õppetöö vaheaja plaan; nääriõhtu kava); 5) 24.—25. dets. (II õppeveerandi tulemused ja õpilaste hindamine); 6) 4.—6. jaan. (töökavad II poolaastaks; V. I. Lenini ja 1905. a. 9. jaanuari mälestamispäeva kava); 7; 30.—31. jaan. (Punaarmee aastapäeva kava; Rahvusvahelise naistepäeva kava, Pariisi kommuuni päeva kava); 8) 26.—28. veebr. (kevadise õppetöö vaheaja kava); 9) 22.—24. märts (III õppeveerandi tulemused ja õpilaste hindamine; IV õppeveerandi töö plaanimine; 1. mai pidustuste kava); 10) 27.—30. apr. (ülevaade kordamise ja eksameile valmistumise käigust ja abinõud selle tõhustamiseks); 11) 17.—19. mai (IV õppeveerandi ja õppeaasta hinnete kokkuvõtmine; eksamite plaan ja organisatsioon; I—III klassi õpilaste üleviimine); 12) 15.—16. juuni ja 13) 25.—27. juuni (eksamitulemused; aastaüldhinded, õpilaste üleviimine ja kooli lõpetanuks tunnistamine; kooli suvise töö (uueks õppeaastaks ettevalmistamise plaan). Teoreetilised ettekanded 2., 4., 7., 8., 10. koosolekul (1—2 ettekannet) ja üksikute töötajate (van. pioneerijuhi, lastevanemate komitee esimehe, kooliarsti jt.) aruanded oma tööst. Ettekannete teemad (näiteks): Nõukogude rahvaste sõpruse kasvatamine koolis. Kommunistlik kasvatus õpetuse kaudu. Õpilasis õppetööse teadliku suhtumise kasvatamine. Õpilaste küsitamine ja hindamine. Sotsialistliku humanismi olemus ja tema kasvatamine. Bolševistliku tahte ja karakteri kasvatamine. Õpetaja autoriteedist. Kordamine metoodikast.

V. Metoodiline töö ja õpetajate kvalifikatsiooni tõstmine. Ideelis-poliitilised õpingud. Poliitilise kirjanduse läbitöötamine. Vene keele õppimine. Õpetajate uurimisteemade ja ettekannete kindlaksmääramine. Metoodilised nõupidamised. Õpetajate vastastikkuse tundide külastamise organiseerimine. Naaberkoolide külastamine tutvumiseks kasvatus- ning õppetööga. Näitetunnid. Vastastikune tutvumine õpilastöödega, klassi päevaraamatutega, tööplaanidega, konspektidega jne.

Õpetajakutses vajalike oskuste ja harjumuste arendamine (ilmekas kõne ning lugemine, oskus vigadeta kirjutada, oskus tahvil joonistada, head kombed jne.).

Metoodilise nurga rajamine (pedagoogiliste ajalehtede ja ajakirjade köited, nende bibliograafia kartoteek, õppevahendite ja õppevõtete kartoteek, tundide plaanid, konspektid, peetud ettekannete tekstid, metoodiliste nõupidamiste protokollid, etteütluste ja ülesannete kartoteegid jne.).

Kutseta õpetajate töö pidev juhtimine ning kontrollimine. Neile vajalise vaba aja kindlustamine õpinguteks.

VI. Kommunistlike noorte ja pioneeride organisatsiooni töö. Kommunistlike noorte kooli algorganisatsiooni abistamine ULKNU KK XII plee-

¹ Joh. Käis, Õppetöö organiseerimisest. „Nõukogude Kool“, 1945, nr. 5, lk. 188—202.

² E. J. Golant, Tundide külastamine koolitöö juhtimise vahendina. „Nõukogude Kool“, 1945, nr. 5, lk. 219—228.

numi otsuste elluviimisel (vt. „Nõuk. Õpetaja“, 1945, nr. 2). Vanem-pioneerijuhi pühendumine oma otseste ülesannetele, selleks võimaluste loomine. Aidata pioneeridel hankida täielik komplekt sümbolikat.¹ Pioneeride toa (nurga) arendamine. ELKNU ja EK(b)P komiteede kaudu organiseerida kirjavahetust teiste liiduvabariikide õpilastega ja vahetada pilte, ajalehti (saata „Sovetskaja Estoniat“), herbaariume, rahvalaulude viise jne. Õpetajate intensiivne osavõtt pioneeride ja komnooste tööst.

1. Ühiskondlik-poliitiline töö. Järjekindel poliitinformatsioon. Riiklike ning revolutsiooniliste pidupäevade korraldus (aktused, peod, koosviibimised, kultuurhommikud, vestlused klassides jne.). Õpilaste osavõtt ühiskondlik-poliitilisest tööst elanikkonna keskel (õpilaste kaasabi valimiskampaaniates jm.). Vestlused ühiskondlike sündmuste silmapaistvate osavõtjatega, Suure Isamaasõja sangaritega (kohtamisõhtu).

2. Kehakultuur ja sport. OVTK ja VTK normide massiline sooritamine. Suusakross. Jooksukross. Klassidevahelised võistlused. Osavõtt koolidevahelistest võistlustest.

Pidevalt kontrollida Üleliidulise Kehakultuuri- ja Spordikomitee määruste täitmist noorte spordivõistluste kohta. Rajada kelgumägi, suusajaam ja uisutee. Tervisliku puhkuse korraldus. Mängud vabas õhus. Rännakud. Vestlused kehakultuurilistest küsimustest (sportlase moraal, isiklik tervishoid). Kehakultuuri-kollektiivi töö.

3. Kunstiline isetegevus. Kooli laulukoor. Kooli orkester. Rahvantsu rühmad. Plastika ja ballett. Deklamatsioon. Näiterühm. Kunstiline jutustamine.

4. Klassiväliline lugemine. Kooliraamatukogu töö. Klassivälise lugemise suunamine. Soovitavate raamatute nimekirjad (klasside kaupa). Õpilaste isiklike raamatute lugemiseks vahetamise korraldus raamatute õigeks suunamiseks. Ajalehete ja ajakirjade lugemise edendamine. Lugemislaua organiseerimine.

Plakatid Lenini ja Krupskaja mõtetega raamatust, lugemisest, raamatukogust. Nõukogude kirjanike nurk. Vestlused loetust. Retsensioonide kogumine õpilasil loetud teoste kohta. Vitriini (näituse) korraldamine kirjanikest nende tähtpäevadel. Lugejate konverentsid. Ettelugemised koos diapositiivide näitamisega. Kirjanduslikud mängud. Ajalehetahvel. Väljalõigete tegemine ajalehtedest ja temaatiliste albumite koostamine (NSVL — paljurahvuseline riik; Moskva; elu Kesk-Aasias; Uural; NSVL jõed jne.). Kirjandusring.

5. Seinalehed ja kooli (klassi) ajakirjad. Toimetuste komplekteerimine ja nende töö organiseerimine. Kirjasaatjate võrgu loomine klassides.

6. Töö tehnika alal. Lendmänguasjad (nooled, tuvid, plaanerid, lennukimudelid paberist, langevarjude mudelid). Tööd elektri alal: omatehtud elemendid ja patareid jne. Katsed magneti ja elektromagnetiga. Vee- ja tuulejõumasinaid (vesiratas, tuulik jne.). Õppevahendite valmistamine koolile. Maketite valmistamine. Tehnilised ekskursioonid (töökoda, vedur, laev, elektrijaam, tehas, MTJ jne.).

7. Noorte naturalistide töö. Elava looduse nurga korraldus. Vaatlused ja katsed. (Vt. lähemalt: R. Rägastik, Noorte naturalistide töökava „Nõukogude Kool“ 1945, nr. 3/4, lk. 155—167).

8. Ekskursioonid ja kodukoha uurimine. Kodukoha materjali-kogude rajamine (pildid, fotod, joonised, esemed, üleskirjutused kohalikust folkloorist, ajaloost jne.).

9. Õppetöö vaheaegade sisustamine (eri plaani alusel).

10. Muud üritused. Mängukogu asutamine nooremate õpilaste tarvis ja mängutoa organiseerimine. Organiseerida KÕ rühm ja teostada väljaõpet (vt. juhendid „Nõuk. Õpetaja“ 1945, nr. 16).

11. Õpilaste ühiskondlikult-kasulik töö. Õpilaste osavõtt Suure Isamaasõja invaliidide ja punaarmee laste perekondade abistamisest (timuurlaste komandod). Osavõtt Punaarmee- ja kultuurhektaride harimisest. Ravimtaimede kogumine. Osavõtt ümbruse kultuurelust.

¹ Pioneeride sümbolikast ULKNU KK 1942 a. 15. sept. määrus.

12. Klassi- ja koolivälise töö reguleerimine. Õpilaste klassi- ja koolivälise töö kalendriplaani koostamine kõigi ürituste kooskõlastamiseks ning õigeks ajaliseks jaotuseks.

Kaasaaitamine kooliväliste asutuste organiseerimiseks.¹⁾

VIII. Töö lastevanemate ja elanikkonnaga. Kindlaks määrata vastuvõtu-ajad koolis. Lastevanemate koosolekud, nendest rohke osavõtu kindlustamine, hea sisustamine. Lastevanemate komitee ja tema organid. Lastevanemate kaasaabi klassivälises töös (ringide juhtimises, pidudel). Ühiskondlikud sanitaar- inspektorid. Lastevanemate kutsumine kõigile kooli üritustele.

Koostada (igal klassijuhatajal) „Meelespea lastevanematele“ ja see viia kodusse, võttes aluseks vestlusel lastevanematega. Laste pioneerideks-olemise suure pedagoogilise tähtsuse selgitamine.

Laialdane üldise 7-aastase koolikohustuse selgitamine. Kooli esindajate sõnavõtted ühiskondlike organisatsioonide koosolekuil kooli asjus.

Seflusvahetuste sõlmimine kohalike kätiste ning asutustega (MTJ, soovhoos jt.). Külänõukogu, täitevkomitee, kultuurkomisjonide ja teiste nõukogude asutuste süstemaatiline kaasatõmbamine kooli vajaduste rahuldamiseks. Õpetajate osavõtt ühiskonna elust, aktsioonidest. Populaarteaduslikud loengud rahvale. Koostöö EK(b)P kohaliku komiteega ja parteikabinetiga.

IX. Sanitaar-tervenduslik töö. HRK ja Tervishoiu RK Käskkirja nr. 199 („Nõukogude Õpetaja“, 1945, nr. 8) alusel kooli sanitaartöö edendamine. Noorte Punase Risti algorganisatsiooni rajamine. Loengud õpilastele isikliku hügieeni üle. OVSK katsed.

Porisel ajal kooli siseruumides toajalatsite kandmise nõude kehtestamine. Käimlate sanitaarse seisukorra paremustamine. Suitsetamise lubamine ainult teatavas ruumis (koolimaja kasutajaile, külastajaile ning koolitõtjajaile). Kooliruumides puhtuse ja korra parandamine. Kooliarsti tegevuse süvendamine.

X. Administratiiv-majanduslik töö. Koolimaja, ruumide ja sisustuse korrashoid. Internaat. Koolieine. Fondid. Küte. Valgustus. Kooli arvepidamine ja asjaajamine.

Asutada sõjaline kabinet. Rajada kooli spordiväljak. Tõhustada kooliruumide puhastamist, Paremustada ruumide kaunistamist (vastavalt HRK ringkirjale, vt. „Nõukogude Õpetaja“, 1945, nr. 11).

*

Esitatud tööplaani temaatika, pretendeerimata täiuslikkusele, tahab omalt poolt tähelepanu juhtida teemadele, mis praegu meie koolis on ehk kõige aktuaalsamad. Rõhutagem veel kord võimaliku konkretiseerimise nõuet: tööplaanis ei pea esinema teatav probleem üldises sõnastuses, vaid selle kõrval või asemel — konkreetsetes ülesannetes. Näiteks ei tule lihtsalt märkida: „arendada tööd rahvatantsurühmas“, vaid seda võimalikult konkreetsetelt plaanida.

Ülesanded aga üldplaanis, kuigi antud konkreetsetelt, ei pea olema (ega saagi olla) üksikasjastatud — see toimub mitte üldplaanis, vaid vastava töötaja või organi eriplaanis.

Ühenduses plaanimise skeemi väljatöötamisega tuleks koostada kooliala küsimuste süstemaatiline nimekiri (kataloog). Sellisel nimekirjal oleks suur praktiline väärtus igapäevale, kel on vajadust süvendada koolielu temaatikasse selle sügavate peenusteni (kooliala plaanija, inspektor, uurija, pedagoogika üliõpilane).

¹⁾ A. Aret, Kooliväliste asutuste süsteemi rajamiseks! „Nõukogude Õpetaja“, 1945, nr. 27.

8. Kooli tööplaani vormist.

Kooli tööplaani peaküsimused — töö sisu, teostamise tähtaeg ja teostajad — tuleb kanda teatavasse ülevaatlikku skeemi. Kooli tööplaani vormilt on temaatiline (süsteemiline) ja kalendaarne. Temaatiline plaan sisaldab kooli ülesannete asetuse nende sisulise kuuluvuse alusel. Ta võimaldab ülevaadet selle kohta, mis igal alal tuleb teostamisele.

Temaatilise tööplaani vorm.

Jrk. nr.	Töö liik ja konkreetne sisu	Teostamise tähtaeg	Vastutav teostaja	Märkmed teostamise kohta
1	2	3	4	5

See vorm on võetud „Algkooliõpetaja teatmikust“ (6,546).

Temaatilise plaani miinuseks on asjaolu, et ta ei võimalda ülevaadet selle kohta, mis ülesanded langevad teatavale ajale, näit. antud kuule või nädalale (kuna ülesanded on plaanis laiali oma teema alusel eri peatükkides). Ometi on selge pilt iga ajalõike sisust paratamatult vajalik. Seepärast temaatilisele plaanile täienduseks koostatakse nn. kalendriplaani, kus ülesanded on rühmitatud nende teostamisaja järgi.

Kalendriplaani koostatakse tavaliselt lühemaks perioodiks kui temaatiline. Temas on ülesanded ja nende teostamise tähtajad on määratud palju täpsemalt, üksikasjalisemalt. Sageli koostatakse ta õppeveerandiks või kuuks. Nii näit. soovitatakse klassiväliseid töid plaanida õppeveerandite kaupa.

Kalendrilise tööplaani vorm.

Jrk. nr.	Tööde teostamise tähtaeg, liigid ja sisu	Teostamise kuupäev	Vastutav teostaja	Märkused teostamise kohta
1	2	3	4	5
	Õppenädal			

Pidevalt käsilolev töö tuleks iga nädala all märkida uuesti.

Huvitava ettepaneku kalendrilise tööplaani vormi kohta leiame „Nõukogude Koolis“ 1941 (438—440). Seal esitatakse tööplaani tabelina ühe kuu jaoks. Tabelile kleebitakse: 1) õpetajate kuutöökvad ja 2) kooli üldiste ürituste tööplaanid. Kõik tööplaanid on joonega jagatud neljaks võrdseks osaks — tööpäevadeks. Niiviisi on olemas selge ülevaade nädalate kaupa kõigist kooli tegevustest, sest kõigi alade (õppetöö, koosolekud, kehakultuur jne.) plaanid on kleebitud tabelile kõrvuti. Nagu ütleb autor, on põhimõtte tal laenatud endise Võru seminari (1921—1930) tööplaani. Kooli tööplaani väljapanemine kooli ruumes nähtavale kohale on väga soovitatav ja paljudes nõukogude koolides seda tehaksegi.

9. Kooli tööplaani koostamise käik ja plaani teostamine.

Kooli tööplaani koostajaks peab olema direktor isiklikult. „Tuleb pidada ebaõigeks,“ ütleb R. M. Mikelson (11, 69), „enamikus kooles valitsevat praktikat, et kooli töö aastaplaani koostab õppeala juhataja.“ Kuna kooli tööplaan haarab kooli kõiki tegevusalasid (mitte ainult kasvatus- ning õppetööd, mille otseseks juhiks on koolis õppeala juhataja), siis on loomulik, et tööplaani koostab koolis funktsionäär, kelle tegevus samuti haarab kooli kõiki alasid, — direktor.

Kooli tööplaani koostamine läbib järgmised faasid:

a) direktor jaotab pedagoogilise kollektiivi gruppideks ja annab igale grupile ülesandeks uurida kooli töö teatava ala seisukorda (aprillis);

b) grupid esitavad õppenõukogus ülevaate oma tööst ja ettepanekud uue õppeaasta töökava tarvis; need arutellakse õppenõukogus läbi (aprillis-mais);

c) direktor koostab tööplaani (suvel);

d) tööplaan arutatakse läbi ja võetakse vastu õppenõukogus (õppeaasta algul esimesel koosolekul).

Arusaadavalt tuleb kooli administratsioonil tööplaani koostamisel nõu pidada kõigi isikute, organisatsioonide ning organite esindajatega, kes nii või teisiti on kooliga seotud, kelle kaasabi kool kasutab oma ürituste läbiviimisel. Siia kuuluvad: 1) kohalikud riigivõimu-organite esindajad (täitevkomitee liikmed), 2) kohalikud parteiorganisatsiooni töötajad, 3) kommunistlike noorte komitee tegelased, 4) täitevkomitee kultuurkomisjon, 5) külanõukogu ja selle komisjonid, 6) valla kultuurinspektor, 7) rahvamaja juhataja, 8) rahvaraamatukogu juhataja, 9) šeflevate organisatsioonide esindajad jne. Loetelu igatahes on pikk ja teda võib veelgi pikendada. Pole õige mõne kooli väide, et ei saa leida endale šeffi, sest koha peal polevat sellekohaseid käitisi. Aga endal külje all töötab võimas MTJ! Ühiskondlike jõude leidub igal pool, kus elab inimesi. Neid tuleb vaid kaasa tõmmata. Kooli töö plaanis tuleb mõnigi üritus „veeretada“ kohalike ühiskondlike organisat-

sioonide õlule, vähemalt osaliselt. Nii mõnigi kohalik asutus, käitis, organisatsioon on valmis kooli aitama. Seepärast tuleb kooli töö plaanimisele ja plaani teostamisele neid tõmmata senisest suurema agarusega. See ei kehti mitte ainult kooli uueks õppeaastaks valmistumise ürituste kohta, vaid samuti kooli õppeaastalise töö kohta. Viimase plaanimisel tuleb nende organisatsioonide poole pöörduda kaks korda: 1) ürituste projektimisel (pärast faasi b) ja 2) plaani projekti esitades tutvumiseks ning neisse puutuvate ürituste plaanivõtmiseks nõusoleku saamiseks (pärast faasi c). Pärast seda läheb tööplaan vastuvõtmisele õppenõukogus (faas d).

Kooli tööplaani alusel koostavad oma tööplaanid (poolaastaks, õppeveerandiks) koolis teotsevad isikud, organisatsioonid ja organid. Nende kõikide tööplaanides seatud ülesannete summa peab kattuma kooli tööplaanis kavastatud ülesannete summaga.

Plaani teostamisele asudes tuleb meeles pidada suure õpetaja sm. Stalini sõnu: „Oleks aga suureks veaks plaanilisuse põhimõtte osatähtsuse ülehindamine, arvates, et oleme juba jõudnud sellele arenemistasemele, kus on võimalik plaanida ning reguleerida ilma erandita kõike. Ei tule unustada, et peale elementide, mis alluvad meie plaanilisele mõjustusele, meie rahvamajanduse koosseisus leidub veel teisi elemente, mis ei alistu veel plaanimisele“ (И. В. Сталин, Вопросы ленинизма, изд. 10-е, стр. 210). Seepärast tuleb plaani m u t a, kui seda kategooriliselt nõuavad uued tekkinud olukorrad. Koolis on sellisteks olukordadeks näiteks kooli tegevuse katkestus suuremas või vähemas ulatuses külma, nakkushaiguste, mõne töötaja surma jne. tõttu. On loomulik, et sel puhul tuleb teostada suuremat või vähemat ümberplaanimist. Selleks aga peavad olema tõesti kaaluvad põhjused, sest, nagu ütles sm. Stalin UK(b)P XV kongressil, alla kriipsutades meie plaanide riiklikku, direktiivset iseloomu: „Meie plaanid pole prognoosplaanid, oletusplaanid, vaid direktiivplaanid, mis on k o h u s t u s l i k u d kõigile juhtivaile organeile...“ Koolis võib kehtestatud plaanidest töötajail toimuda kõrvalekaldumine ainult direktori loal. Plaani teostamisel toimub võitlus tuhandete takistustega. Direktor juhib ning kontrollib plaanitäitmist pidevalt päevast-päeva, hoolitsedes kogu keeruka „koolitehase“ häirimata käigu eest plaani täitmisel.

Plaan koolis on bolševistliku tahte võit juhuste mängu üle, korra võit anarhia üle, on kooli kõigi jõudude, abinõude, võimaluste mobiliseerimine nõukogude noorsoo kasvatamiseks ning õpetamiseks. Plaanilisuse printsiip on üks neist nõukogude kooli printsiipidest, mis teevad nõukogude kooli — esimese töötava rahva tõeliselt o m a kooli — eesrindlikemaks ning produktiivsemaks kooliks maailmas.

Kirjandust.

1. ARET, A., Kooli uueks õppeaastaks ettevalmistamise plaanist. Nõukogude Õpetaja, 1945, № 20.
2. ARET, A., Kooli õppeaasta töö plaanimise aladest. Nõukogude Õpetaja, 1945, № 26.
3. ЭСКИН, М., Планирование школьной работы. Средняя школа. 1939, № 3.
4. ГРУЗДЕВ, П. Н., ред., Педагогика. Москва, 1940.
5. ЕСИПОВ, Б. П. и ГОНЧАРОВ, Н. К., Педагогика. Москва, 1941.
6. КАЗАНСКИЙ, А. Н., Заведующий начальной школой и его работа. В. Мельников. Н. А., ред., Справочная книга учителя начальной школы. Москва, 1941, стр. 546-554.
7. КАИРОВ, И. А., ред., Педагогика. Москва, 1939, стр. 499-501.
8. КЛЕПИКОВА, А., Работа заведующего начальной школой. Москва, 1939.
9. LANG, J., Töökorralduse juhtnõõre Nõukogude Vene (VNFSV) alg- ja keskkoolis. Nõukogude Kool, 1940, № 1, lk. 44-48.
10. НОВИКОВ, И. К., О работе директора школы. Советская педагогика. 1938, № 12, стр. 57-68.

Väljaandja: ENSV Hariduse Rahvakomissariaat. Kirjastaja RK „Pedagoogiline Kirjandus“. Vastutav toimetaja J. Seilental. Tegev toimetaja Joh. Käis. Toimetuse aadress: Tallinn, Tõnismägi 11. Ladumisele antud: 25. augustil 1945. MB 4071. Trükkimisele antud: 14. sept. 1945. Trükipoognaid 5½. Trükiarv 3700. Trükikoja tellimise nr. 801. Trükikoda „Punane Täht“, Tallinn.

На эстонском языке „Nõukogude Kool“ (Советская Школа), органа Наркомпроса ЭССР.

Ilmub üks kord kuus. Uksiknumbri hind 5 rubla. Tellimishinnad: 6 kuud — 30 rubla, 12 kuud — 60 rubla.

Rbl. 5.—

20